

D.O. FÁGÚNWÀ

Ògbójú Ọdẹ Nínú Igbó Irúnmalè

REVISED EDITION

**Ògbójú Ọdẹ Níníú
Igbó Irúnmalè**

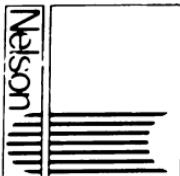
REVISED EDITION

D.O. Fágúnwà

**Ògbójú Ọdẹ Nínú
Igbó Irúnmalè**

REVISED EDITION

303

**Thomas Nelson and Sons Ltd
Nelson House Mayfield Road
Walton-on-Thames Surrey KT12 5PL**

**51 York Place
Edinburgh EH1 3JD**

**P.O. Box 18123
Nairobi Kenya**

**Yi Xiu Factory Building
Unit 05-06 5th Floor
65 Sims Avenue Singapore 1438**

**Thomas Nelson (Hong Kong) Ltd
Toppan Building 10/F
22A Westlands Road Quarry Bay Hong Kong**

**Nelson Pitman (Nigeria) Limited
Formerly Thomas Nelson (Nigeria) Limited
8 Ilupeju Bypass PMB 21303 Ikeja Lagos**

© Thomas Nelson and Sons Ltd

**First published by Thomas Nelson and Sons Ltd 1950
Reprinted twenty-four times
Revised Edition 1983
Reprinted 1963, 1984, 1985, 1986
ISBN 0-17-511685-7
NCN 630-8109-1**

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publishers.

This reprint has been authorised by Thomas Nelson and Sons Limited for sale only in Nigeria and not for export to any other country.

Printed by Meshico Enterprises Ltd., Tel: 823098, Lagos

Ifihàn

1	Àkàrà-oògùn àti àwọn òbí rẹ	1
2	Ìgbà èkínní Àkàrà-oògùn nínú Igbó Irúnmalè	6
3	Ìgbà ekejì Àkàrà-oògùn nínú Igbó Irúnmalè	20
4	Àkàrà-oògùn àti Lámọrín	39
5	Àwọn èrò Òkè Lángbòdó	45
6	Ojọ kínní lọdọ Ìrágbèje ní ilé Olójúléméje	68
7	Ojọ kejì lọdọ Ìrágbèje ní ilé Olójúléméje	78
8	Ojọ keje lọdọ Ìrágbèje ní ilé Olójúléméje ati abò Òkè Lángbòdó	90
9	Àlàyé, ibéèrè àti idáhùn	98

Òrò àkósọ

Iwé yíí wà fún tọmọdétàgbà lókùnrin lóbìnrìn ní ilè èníyàn dúdú, àti pàápàá ni ilè Yorùbá ti wón jé ọmọ ibílè ti wón sì mọ éde Yorùbá í kà dáadáa, àti fún àwọn ọmọ ilé-èkó giga àti àwọn mìíràn ti wón wà ní ipò íwájú ni ilé-èkó kékeré pèlú. Òrò inú iwé yíí kún fún ọgbón ó sì dùn bí oyin.

D. O. Fágúnwà,
Ògá ilé-iwé St. Andrew's Infants School, Ọyó.

1 Àkàrà-oògùn àti àwọn òbí rẹ

Èyin ọré mi, bí ówe ni à ní lu ilù ògìdiigbó, ológbón ní í jó o, ọmòràñ ní sì í mò ón. Ìtàn tí ng ó sọ yíí, ilù ògìdiigbó ni; èmi ni eni tí yóó lu ilù náà, èyin ni ológbón tí yóò jó o, èyin sì ni ọmòràñ ti yóó mò ón pèlú. Àwọn àgbà a máá pa òwe kan—e kò bi mí bi wọn ti í pa ndan? Wón ni, “Bí eégún eni bá jóore orí á yá ni” Tótó ó şe bí òwe o. Ng kò fé kí e jó ilu mi bi ìgbà tí yànmùyánmú bá ní jó ibèñbé, tí ó ní ta ẹsé wáiwáí tí ẹsè rẹ kò si bá ilù dógba, ʂugbọn kàkà bẹ́ kí e jó ilù náà dáadáa, kí e jó o tayòtayò, ki e jó o tèríntèrín, tó bẹ́ tí àwọn èniyàn yóó maa fi owó lè yín lórí, tí wọn yóó maa ju aşo sí yin lójú ijó, tí àwọn ọkùnrin yóó maa dòbálè, tí àwọn obìnrin yóó sì máá kúnlé niwaju yín, nigbà tí ijó yin bá ní dùn mó wọn, ʂugbọn bi e bá sì ní fé ki ijó yín dára, ohun méji ni e òó nílati şe: èkínní ni pé, nigbà tí eni kan bá ní sòrò nínú ìtàn yíí, e ó fi ara yin sí ipò olúwarè e ó máá sòrò bí eni pé èyin gan-an ni. Bí eni kan bá sì ní dákéjì lohun e ó ka ìtàn náà bi eni pé èyin ni e jokòdó tí eni kan ní ba yin sòrò ti e sì ní fún oluwarè ni èsì tí ó yé. Géhé bí ọmòràñ pèlú—èyí tí í şe ohun keji tí e ó şe—e o máá tikarayín fa àwọn ọgbón yọ bí e bá ti n ka ìtàn yíí lò. Ng kò fé kí ng sòrò púpò ní ibérè yíí ki n má baà dà bí onísokúsó, àti bí eni tí ó fi ójú ọnà sìlè ti o ní bá inú igbó kiri. Ng ò gbé ilú mi nísisiyíí, ng ó sì máá lù ú, mo sì fé kí èyin náà tún agbádá yín şe, ki e ju apá rẹ lé èjika yín, kí e múra silè fún ijó, ki ọràn náà baà lè pa pò bí ọrò tí ó wi pé: “Èmi lè jó íwó le lù, kokoro meji lo pade.” Òwe àgbà ni o.

Ní òwurò ojó daradara kan báyíí ni: ojú ojó mó kedere; ikuuku lò si ilé rẹ; àwọn ẹranko ìgbé sì sun lò; àwọn ẹranko ilé ní je àmúwa Ọlòrun, àwọn ejá sì n yin Elédàá wọn; atégun àlááfià ní fé lu àwọn eweko ìgbé, gbogbo wọn ụdu mirinmirin; òòrun yọ ní ilà-oòrùn nínú ọlá ti Ọlòrun fi fun un; o tan imolé sínú

ayé, àwọn ọmọ ènìyan sì bèrè sí irinkèrindò wọn. Èmi pẹlu jókòó lé ori àga mi, mo fẹyìn ti gbègbèrègbè, mo ní gbádun ara mi. Kò pé pupo ti mo jókòó yíí ni mo rí i tí ọkunrin arúgbó kan wólé tò mí wá, ó ki mi, èmi náà sì kí i. Niwọn bí mo sì ti wòye pé ó ní fẹfẹ jókòó, mo gbé àga fún un, mo kọ ojú àga rẹ sí témí. Léyìn ịgbà ti àwa méjèèjì jókòó tán, a bèrè sì í şe àwàdà, a sì ní rérín-ín, bí eni pé a tilè ti mọ ara wa rí ni; sugbon kò pé púpò tí a ní şe èyí náà ni mo kíyè sì i, tí ọkunrin náà mi ìmí ẹdùn kanlè bí eni pé ó ní ronú ohun ńlá kan. Bí mo si ti ní pète àti béérè idí rẹ ti ó fi şe bẹ́e oun pàápàá bèrè sì ọrò í sọ, ó wí báyíí pé:—

“Mú ohun ikòwe rẹ, bèrè sì í kọ itàn tí èmi ó sọ wònyí sílè, máše fi i sílè dí ojó mìíràn kí àñfààní rẹ kí ó má baà ré ọ kojá. Èmi pàápàá kì bá tí wá lónií bí ko şe pé mo ní ronú èyìn ọla, mitorí ẹrù ní bà mí kí ng má baà lọ kú ní àiròtélè, kí itàn náà sì kú pèlú mi; sugbon bí mo bá sọ ó fún ọ lónií, tí iwo bá sì kọ ó silè ḋaradara; bí ojó mi bá tilè pé ti mo kú, àwọn ọmọ araye kọ ni i gbàgbé mi”.

Léyìn ti ó sọ báyíí tán, mo yara sáré lọ si ibi tí àwọn ohun ikòwé mi wá, mo kó wọn wá sí orí tábilí mi, nigbà tí mo sì sún àga mi mó tábilí tán, tí mo jókòó dádadáa, mo wí fún ọkunrin náà pé mo șetán kí ó maa bá ọrò ré lọ. Ó sì bèrè sì í sọ itàn ara rẹ, ó wí bayíí pé:—

“Èmi ni Akàrà-òògùn, ọkan nínú àwọn ògbóju ódẹ ayé àtijo. Ódẹ ni bàbá tí ó bi, mi í şe, olóògùn sì ni pèlú. Bàbá mi ní egbèrún àdó, ató rẹ jé egbèrin, ońdè sì jé egbèta. Òtalelúgbà ʂìgìdì ní ní bẹ ní ilé wa, ọsányìn ibè kò si şe í fenu sọ ànjànnú ní i maa sọ ilé de bàbá mi bi òun kò bá sí ní ilé nitori kò sí eni ti i wọ ilé rẹ léyin rẹ: èèwò ni, sugbon bi òun ti ni oògùn tó ní, sibè oun kò ká apá iyá mi; nitorí ògbólógbò àjé ni iyá mi í şe. Ni àkókò ịgbà kan, ọmọ mésàn-án ni bàbá mi bí, èmi sì ni àgbà gbogbo wọn; iyàwó mérin ni ó ní pèlú iyá mi si ni iyálé gbogbo wọn òun bí ọmọ mérin, iyàwó ti ó tèlé e bí méta, ẹkèta bí méjì, ẹkèrin kò tilè bi rará. O şe ni ojó kan, iyá mi àti ọkan nínú àwọn iyàwó wònyí jà, wọn sí kó ejọ náà lọ sì ọdò bàbá mi òun sì dá iyá mi lèbi, èyi ti o mú kí iya mi binu púpò ó sì pinnu láti gbèsan. Ó bèrè sì i hu ìwa àjé rẹ tó bẹ́e ti ó pa ọmọ méjọ nínú àwọn ọmọ bàbá mi, ó sì pa iyawo méta kí ọdún náà tóó parí, ó wáá jé pé ó ku èmi nikàn gégé bi ọmọ, ó sì ku òun nikàn gégé bí iyàwó.

“Wò mí òré mi, bi o kò bá ti i ni ìyàwó, jòwó ronú kí o tóó ní in. Lóòótó ó yé kí ìyawo rẹ léwa kí e má bàà tètè sú ara yin, ṣugbọn sibé, iba ni èyínì mọ. Kò sì dara kí ìyàwó rẹ má ní ọgbón-orí, nitori kí e baà lè bá ara yín jọ, ṣugbọn eléyí pàápàá kò tó nnkan. Ohun tí o se pataki ju ni pé ìwà ìyàwó rẹ kò gbodò ṣàídára, níwọn bi o ti jẹ pé iyawo rẹ ni yóó máa wá oúnjẹ fún ọ, òun ni yóó máa bu omi fún ọ, òun ni yóó sì mọ púpò jù nínú àṣírí rẹ. Olórun ti dá wọn mọ ni tímötímo tó bẹ́ti o fi jé pé ṣààṣàà ḥnà ni wọn kò lè gbà mú ni; nigba ti mo ba sì n sọ ohun tí ojú bábabá mi rí nípa ìyàwó rẹ yíí, èrù yóó bá ó gidigidi:

“Ó se ni ojó kan ni, baba mi múra ó lọ sí ìgbé ọdẹ, nigba ti o sì pé púpò tí o ti n se ọdẹ, ó rẹ é, ó jòkòó lé orí òkú igi kan, ó ní simi. Kó pé pupo ti o jòkòó yii náà ni ó wo iwájú, tí ó rí i ti ilè bérè sí í là tí èéfin si bérè sí í rú jáde. Laípé èéfin yíí bo agbegbe ibi ti bábabá mi wá tó bẹ́ti ko riran mọ: gbogbo iwajú şokunkun dudu; ibi ti o sì ti n wá ọna àti salo ni ó tun ri i ti èéfin yíí bérè sí í pa ara pọ si oju kan ki ó si tóó şe ojú péé èéfin yíí ti pa ara pò tán ó di ọkunrin gende kan ti oun ti idà lówó ó n bò ni ọdò baba mi; bi baba mi si ti ki ire móle ti o náà salo, ọkunrin yíí pè é kí ó dúró ó si bérè si ọrò í sọ, ó wi pé: ‘Iwọ kò mò pé èmi kí í se ará ayé ni ndan? ḥní ni mo ti isálú ḥrun dé! Torí tìré ni mo tilé se wá pèlú, mo wá láti pa ó ni: ibikibi ti o wu ti o sì lè sá dé lóníí, àfi bi mo pa ó dandan. Nigba tí ó sọ báyíí tán èrù ba bábabá mi ṣugbọn sibé ó se ọkàn ọkunrin ó sì wi pé: ‘Lóòótó bi mo ti ri ọ yíí mo mò pé ará ḥrun ni ìwọ ní se; idà ti ó si wá lówó rẹ pèlú, idà àti ta ìjáñbá fún mi ni; ṣugbọn sibé, èmi bẹ́ ọ, mo sì fi Olórun Alààyé fi ó bu, má ṣàisọ ohun ti mo se fún mi.’ Ọkunrin náà si da a lohun báyíí pé: ‘Iwọ kò mò pé ìwọ ti se Eledàa re! Àti pé ìwọ ti ba işé ọwó rẹ jé! Tó bẹ́ti iwọ fi rán ènìyàn mòkànlá sí ḥrun, ní àkókò tí Olórun kò dá fún wọn!’

“Órò tí ó sọ yíí ya bábabá mi lénu púpò nitori bí o tilé jé pé o ni oògun púpò sibé kí í se ẹnikéni ní ibi ó sì wí fún ọkùnrin náà báyíí pé: ‘Bí ó bá ní se èyí ti ìwọ ní sọ yíí ni, ọtò ni ẹni tí ìwọ ní wá, kí í se èmi. Lati ojó ti mo ti dé inú ayé yíí, ng ko se ẹnikéni ni ibi, ẹnieléni ko rìn kí ng sọ pé inu bí mi rí, olówó kò ní owó rẹ kí ng máa se ilara, bí olóúnjẹ ní jéun afi bi mo lọ ni tèmi. Ng ko sá ènìyàn lògbé rí, ng kò sì yìnbon lu ọmọ olómọ: èé ha ti rí ti ìwọ ó fi pa mi báyíí, lori ohun ti èmi kò se!’

“Bí bàbá mi ti sọ báyíí tán, òun náà tún fesi, o ní, ‘Lóòótó iwo kí í fi ọwó ara rẹ pa ẹníkéni ʂugbọn iwo a mása kó ìyà rẹ jẹ ọmọ ọlòmọ: iwo fi oju silè ó lọ fẹ ògbólógbòó àjé, nitori ẹwà ara lásan, ohun rere lo şebí o ní şe? Èjé àwọn ịyawo rẹ kò ha ní ké pè ọ? Èşè àwọn ọmọ rẹ méjèjèjo kò ha wà lórun rẹ? Sibéşibé iwo tun la ẹnu rẹ o sọ pé iwo kò şe ibi rí! Àfi bi mo pa ó dandan.’

“Léhìn eléyií ni bàbá mi wáá ranti irú ịyàwó tí òun ní, ó dáhun ó si wí pé: ‘Lóòótó mo rí èşè mi na wàyí mo ní ịyàwó ng kò ka apá rẹ mo ní şe bí ọkọ lásan, ohun tí èmi ibá ti şe èmi kò şe é, ọnà tí èmi ibá ti gbà èmi kò gbà, ẹni ti èmi ibá pa ni mo tún ní pón! Háà èrò ịsálú ọrun má şàídáríjì mí.’ Nigbà tí ọkùnrin náà gbó báyíí, ó dáríji bàbá mi kò sì pa á mó, ʂugbọn ó sọ fún un pé bí ó bá ti dé ilé ki ó pa ịyá mi ó sì da orí kọ ínú igbó kan ó bá ibé lọ.

“Nigbà tí ó lọ tán, bàbá mi gbé ibon, ó ní bò ní ilé. Ó sì wáá jẹ pé ni ọnà ibi tí ó ní bá lọ yíí, ó nilati kan oko ilá rẹ kan báyíí ki ó tóó dé ilé; nigbà tí ó sì maa fi dé ibi oko náà, ilé ti ní şú, òṣùpá si ti yọ. Bi o sì tí dé ibè ti ó gbé ojú wo okè ti ó sì wo ịpékun oko náà lódì kejì, ó rí i, ẹní kan ní bò ó sì yára sá gun igi kan lọ ó ní fẹ wo ohun tí olúwarẹ yóó şe. Tààrà tí ẹni náà ní bò, inú ọkítì ọgán kan báyíí ló bó sí, kò sì pé púpò náà tí ó bó sí ibè nígbà tí àgbònín kan jade láti inú ọkítì ọgàn náà ti ó bó sí ínú oko ti ó ní ká ilá jẹ, ni bàbá mi bá da ojú ibon kọ ó ó hó iná mó ọn lóri, dídún tí ibon náà sì dún, igbe èníyàn ni àgbònín náà sì ké, ó wí pé: ‘Mo gbe o!’ Inu ahere ti ní bẹ ni ibi oko ilá yíí ni baba mi sún mójú ojó náà. Nígbà tí ilé ojó keji sì mó ó lọ wo ibi tí òun tí ịyìnbon lu àgbònín náà kò sì rí nñkankan àfi ejé. Ó bá bérè sí í tọsẹ ejé náà lọ, ó tọ ipasè rẹ tití ó fi dé ilé koko; ʂugbọn nígbà ti ó dé àárín ilú kò rí ejé náà mó àfi ịgbà tí ó kù díè ki ó wọ ilé wa tí òun tún ní rí ejé náà ó sì tọsẹ rẹ wọ iyára iyá mi. Èmi pàápàá kò sún mójú ní ilé ní ojó náà nitorí bí bàbá mi ko bá ti si ni ilé èmi ki i féé sún ní ilé wa nitorí àwọn àñjannú kò ní jẹ kí olúwarẹ simi lóru; ẹkèkòòkan ni iyá mi pàápàá mása ní sún ní ibè ó si nilati tọrọ àşẹ lówó bàbá mi náà ni. Ibi ti bàbá mi ti ní sì ilékùn iyára iyá mi ni ojó yíí ni mo dé, nígbà tí ó sì sì i tán, tí a wólé, tí mo rí ịyá mi, díè lókù kí ng sálo. Láti ori titi dé ejiká rẹ, ti èníyàn ni; ʂugbọn láti ejiká dé ẹsè, àgbònín pátápátá gbáà ni. Èjé bò ó lára, eşinşin si ní kùn ún wònyìn. Nigbà tí bàbá mi fi ọwó kàn án báyíí, ó ti

ku ó si ti bèrè si i rà—àshé òun ni o di àgbònrín, ti ó wá ná ká ilá jẹ́ lóru.

Béè ni iyá mi şe ti ó kú, kò si ju oṣù kan léyìn rẹ ni ọbabá mi náà kú pèlú: lati ojó náà ni mo sì ti di aláiní-iyá àti ọkunrin aláiníbàbá. Báylí ni ìtàn àwọn òbi mi parí, ó ku tèmi; o ku işé o, ọré mi.

2 Ìgbà èkínní Àkàrà-oògùn nínú Igbó Irùnmalè

“Ohun ti ojú bàbá mi ri kò tó nnkan lára tèmi. Nígbà tí mo bá sì ronú nípa tèmi yií náà, èrù àwọn ti wón tún dàgbà ju mí lọ a máa bà mí: nitorí bí arúgbó bá ní kí òun ka ohun ti ojú òun rí kí òun tóó gbó sínú ayé, àwọn ọmọdé mìíràn ibá máa gbàdúrà kí àwọn kú ní èwe.

“Nígbà tí mo ti mọ bii ọmọ ọdún méwàá ni mo ti ní bá bàbá mi lọ sí ìgbé ọdẹ; nígbà tí mo sì ti tó ọmọ ọdún méèédogún ni mo ti dá ibọn ní fun ara mi. Bàbá mi kú nígbà tí mo di ọmọ ọdún méèédogbòn geere; nígbà tí ó sì kú yií, àti owó tí ó ní ni, àti oògùn tí ó ní ni, ogún ni mo fi gbogbo wọn jẹ. Ki ó tóó kú pèlú, mo ti ní pa erin, ọwọ mi si ti n ba efọn, şààşàà ẹranko ni ibọn mi ko tilè tū pa.

“Nígbà tí o di oṣu këta nínú ọdun kéríndínlogbòn ti mo de inú ayé ni mo he ibọn mi lósàn-án ojó kan báyií, mo bá Igbó Irúnmalè lọ. Igbó náà jé igbo nílá kan, ó tó wákàtí méfá sí ilú wa. Ọnà ibè ni ọnà Òkè Lángbòdó, ọnà ibè sì ni ọnà isálú ọrun. Kò si ohun ti kò pé tán sinu igbó tí a ní sọ yií—ibè ni ilé gbogbo àwọn ẹranko buburú ayé, ibè sì ni ibùgbé awọn abàmì eyé: Háà! igbó burukú ni Igbó Irúnmalè í şe!—Ibè ni ilé àwọn iwin.

“O pé pupò ki ng tóó dé ibè, ilè ti ní sú lọ, agbára káká ni ènìyàn fi ní ri ilà ọwó pèlú. Ó rẹ mí díè lálé ojó ti mo dé ọhun, ng kò sì lè tanná şe ọdẹ ní òru ojó náà. Mo dá iná sinu ìgò ìgi kan báyií, mo sì mú iṣu nínú àpo ọdẹ mi, mo sun ún jẹ. Léyìn èyínì mo kó àwọn ewe igi tí ó rẹ sílè jọ, mo fi wón şe ibusùn mi. Léyìn ti mo şe nnkan wònyí tán, mo fi èyìn lé ilè, mo sun Iọ. Kò pé púpò tí mo sun nígbà tí mo jí, àṣé igbe àwọn iwin ló ji mi, wón ní ta ojá lóru nitorí bí ó tilè jé pé tòsántòru ni wón fi máa ní jáde nínú igbó yií, sibèsibè òru ni wọn máa ní lò fún işe şíše

àkókò náà sì ni wón máà ní kó ejó wá sí òdò ọba wón orúkọ eni tí ní jé Olórí-igbó. Áánú ẹe mi láti sọ fún ọ pé, igi tí mo dáná sí ìdí rè nì, inú rè nì ọba wón ní gbé. Títi mo fi sun ní tèmi ng kò mo nñkan kan, àfi ịgbà tí mo tóó jí ti mo ní gbó ti àwọn iwin bère sí í ké igbe ojá ti wón ní tà, ni èrù ba mí, ti mo gbé ibon mi, tí mo so ó kó ejiká, tí mo fi apo ọdẹ mi kó ọrun, tí mo rọra fá mó itákùn ti ó di mó igi ti mo dáná sí ìdí rè yíí, tí mo gun orí rè lọ, láímò pé orí ọba àwọn iwin ni mo ti ní şiré. Ó wáá jé pé mo tubò ní dá ọràn mó ọràn, mo dúró ní idi kò tó, mo gun orí eni éléni.

“Nígbà tí ó pé diẹ ti mo ti dé orí igi lóhùn-ún tán, ni àwọn ijoye ọba bère si i dé, iná nílá kan sì bère sí i jó ní apá kan báyíí èyi tí ó mú gbogbo ìdí igi náà mólè kedere. Bi àwọn iwin náà ti ní dé ni wón ní jókòó yí ìdí igi yíí ká—onírúurú ni gbogbo wón, wón dà bí aşo alágemo—òmíràn ní fi orí rìn; òmíràn ní tọ bí ọpòlo; òmíràn kò ní apa ko ni ẹsè ó dà bí olú-kíràbítí. Níkéyìn gbogbo wón ni akéwì ọba dé, ó si bère sí í kéwi rè báyíí, ó wí pé:

“ ‘Olórí-igbó ò!

Olórí-igbó ò!

Ìwọ ni ọlójà iwin,

Mo ní ìwọ ni ọlójà iwin:

Kò sí ọlójà tí ó dà bí ịrẹ.

Apá ọmọ aráyé ni ìwọ fi n jẹ iyan,

Gèngè àyà wón ni ìwọ fi n jẹ ọka,

Àtárí wón ni ìwọ fi ní mu ẹkọ:

Kí ni ọmọ aráye máa fi ó ẹe!

Olórí-igbo ò!

Ìwọ ní fi ori rìn ni ndan?

Mo ni ìwọ ní fi orí rìn ni ndan?

Nítorí ojú rẹ ní bẹ ní ìdí rẹ:

Ó ní tanná ẹsẹ

Olori-igbó ò!

Àárè ní ẹe ó ní ndan?

Tàbí èé ti rí tí ìwọ kò le jáde?

Gbogbo wa ní retí rẹ.’

“Léyìn tí ó sọ báyíí tán ni Olórí-igbó pàápàá kẹ igbe nílá (ohun rẹ sì gba igbó kan tó bẹtì ti àwọn ẹranko ịgbẹ pa ọló; tí àwọn ẹyé tí ó sun jí ní ìté wón, ti àwọn ẹja sálọ si isalé ibú omi òkun, ti àwọn

eweko ighbé si tè ori wọn ba. Ohun kan kò lu ekeji: kéké pa mó ighbó lénu) ó ní, ‘Ééééééééé! iná ti ní bẹ́ lódò ẹṣè, ọwó ọmọ araye ni o. Olori-igbó ko le wá mó, ẹ ko wo nñkan dùgbèdùgbè ti ní bẹ́ lórùn lókè!’

“Nigbà ti ó wi báyìí tán gbogbo wọn gbé ojú sókè, wón sì rí mi. Háà! onijo ní jo, aláyò ní yò, wón ní dá músó nitorí mi, wón ní fẹé pa mí jẹ. Ibi ti wón ti ní pa èrò bí wọn yóó ẹ ré mi lulè ní mo ti ranti oògùn mi kan báyìí: egbé ni; mo bá sà á, wéré mo sì bá ara mi ní iyara mi ni ilé, egbé ti gbé mi dé ibè. Nígbà ti mo jókòó pé dié, tí ojú mi wálè, ti mo sà ri i pé iyara mi ni mo wà, oju ti mi mo wí fún ara mi pé: ‘Njé itiju nílá kọ níyì! Èmi ti mo ní pe ara mi ni ọdẹ! Igbé ékinní tí mo lọ léyìn ikú bàbá mi náà ni mo tun sá bò yíí! Èmi tí mo ní pe ara mi ni ọdẹ! Iku mà yá ju ẹsín lọ o! Ng óò tún padà sínú ighbó náà, sé Àkàrà-oogun ni orúkọ mi: àjé ti ó bá ní òun maa jẹ mí eyín rẹ yóò kà, oṣó tí ó bá sọ pé òun ri mi ibòn mi yóó pa á jẹ, iwin ti ó ba sì fi ọwó pa ida mi loju idà mi yóò gé e; bí ọwó bá mú ounjẹ lọ sí ẹnu yóò tún padà, Èdùmàrè jé kí ng padà dé ilé dandan.’ Bí mo ti sọ báyìí tán mo sa oògùn ki egbé tún gbé mi ‘padà, wéré o sì gbé mi ṣugbọn dípò orí igi ẹèkan mo bá ara mi lórí ọpẹ ti emi ti ibòn lówó, gbogbo ẹgún ọpẹ si ní gún mi lára. Ng kò pé púpò lórí ọpẹ yíí nigbà ti ojo bérè si í rò: ó pa mí etí mi férè di; nígbà ti ó kù díè kí ilè mó ni òjò náà dá, bi o sì ti dá tán ni mo sòkalè, mo mú işana mi níbi ti mo fi i pamó sí nitorí òjò, mo şá á mo sì dá iná sí idí ọpẹ náà, mo bó ẹwù ọrun mi, mo ní fi i ra iná ki o ba lè tete gbẹ, láìpẹ, ó gbẹ. Mo tun bó şokoto mi, mo tun ní fi í ra iná, láìpẹ, òun náà gbẹ. Léyìn eléyìí ni mo sun iṣu kékeré kan báyìí jẹ, nígbà tí mo sì jẹ é tán, mo ki ikoko mi bọ ẹnu, mo şá iná sí i—ó ní rú èèfin túú—òkàn mi si balè dáadáa.

“Ibi tí mo ti ní mu ikòkò yíí tí mo ní gbádun ara mi ni mo ti gbó ti ẹní kan ní kùn lápá ibi ti igi awusa kan báyìí wá, nígbà ti mo si bẹ́ ojú wo ibè, mo rí ọkunrin titóbi dudu kan ó ní kùn wí pé: ‘Àwọn olóòórùn wònyí dé ná, wọn kò ní í jé kí olúwaré simi.’ Ng kò tilè wo ibẹ́ lèèmejì, mo ní já ikoko tèmi lọ: nitorí mo ti mò pé ẹbọra inu awùsá ni, nitorí ikoko mi ni inu ẹ ré ní bí i (awọn iwin kò fé òórùn rárá). Nígbà tí mo mò pé ó túbò ní kùn, mo kọ ojú sí apá ọdè rẹ mo yọ èéfin ikòkò mi: inú túbò bí i. Ó bá bérè sí í bu mi, ó ní, ‘Alákɔrí, òkú òórùn, bó ji ko ni wè, bó

yàgbé kò ní í nu ìdí, gbogbo ara rè ná dáké pa ni, eyin rè gbogbo ná pón kókó. Nigbà tí mo gbo béké, inu bi mi, mo koju si i mo sì wí pé: ‘Iwó yíí tún ná bú mi láyé yíí! Iwó abi-ara-dúdú-fafa, iwó bí òkú òpòló yíí, bí iwó kò bá sóra níbi tí o wá ní, ng óò dáké iná mó ọ lórí.’ Nigbà tí mo wí béké tán, kò fohun mó ó yi oju pada o n lọ, ó si n posé bí o ti n lọ.

“O yá mí lenu pé bi òjò tí pò tó lóru ní, bí ilè ti ná mó ni oòrùn tún ná yọ. Oòrùn náà sì ràn şúlè náà gbáko. Nigbà tí ó tó idákómu ni mo gbé ibon mi mo sì mú àpò ọdẹ mi mo fi i kó èjiká mi, ó di inú igbó—mo ná wá éran kiri. Mo rìn titi ng ko rí éran pa, ng kò tilè ri i ki éran koja afi ohun ẹyé tí mo ná gbó; àṣé ng ko i tñ dé apá ibi ti àwọn éranko wá ní; nigbà tí ó pé dié, mo dé ibè mo sì rí àwọn éranko wón ná káà kiri, inú mi dun púpo, mo sì jókòó, mo tún ibon mi ẹ; léyìn èyínì mo dide mo já ewé há énu, kí àwọn éranko baà ẹ se bi igi ni mí, mo sì dúró sí ìhà igi kan, mo ná şó wón. Akókò tí ng bá rí wón pa gan-an ni mo dédé rí ábàmì ẹdá kan tí kò ga ju ìdí mi lọ, tí ó gbé ẹní kékeré kan lówó tí ó sì bérè sí í kùn. Bí ó ti ná kùn yíí ni omi ná bó loju rè, tí ikun sì ná yọ ná imú rè, kíkùn rè náà sì ná lé àwọn éranko lọ. Mo tilè kó ẹ se bí yóó tètè dáké ni, ṣugbọn dípò ki ó dáké ẹ se ló túbò ná kùn şáá; nigbà tí ó bá sì pé dié a máa sokún, a sì máa kí igbe nílá, gbogbo àwọn éranko a sì máa sálọ. Nigbà tí ó pé, ng kò lè fi arada kíkùn rè náà mó, mo bá kojú si i, mo wi tìbinú tìbínú báyíí pé: Èyin iwin wònyí mà tilè ba jẹ o, èyin tí e ná ẹ se ikun nímú wònyí, ki lo tilè ná pa ọ lékún? Ki lo tilè máa fi ẹní ẹ se? Bi o kò bá tètè dáké ng o yin ibon pa ọ.

“Nigbà tí mo wí báyíí tán, ó wò mi bí ẹni pé kò tilè békítà fún mi. Ó wò mi lójú burúkú ó sì wí báyíí pé: ‘Báyíí ni èyin ọmọ aráyé máa ná ẹ se, èyin afooresuni-íse, àwa a máa wò yín, ojú yín kò gbé ibi kan, e ná bá hílähílo kiri: àwọn ti wón bá rí jẹ ninu yín, wón a máa wá ipò olá, wón a féé máa j’ayé ọba, wón a gbàgbé pé ọmọ ika ọwó wón kò dógba. Gégé bí iwaré ẹdá yín pèlú, ọkàn yín kí i balè; ẹni tí inu rẹ bá dùn lóníí, àwọn ènìyàn rẹ kò ní simi lóla; òní ikú, ọla àrùn; òní ijá, ọla àirójú; òní ekún, ọla ibanuje ni ọmọ aráyé maa ná bá kiri, nigbà tí àwa bá si ronú nípa tiyin, àánú yín a ẹ se wá, àwa a máa sokun nitorí yín, ikun a sì máa yọ ni imú wa, ṣugbọn dípò ki èyin máa féràn wa, kí e máa jó kí wa kí e sì máa yọ ki wa, èyin a máa fi ẹni wa gàn wá, è máa fi ikun imú wa

bú wa, è máa sòrò wa bi ìyà è sì máa sòrò wa bí ègbin è máa wí nipa tiwa pé: “Omi lójú egbéré.””

“Bi ng kò bá ní puró, ojú tì mí diè láti gbó ọrò tí ó sọ yí: nitorí gbogbo éébú tí ó bú ọmọ araye, kò sí ọkan tí kò bá wọn mu; ʂugbọn níwònì ìgbà tí ng kò tñí fẹ fi hàn án pé éébú náà dùn ní, mo bú sí èrin, mo ní kí ó jòwó pé mo ní bá a şire ni; ó sì kọ ojú sí ọná ó ní sún ẹkun rẹ lọ. Nígbà ti o rin diè mo wí ninu ara mi pé: ‘Ówó ara éni ni a mà fí n tun ọràn ara éni şe, kí ni şe tí ng kò tilè bẹ é kí ó şe mǐ lóore kan.’ Mo bá pè é padà mo dòbálè gboqoró, mo bẹ é kí ó má şàiṣe mi lóore kan. Inú rẹ dùn pé mo şe bẹt, ó sì fun mi ni odidi ataare mérin—ó kó wọn fún mi ni mejimeji, ó sọ fun mi pé bí ijànbà bá dé, tí mo bá la ọkan ninu àwọn odidi méjì ti lşáajú, tí mo mú ẹyo ataare kan jẹ nibẹ, ng óò ní ìyé ni apá, ng ó sì máa fò káà kiri. Bí mo bá sì fẹ kí ìyé apa mi wólé ng ó la ọkan ninu odidi méjì ti igbèyìn ng óò mú ẹyo ataare kan jẹ. Nígbà ti mo dán oogun yíi wò, amú-bí-iná ni.

“Bí ó ti fún mi ní oogun náà tan, ó bá ọna tiré lọ, èmi náà sí kọ ojú sínú igbó, mo ní wá ẹran kiri. Bí mo ti rìn diè tí àwọn ẹranko ní sá kojá loju mi ti mo si n wá aye ki ng baa yinbọn si wọn ni mo tún rí ọkunrin kukuru kan tí ó ní lé ẹran lọ. Ọkunrin náà kò tilè ga tó èyi ti mo kó rí lèèkan, gbogbo ara rẹ dudu fafa; inu bá tun bi mi, mo sòrò si i yánnayànná mo wi pé: ‘Ikà ni yín, ẹyin iwin wònyí, alálá àánú sì ni yín pèlú; nnkan ti ko jẹ ki e ga náà nìyí, ti è ní ba réúréú kiri. Ẹran, ẹran, e kò kúkú ní í pa, e kò sì tún ni i jẹ ki éni ti yóó ba pa ri pa’. Nígbà ti mo bu u tán ó wò mí láti òkè dé ilè, ó pa ọsé ò si bérè sí ọrò í sọ, ó wí pé:

“Emi ni Aláde-igbó, ebóra ti i máa gbé inú ọgán. Bi iwọ kò mò mi ri, o kò gburoo mi ri ndan? Iwọ kò mò pé ọmọ arayé kò gbodò fi ojú di mi? Àti pé ọmọ èníyàn kò gbodò yájú sí mi? Bi kò şe àánú rẹ ti ó şe mí lóníí, èmi ibá jéwó fún ọ pé inú Igbó Irúnmalè ni iwọ ti ní ọdẹ. Bí mo ti kéré tó nì, mo ní s’iṣé ti Èlédáà mi rán mi—mo ní rin ìrin ológbón, mo si ní hu ìwà olóye; ng kò jẹ na ọwó mi mú ohun ti ọwó mi ko tó, kí ng máa dáwólé ohun tí ipá mi kò ká; èmi kò hù iwà bí aláironú rí, kí ng şe nñkan tán kí ng tún máa kábàámò. Ọnà tí mo ti fesè lé ni mo ní tò, iṣé ti mo ti gbé lówó ni mo ní şe láti ọjó tí Ọlqrún Qba ti dá mi. Ẹyin onígbèéraga wònyí, ẹyin a kó owó yín dà sode, ẹyin a sọ pé e ní ra aşo, ẹyin a máa ná owó yín ní inákúnàá nitorí afé a yé níkan. E

ní fée té aráyé lórùn, é ní gbìyànjú ohun ti kò şéé şe, é gbàgbé pé yòdòyò ní ènu aráyé ní dà, èni ti wón bá bú lóníí, wón lè yin olúwarè lóla. Nigbà tí èníyàn bá dá ọwọ rẹ lé nñkan, ọmọ aráye a máa bú u, nígbà tí nñkan náà bá yorí sí rere tán, ọmọ aráye a tun máa yin olúwarè. Kò si èni tí wón kò lè bu, wón a máa bú tálákà wón a sì máa bú olówó; wón a máa bú bòkinní, wón a sì máa bú gbajumò; ìgbà tí ó bá wù wón pélú, wón a máa bú ọba wón; nitorí náà máa bá ọnà tiré lọ, èmi náà yóò sì máa bá tèmi lọ. Ibi ti Elédàá mi rán mi ni mo ní lọ.

“Báyií ni òun tún sọ tiré tí ó bá ti ara rẹ lọ, ọràn náà tilè sú mi pátápátá, olúkuluku àwọn iwin yií şáà ní bú mi ni. Nigbà ti eléyií lọ tan, mo bérè sì gbúróó àwọn èranko kan, wón ní béká latí ori igi dé orí igi. Nígbà tí mo sì gbé ojú sókè tí mo wo ihà ibè, ijímèrè àti ẹdun ni. Mo bá yin ibon sì wón mo sì pa ijímèrè kan; mo gbé ijímèrè náà sì inú àpò ọdẹ mi, mo gbé e lé orí, pélú ibon mi ní èjiká mi, mo kó orí sì ibudó ní ịdí ọpé nì. Nígbà ti mo sì dé ọhún mo dá iná mo sun ún, mo mú ọbe ninu àpò mi, mo kun ún; mo şe àtibàbà kékéré kan, kò ga ju orunkun mi lọ, mo dá iná sì abé àtibàbà náà, mo ko èran mi lé orí rẹ mío ní fí iná mó ọn. Àwon ti ng kò kó lé orí àtibàbà mi ti wón jé ijànńá èran ni mo bérè sì i sun je, mo sì gbádùn wón púpò: nitorí èran olóràá ni ijímèrè í şe. Kó pé jù béké lọ ti ilè fi şú, nigbà ti o sì tó dédé agogo méjọ alé ni mo tan iná ọdẹ mó orí ti mo ní wá èran kiri, ng kò sì rìn jìnnà púpò nígbà tí mo rí i ti ojú èranko kan ní dán níwajú mi, nígbà tí mo sì yin ibon sì i, mo pá á: akátá ni. Mo gbé e wá si ibùdó mi mo sì kun ún, mo kó o pélú ijímèrè mi mo ní fí iná mó wón. Ng kò tún şe ọdẹ láti ojó náà mó, nígbà tí mo ti şe itójú akata náà tán ni mo ti fi èyin lé ilè ti mo sún lọ, igbe èlúulu lówùúrò ojó kejì ló sì jí mi.

“Nigbà tì ilè ojó kejì mó (èyí tí í şe ojó këta tí mo dé inú Igbó Irúnmalè) mo jéun, mo yó, ikùn mi sì yó bònbò. Mo ta ọwó sì ibon mi, mo kí í dáadáa, mo gbé àpò ọdẹ mi, mo so ó kó èjiká ó di inú ighbó. Ó dùn mí pé mo ti jéun gbàgbé àwọn oògùn tí ó yé tí ñg bá mú lówó, mo fi púpò nínú wón sñidí ọpé náà, àfi àwọn ọta ibon mi àti àdá mi ni mo mú lówó.

“Ng kò rìn jìnnà púpò nígbà ti mo ti bérè sì i rí èran, şugbon wón kò fi ara balé wón ní sá ká ni. Ní àkókò tì ñg bá sì ri àyè yìnbon sì wón náà ni mo ní gbúróó bò níwajú bí èni pé èníyán

méfà ní bò; àshé Ewèlè olójú-mérìndínlógún ni, ó pé tí àwọn ọdẹ ti maa ní sòrò rẹ lójú mi: Agbákò ni orúkọ rẹ ní jé. Nígbà tí mo rí i, èrù bà mí, àfi bí mo bá maa puró: ó dé filà irin, ó wọ ẹwù ọjé, ó sì wọ şökötò péñpé kan báyíí tí a fi awo ẹ. Láti orúnkún rẹ dé ẹsè, kíkí màriwò ọpẹ ni. Láti ìdodo rẹ sì dé ekiti ìdí, kiki oínde ni—kò sí ohun tí kò pé tán sí ara àwọn oíndè rẹ yíí, ààyè ejò ní bẹ nínú wọn a maa yọ ahọn rẹ béré bí Agbákò bá ti ní rin lọ. Ori rẹ gùn ó sì tóbì, àwọn ojú mérìndínlógún wönni sì tò yí ìsàlè ori náà ká; kò sí eni tí ó lè wo àwọn ojú yíí kí èrù mà ba olúwarè: wọn a maa yí bi ọwó agogo. Irun orí rẹ pò, wón kí mó ara, wón dúdú bí aró wón sì gùn púpò: wọn a maa kan ìdí rẹ bí ó bá ti ní lọ. Kùmò méjì ni Agbákò mú lówó, idà méta ní sì ní bẹ ni inú àkò rẹ: iwin burúkú ni.

“Nígbà tí ó ri mi ó fi ọpópó ọdò mi ẹ ní bò gan-anrà. Nígbà tí mo sì wòye pé ó súnmó mi mo pe ògèdè sì i mo ní kí ọnà gbé e, ọnà sì gbé e sínú igbó; ʂugbọn bí ọnà ti ní gbé e dé inú igbó gan-an náà ni ọnà gbé èmi pàápàá, iwájú rẹ ni mo sì bá ara mi. Èrù bà mí mo tún ní kí ilè gbé mi sì ojú ọnà, ilè sì gbé mi; ʂugbọn bí mo tún ti ní dé ojú ọnà tí mo wo iwájú mi, Agbákò ni mo tún rí. Léyìn náà ni mo tun pe ògèdè mo ní kí ọnà gbé e sínú igbó kí àwọn òkun inú igbó dè é; ọnà sì gbé e okùn igbó sì dè é, ʂugbọn bí òun ti ní dé inú igbó ni mo tún bá ara mi níwajú rẹ, tí okùn bérè sì í dè mí, nígbà tí okùn si fún mi danin-danin mo ké mo tún ní kí okùn tú mi silè kí ilè gbé mi sì ojú ọnà, nñkan náà sì rí béké. Bí mo sì tún ti dé ojú ọnà tí mo wo iwájú mi, Agbákò ti dé. Léyìn eléyií wàyí, mo múra ijà, èmi àti òun sì bérè sì já ijákadi. A já tití kò sí eni tí ó gbé eni kan lulè nínú wa: òögùn bo gbogbo wa lára, ojú mi ní pón kankan, ti òun náà sì ní rẹ dòdò, òkankan ibi ti a ti já sì bérè si i dán kooro. Nígbà tí ó pé ó rẹ mí ʂugbọn kò rẹ òun, mo tú ọwó mi lára rẹ, ʂugbọn òun dì mó mi; nígbà tí òun pàápàá si ri i pé ó ti rẹ mí jù, ó tú ọwó ó sì ti ọwó bọ inú àpò rẹ ó fa àdó kan yọ, nígbà tí ó sí gbá á ní àbàrá àdó náà di akèngbè ẹmu kan. Agbákò jókòó ó bérè sì í bu ẹmu náà fún mi òun náà sì bérè sì í mu. Nígbà tí a mu ẹmu yíí dé ìdaji tí mo simi diè, ó sọ fún mi pé èyí ti mo mu ní tó, kí a bérè sì ijà wa a bá tún bérè sì i. Nígbà tí ó pé diè tí a ti ní já mo tú ọwó mi mo sá séyin diè mo fa àdá yọ. Ibi tí òun náà sì ti ní fa àdá tirè yọ nínú àkọ mo wá sì ibi ẹyìn rẹ mo fi gbogbo agbára mi gbé àdá mi mo şáa a

mó ọn ní ipàkó sugbọn şe ni àdá mi dá sí méjì tí apá kan rè ta lo fiiri: Kò tilé ràn án rárá. Léyìn náà ni ò yí ojú padà sí mi, ó mú èyí ti o dá şonu ninu àdá mi, ó sì gba apá kan rè ti o ku sí ọwó mi, nígbà tí ó sì fi ẹnu wọn ko ara, a kò rí oju dida rè mó, ó dà bí ti àtẹyinwá. Léyìn éyí ni ó tún şo fún mi pé kí á máa bá ijà wa lọ. Ó ti wáá rè mi ná wàyí şe ni mo ní mí hòò bíi aglítí; sugbọn sibè mo ní bá ijà náà lọ mo tún gbé àdá mi mo şá a mó ọn ní ègbé, ki ng sì tóó fa ọwó mi si ẹyin òun pàápàá şá mi ní ọwó tí mo fi gbé àdá náà, ó gé é şonu tàdátàdá mo bá idí lọ sí ilè: mo ní jẹ aporó ikú. Ibi ti mo ti ní ké rora yíi ni Àgbákò tún mú ọwó mi tí ó şonu ó fi i ko kùkùté tí ó kù, ó sì tu ito sí ọwó ó fi ra ọkánkán ibi ti wọn ti pàdé, lógán ọwó mi náà ti di ọkan náà bíi ti àtẹyinwá ng kò sì mò pé nñkankan tilé şe mi rí. Léyìn eléyií ni ó wò mi tí ó sì bú sì èrín ó tún wí fún mi pé ki á máa bá ijà wa lọ. Èrù wáá bà mí ná wàyí mo wí pé nñjé ikú kó ló ní bò yíi, mo bá ké, mo wi pé: ‘Ará igbó, èrò ọnà, e wáá gbà mí o!’ Lái pé gbogbo nñkan ti ní bẹ nínú Igbó Irúnmalé dé: àwọn iwin pé jọ sí apá kan, áwọn ẹranko pé jọ sí apá kan, àwọn eyé sì pé jọ sí apá kan; sugbọn Àgbako kò şo pé òun rí ẹnikéni ninu wọn ó fa mí dìdè ni ilè a si n ba ija wa lọ; bí mo ba yi i òun náà a yí mi, bi mo sí jù ú òun náà a jù mí, ijà náà pò gidigidi: gbogbo ewéko pa ióló, gbogbo igbó dá késékése. Nígbà tí ó pé díè tí àwọn iwin yíi ti ní wò wá, ni mo ri i ti ọkan nínú wọn rora tò mí wá sí ojú ijà, ó ju ọwó sí Àgbákò ki ó fi mí sile Àgbákò sì şe bẹè; léyìn náà ó mú awé obì kan ó fi í fún mi mo sì jẹ é. Bí mo ti jẹ awé obi yíi tán ni èmí tuntun şo sí inú mi, agbára mi tó ti ènìyàn mérindínlógún; mo bá pa guuru sí Àgbákò mo di i ní ɔrùn mú, nígbà tí mo si fún un ni ɔrùn dáadáa ó ké bí ẹran, àwọn iwin sì pariwo; sugbọn nigba ti mo gbiyanjú lati gbé e kúrò ni ilè ki ng dá a ní àdápa òun kò yi ẹsé padà lójú kan: ó dúró rangbandan. Léyin èyíni ni òun náà gbiyanjú ki òun gbe ọkan nínú ẹsé mi de èjiká kí ó sì ju ẹpa sí èkejì ki ó fó mi ni ẹyin mó ilè, sugbọn òun kò lè şe é: mo dúró gbónin. Ó kàn mí ní ẹsé kò dùn mí, ó ta mi ní ipá kò rí mi gbe şe; gbogbo ara rè gbóná láti òke dé isalé, èémí imú rẹ sì dà bí ijì lile. Léyìn eléyií ó wáá dáná sí mi lójú, ó fi hàn mí pé Àgbákò ni òun í şe: ó fi ẹsé lu ilè, ilè sì là ni abé ẹsé wa ó gbé àti èmi àti òun mi.

“Nígbà ti mo dé inú ilè lóhùn-ún inu ile kan ni mo bá ara mi

ng kò si rí Àgbako mó. Titi mo tìlè fi ti ìgbé yíí dé ng ko fi oju mi kàn án afi ọjó ti a n lọ sí Òkè Láñgbòdó ni mo tun ri i (ẹ ó maa gbó nípa èyínì niwajú) sugbon ohun ti ojú mi rí ninu ilè kí ng tóó lè jáde, ng kò ni í gbàgbé láyé yíí bí mo si dé ọrun ng c maa rántí rẹ pèlú.

“Inu ilé tí mo wà náà tobi díè, wọn sì fi imí élébotó pa ilè rẹ àti ègbé ògiri pèlú, sugbon ibon ni wón tò ti wón fi se àjà rẹ. Kò sí ferésé kò sì sí ilékùn nínú ilé yíí bẹ́ ni ibé sì móže kedere. Ibi ti imolè náà ti ní wá kò yé mi. Nígbà tí mo dé ibé àárín inú ilé gan-an ni mo wà, bí mo si ti dúró tì mo n wò yika ni mo dédé ri i ti ogiri méréçerin ilé náà ní bò ní ọdò mi, tì ilé sì tubò n kere ti o sì dà bí éni pé àwọn ogiri náà ní fée fun mi pa sí àárín: èru bà mí, bi ó ti ku diè ki wón kàn mi lara ni wọn tun pada séyìn wón lọ sí ipò wọn, ilé sì tún dà bí ti àtijó. Bí àwọn ògirí náà ti pada dé ipò wọn ti ọkan mi bẹ́ sì í balè ni ibon ti ó wà ni òkè àjà bẹ́ sì i yìn, ilé sì bẹ́ sì imí bí éni pé mo máa şubu: hílähílo ba mi gége bí ɔrò Egbere; eleyíí mú kí ng ta gèégèé, mo şubú mo sì dá ọwó ti ilé, èyí náà ni mo ẹ se ti mo ri i ti oju mi fó tí àwọn éni kan bẹ́ sì i fi ọwó tó mi: ọwó wọn tutu nini. Nígbà tí ó pé díè wón bẹ́ sì i jó yi mi ká, wón si ní pa até le mi lórí, mo si ní gbó iró ẹsé wọn lemó-lemó bi ẹsé ọgórun-un èniyàn. Wọn kò ẹ se eléyíí pé ju bẹ́ lọ nigba ti wón gbé mi ti wón n sọ mi soke ti wọn tun n hán mi. Kò si pé pupò náà ni wón fi ẹsé mi lé ilè ti wọn sì bẹ́ sì i tu mi láşo, wọn n fi aşo miiran wò mí, wọn sì n rérín-ín bi wón tì n ẹ se bẹ́. Nígbà tí ó ẹ se ni éni kan fi ọwó ra mí lójú ojú mi sì là, sugbon nigba tí mo wò yika ng ko ri éni kan—mo bá ara mi lórí àga nílá kan mo tobi pupò iyé sì bò mí lára. Bí mo ti tóbi tó ní, kí i ẹ se gbogbo ara mi ló tóbi sì i: apá mi kò yipada ẹsé mi ko gún si i bẹ́ ni kò sì tóbi si í, sugbon ikùn mi tóbi ní iわòn iga méjilá orí mi sì tóbi ni iわòn iga méjindinlogun. Orùn mi kò tóbi pupò sugbon o gun rekọja. Èrin pa mi nigba mo ri ara mi, mo kuku rọra jómòó, ng kò dide nitorí èru ní bá mí boyá ẹsé mi ko ni lè gbé ikun mi, nitori bi mo ti jómòó ni orí mi ní pa mi léru ọrun mi kò lágbára gbé e. Nígbà tí ó pé ebi bẹ́ sì i pa mí, bi mo sì ti ní ronú ọnà ti mo lè gbé ri ounjé jẹ ni mo wo iwaju ti mo ri àkàṣe ẹkọ meji pèlu ọbè eran. Bí mo sì ti ní súnmó ọn ki ng baà máa jéun ni mo ri i ti ikun mi ko fún mi láye àti dé ibé: ó ti gba gbogbo ilé. Ibi ti mo ti bẹ́ sì i wa aye àti le de ibi ounjé yíí ni

mo dédé ri i tí ounjé náà pàápàá ní bò lóqdò mi, láipé ó dé ibi ti ọwó mi ti lè tó ó, bi mo sì ti bu okele kan ti mo n ba a lò si ẹnu mo ri i pé ọwó mi ko tó ẹnu mó, ọrùn mi ti gùn jù ó da bi ọrùn ẹyé àkò eegun ibè si le bí òkuta kò şee tè sí ịsalè. Èni tí ó bá fée rérìn-ín ki ó wáa wò mi níbi ti mo ti n gbìyànju àti fi ounjé sí ẹnu yíí: ịgbà tì ó ba kù diẹ ki òkèlè kan mi lete apá kò ní lè lò mó, ịgba tí mo bá si n gbiyanju ki ng fi agbára ti ounjé sí ọhun epo a bérè si i şàn si mi lówó, ọrùn mi a si kún fún èérún èkọ.

“Wò mí, ọré mi, èmí ti kò bá jé ata èmí kékeré ni; mo gbádùn oúnjé púpò ng kò lè fi ara da ebi; èyíni náà sì jé ki àwọn ẹlomiràn máa pe mi ni ‘Àkàrà-oògùn aba-olóunjé-kú’. Oríkì mi yíí yóò fi hàn ó bí ọkàn mi ti ní fée jé ounjé yíí tó, ibi ti mo sì ti n sa ipá mi ni mo ri igi kékeré pélébè kan báyì fa lébáá ọdò mi, mo róra mú igi náà mo ti í bò inú èkọ mo ní fi igi gbé ounjé lò sí ẹnu. Èyí tí igi yíí gbé ju iba tí ẹnu mi lè gbá lò nítori ẹnu mí ko tóbi ju ti atijó; ịgbà tì èkọ nílá yíí sì bó sínú ètè mi tí ó kéré, èkọ yó di mi lènu, ibì tí mo si ti ní ẹsé aáyan àti tètè jé ti inú tán kí ng baà rí àyè jé ti òde, ti òde bó silè lènu mi. Béè ni mo ẹsé tití tí ng kò rí àyè jéun dádadáa.

“Láti ịgbà tì mo ti bérè si í gbìyànju àti jéun yíí ni mo ti ní gbó ti àwọn kan ní rérìn-ín lébáá ọdò mi ʂugbón ng kò rí wọn. Nígbà tì ó sì pé, ti mo ti sa ipá mi ti ng kò lè jé nñkan kan mo ké mo sì wí pé: ‘Eyin ti e ní rérìn-ín níbè, e jòwó nitorí Olórun, bi o bá ẹsé eyin lè sọ mí di bayíí, e má şàiyí mi padà sì bí mo ti wà rí o. Àímò ló jé kí níg bá Àgbákò já, láéláé ng kò sì ní dán irú nñkan békè wò mó; bí mo bá gbúròó Àgbákò ni ojó mìràn ng ó mó kí ng tètè bá ẹsé mi sòrò ki ng máa fi orí rún inú ịgbó lò. E jòwó e gbàa mi o.

“Nígbà tì mo wí bayíí tán wọn kò tún sòrò mó; nigbà tì ó sì pé dié ikun mi bérè sí í kúrú, láipé ohun gbogbo padà bò sípò mo sì di bñi tí atijó.

Láti ịgbà tì mo ti padà di bí mo ti wà rí ng ko tun gbúròó àwọn iwin wònyi mó ʂugbón ilé yíí kò yéé máa ẹsé bi í ti í ẹsé békè ni ng kò kúkú rí ọnà jáde. Nígbà tì ó pé ti ilé ní ʂú lò ni mo rí i tí ọgiri ilé náà là si méji ti obinrin arèwa kan si wole àti ọpòlopò àwọn ọmòbinrin pèlu rẹ: wón dára ju iyun lò. Bí mo ti ri wọn ẹru bà mi mo si doju bolè. ʂugbón obinrin náà tò mí wá o si wi pé:

“Akara-oogun, iwø mò pé bí ewele ti ní bø ni inú ayé bëè ni òrò ní bø; bí òrò ti ní bø ni inú ayé bëè ni èshèkú ní bø; bí èshèkú ti n bø ni inú ayé bëè ni egbéré n bø; bi egbéré si ti n bø pëlu bëè ni àwọn oku ní bø. Awọn iwin ati ẹbøra wònyí ni wón pa ara pø ti wón si di gbogbo irunmólé ti n bø ni inu aye, ọkan ninu wòn ni èmi i şe, Iranlówó sì ni orúkø mí. Èmi féràn Ọlòrun Oun náà si féràn mi: kò si ohun ti mo beere ti Oun kò şe fun mi ri, ko si sí işe ti Oun rán mi ti èmi kò lø. Èjemèta ni mo n yi aye po loojó láti máa ki àwọn òré Ọlòrun àti láti máa bá wòn şe ohun ti wòn ba n şe; èyí ti ó bá féràn Elédàá mi kékéré èmi a şe kekere fún un; èyí tí ó bá sì fé E púpò èmì a şe pupò fún un; èyi ti o ba bikita fun Elédàá mi emi a bìkita fún un; èyi ti ko ba si ka Á sí èmì a şaika oluwarè sì; nìtori eni ti o ba gbin rere, rere ni yóò ka, eni ti ó bá si gbin ikà, ikà ni yóò ká; olódodo kò ní şàijèrè òdodo, elékèé ko si ni şàijèrè eke; bi o sì tilè dà ti ayé tun yipadà, tó bëè ti adié ní hu eyin ti igi ọpé si ní so agbon, Olòrun kò ní şàisan an fún olukuluku bi işe rë ba ti rí. Njé, iwø, Akara-oogun, díde ki o télé mi, ohun-elo ni iwø jé fun Elédàá rë.

“Nígbà tí ó wí bayii tán mo dide mo si télé e a si jade ninu llé yíí a bó sinu igbó kan báyíí à ní riñ lò a kojá koto, a koja gegele; a fa ni abé ìtí a si koja ninu irà; nígbà tí ó pé şáá, a dé ibì kan bayii ti ònà meji ti pàdé, nibé ni o si tì duro ti o fi ònà kan han mi o wi pe: ‘Maa lò ki o fiye si ohun ti iwø yoo ri ni ilu ni, má şe bëru ma si şe jé ki àyà fo ó, Iranlówo ni orukø mi, ng ko ni fi ó silé titi aye.’

“Léyìn tí ó wi báyíí tán mo fi ori lé ònà náà òun náà sì bá tirè lò. Nígbà ti mo rin diè mo dé llú kan. Títí mo fi rìn láti enu ibodé ilu yíí dé àarín ojà (èyí tí ó tó işejú méwàá) ng kò gbó ohùn kan mo ní rí ènìyàn şáá ni, bí mo bá sì kí wòn wòn a sòrò si imú òrò wòn kò sí ní yé mi. Nígbà ti mo dé ojà wòn mo dúró sì ègbé igi kan báyíí, mo ní wo ìran.

“Ohun ti o ya mi lénu jù nínu ojà yíí ni pé ọpòlòpò àwọn ọmòdé ni ó kú sínú rë tì kò sì sì eni ti ó gbìyànju lati sin wòn, gbogbo òkú rí bérèbèrè, gbogbo ibè ní rùn şùù; eşinşin ní kùn wònyìn. Bí mo ti duro diè ní mo ri i ti ọmòbinrin kan tò mí wá ti ó sì kí mi. Inú mi dun mo si da a lohun dáadáá, mo rò fun un pèlú bí ó ti jé ohun ịyalénu fún mi ti ẹnikéni ko sòrò nínú àwọn ará ojà yíí ti ó jé pé kikun ni gbogbo wòn ní kun, àti bi mo tí kí

òpòlòpò àwọn ti mo bá pàdé ti eni kan kò dá mi lóhùn kan.

“Nigbà ti mo parí òrò mí tán ó wò mí ó sì fa ojú ro ó bérè sí òrò i sọ ó wi pé:

“Iwàpèlé ni orúkọ mi Èémò si ni orukọ ilú yíí: ilú iyà àti ègbín ni; ilú wòbia àti iríra; ilú ojúkòkòrò àtí òle; ilú ijà àti asò; ilú ikú àti àrùn—ilú eléṣe pátápátá gbáà ni. Ní àkókò igbà kan rí, àwọn ara ilu yíí dá èṣe buburu kan—èṣe náà buru gidigidi: tó bẹè ti òòrùn kò ràn ní odidi oṣù mèfà, tí òṣùpá kò sì yó ní ọdún mèta gbáko. Tí òjò kò tí kò rò mó; tí àgbàdo kò ti kò yó ọmọ; iṣu kò iṣu kò ta; ḥogèdè kò ḥogèdè kò gbò: ohun gbogbo di rúdurùdu. Nígbà tí ó sì tún se nkó, àánú àwọn ará iilú yíí se Olòrun, O ránti pé işé ọwọ Oun ni wón ní se, O dárí èṣe wón ji wón, ṣugbọn O kilò fún wón ki wón ki ó má se bẹè mó: ohun gbogbo sì tun di daradara. Sugbọn léyìn ìgbà tì wón tún ri jẹ ti wón tun ri mu tán, wón gbàgbé Èni tí O dá wón: wón ní rin irin ti ó wu wón i rin, wón ní se ohun ti o wù wón í se. Sugbòn Eléédàá wón rí wón láti òrun wá, nitorí işé gbogbo ti èniyan bá n se ni Olòrun ní rí, èrò gbogbo ti ó bá bá sì wà ninu ni Olòrun mó—kò sì ohun kan ti ó pa mó lójú Olòrun. Bẹè ni O rán àwọn ìránsé Rẹ wá, lati bẹ aisédé-dé ilú ejé náà wò, àwò èniyàn ni wón wá wón sì wò si ilé mì. Mo kẹ wón mo gẹ wón, mo gbà wón tọwotèsè, mo se itoju wón bí ipá mi ti mó. Wón ko pẹ púpò lódò mi, ti wón fi jíṣé ti Oba Òrun rán wón—wón sọ àwọn Olugbé ilú yíí di odi wón si sọ olukuluku wón di afójú, ilú náà di ifibù titi ayé—sugbòn Olòrun dá mi sí. Bí mo si ti ri ọ lónií, ng ko fẹ ki o lọ mó, mo fẹ ki o máa gbé ilé mi, ki ng máa sòrò si ọ, kí iwó náà sì máa sọ si mi, nitorí ẹgbé aarin ni aarin i tò, ẹgbé eégún ni eégún í lé; ẹgbé eja ni eja i wè tò lódò: ẹgbé mi ni ìwó í se.”

“Léhin ti ó parí òrò rẹ mo wi fun un pé bí ó ti wí gan-an ni mo máa se nítori ti irínkiri ti sú mi, ṣugbòn mo bérè àyè ki ó jé ki ng duro ki ng woran dié ninu ojà yíí ki o too di pé a ba ilé rẹ lọ. Ìgbà ti ó tóó parí òrò rẹ tán ni mo tóó mó pé afójú ni gbogbo wón, ohun tí kò jé kí ng kó mó ní pé kedere ni ojú olúkúlùkù wón la silè bí eni pé wón n ríran, ng kò mó pé atannijé oju ni wón ní gbé kiri.

Òpòlòpò nnkan ni ojú mi rí ní ojà yíí ṣugbòn ng kò ní lè so gbogbo wón tán nisisiyi ng ó maa sọ ó di ojó mǐràn, sibésibè şáá ng ó sọ ninu wón fún ọ kí ó má baà dà bí ení pé mo fo èyínì

kojá pátápátá:

“Ohun ti mo kó ri ni ọkùnrin arọ kan báyí tí ó ní fi ọpá rìn, ọkùnrin náà ya arọ púpò a máa fò mó ọpá rẹ bi o bá ti n lọ; bi ó ti n fò bò ó kojá lódò mi ó sí lọ sí ibi ọgòdò kan báyí, bi ó ti kù díè ó dé ibè mo ké si i pé ibi tí ó ní bá lọ ki i şe ọna şugbọn kò dá mi lóhùn, nigba ti ó sì dé ibè o fò sinu omi ọgòdò yíí, gbogbo ara rẹ kun fún omi àánú rẹ sí şe mí; şugbọn dipò ki ọkunrin yíí fa ojú ro şe ni mo ri i ti ó ní rérin-ín ó sì kuro ninu ọgòdò ó bérè si i fò mó igi káà kiri. Kò fò ju ètéméta lọ nigba ti o fo lu obinrin kan. Inu bí obinrin náà, ọwó ti ó sì gbé ti ó ni ki oun lu eni ti ó fo lu oun, eni éléni ni o lù, onitohún bá binu, ighbà tí oun náà sì ní kí oun gbèsan, ọtò ni eni ti ó tún fi iyà jẹ. Láipé ijà dé gbogbo ará ojá sì bérè sí i lu ara wọn: ibi ti wòn ti ní sá ká yíí ọpòlòpò ọmọ ni o bó lu ilé léyìn iya wòn, orí àwọn ọmọ wönyi si ni àwọn oníjá ti ní sá kiri. Bakan náà ni àwọn arugbó tí wòn kò lagbara ju béké lọ, bi wòn bá ti şubú sìlè wòn ko ni lè dide ori wòn si ni gbogbo èníyàn yóó maa gbà kojá. Igbà mìíràn ti ọmọ ẹlomíràn ba bó sìlè ni ibi ijà ti o bá sì ni ki òun tun gbé e ní ilé, dipò ọmọ rẹ a gbé ọmọ ọlómọ, òmíràn pèlú a gbé òkú ọmọ dipò ààyé: nitorí Olórunkí bí ounlu sí wòn.

“Ohun mìíran ti mo tún kíyè sí ni pé ọpòlòpò ni ó wọ òdì aşo: òmíràn a kó oju agbádà sí èyìn, ẹlòmíràn ninu àwọn obinrin a fi inu gelè sí ita—aşo gbogbo wòn ní dán fún èéri ó dà bí àpò ọdẹ.

Ọpòlòpò nnkan ni ojú mi tun rí ní ọjà yíí şugbọn wòn ti pò ju ohun tí èmi ịlbá máa sọ nisisiyi. Nìgbà ti mo ti dúró díè tí ojú mi si ti ri pupò ni mo ti ba ọmọbinrin yíí lọ sí ilé rẹ: a si bérè sí í gbé pò.

“Igbà púpò ni mo máa ní lọ sí ilé ejó wòn, ighbà mìíràn tí ení kan bá sì şe tí wòn ba n féé fi iyà jẹ oluwarè, olópàá a şìnà a di olóyè mu kí o sì tóó mò pé ijoye ni a ti gbá a ni etí léráléra, ighbà mìíràn tí ọba bá si ní fé é gun eşin orí màlúù ni i bó lé, béké ni nnkan wòn gbogbo lọ ti ó rí jágbajágba réderède.

“Láti ojó tí mo ti dé ịlú yíí, iyàrá kan wà nínú ilé tí mo ní gbé èyí ti ọmọbiñrin ti mo n bá gbé kò jé ki ng wò: nìgbà ti mo ti şesé dé ibé ni ó ti wí fún mi pé ng kò gbodò wọ inú rẹ níwòn ighbà ti òun bá sì wa láaye, şugbọn bi òun bá kú mo lè şe bi ó bá ti wù mí nitorí gbogbo ilé náá yóó jé tèmi.

“Emi àti obinrin náà féràn ara wa púpò, ife náà si pò to béké ti

mo fi béré si i pa ero ati fi i şe aya, àkóko ti mo sì ní ronú báyíí náà ni àìsàn kan gbé e şanlè orí àìsàn náà ló si kú lé.

“Ng kò ni èrò pé ọmọbínrin yíí yóò kú şáajú mi, nitori mo dàgbà jù ú lọ dádadáa, ịgbà ti ó kú yíí ni mo tóó wáa mò pé, ati ọmọdé ni, ati àgba ni, kò sí ẹni tí ó bó lówó ikú. Léyin iku rẹ mo sokun oju mi férẹ fó mo gbagbe pe ẹkún—sísun ki i mú òkú padà ijàñbá ni i kó bá àwọn ara íyókù, bi élékún sun ẹkún titi bi olóṣèé pa òshé rẹ titi, ẹni ti ó lọ ko ni şe alálọ.

“Nígbà ti obínrin yíí ti kú tán ni mo ti bérẹ sí í wa ọnà àti sa kúrò ni ilu yíí, ibi ti mo si ti jókòdò ni ojó kan ti mo n ronu bi ng o ti şe ni ọkan mi ti sọ si iyàrá ti ọmọbínrin náà ti pa láşẹ pé ng ko gbodò wò. Mo dide ni ilé, mo wọ ẹwù mi, mo múra o di ibi iyàrá yíí mo n fée wo ohun ti o wa ní inú rẹ. Èrù kó bà mí nigba ti mo n fée şí ilékùn náà, şugbọn nigba ti mo rantí ọpòlòpò ohun ti oju mi ti ri séyìn, mo ni afi dandan bi mo şí i, ohun ti ó ba lè ti ibè dé kí ó dé: mo ba ma şí i o. Wiwolé ti mo wolé inú iyàrá mi ni ilé ni mo bá ara mi, nígbà ti mo si wo ilé yíkà, mo ri ibon mi ti ó ti sonu si ibi ti èmi àti Àgbakò ti n jà; mo ri àpò ódẹ mi àti àwọn nñkan béké béké ti wọn ti sonù si Igbó Irúnmolé, nígbà ti mo si wo kòrò iyàrá mi mo bá àpò owó kan. Béké ni mo ná owó yíí fun igbadun ara mi, mo je mo mu mo si dá aşo bora. Béké ni itàn ịgbà èkinní mi ni ịgbó burúkú ni pari. Mo fẹ ki o bá mi wá ouńjé diẹ ki ng jẹ nitori ebi de, ịgbà ti mo bá jẹun tán ni ng óò gbé ẹnu lé itàn ti ịgbà èkékejì itan èyínní yóó si dun ju èyí lọ”.

Báyíí ni ọkunrin náà sọ ohun ti oju rẹ ri ni ịgbà èkinní ti ó lọ si Igbo Irúnmolé, léyín ti ó si pari ítan náà mo wá oúnjé a si jẹ, nígbà ti mo si ri i pé ilé ní şú lọ mọ wi fún un ki ó lọ ni ti ojọ náà, bi ilé ojó kejí bá mó ki o tun padà wá, léyin èyíní mo sin in si ọnà a si ki ara wa “o dòla.”

3 Ìgbà ekejì Àkàrà-oògùn nínú Igbó Irúnmalè

Nigbà ti ọkùnrin yíi lọ tan ti mo pada de ilé, mo pe àwọn aládùugbò mi jọ, mo pe ọré àti ojúlùmò mi mo si pe àwọn ibátan mi pèlú mo ro gbogbo nñkan wònyi fún wọn. Ènu yà wọn gidigidi gbogbo wọn si fi ohun si i pé ki àwọn ji wa si ilé mi lówùúrò ọjó keji ki ọkuṇrin náà tóó dé, ki àwọn ba lè gbó itaṇ ti ọkunrin náà yóò tún sọ, nitorí ịròyìn temi kò ni lè tó àfojúbà tiwọn. Lóoótò bi ilè ti n̄ mọ hàì ni ọjó keji ni wón dé, nígbà ti ọkùnrin náà pàápàá si fi maa wọ ilé, ilé mi ti kún kò gba ẹsè mọ.

Ki ilè tóó mó ni mo ti pàṣe ki àwọn ọmọ-ọdò mi se itójú oúnje, ki ó si tóó di pé ọkùnrin náà bérè itàn ré, mo gbé agbòn ẹkọ mérin silè fún àwọn àlejò wònyí mo si wa ẹran si àwo fún wọn. Olúkúlùkù jẹ o yo ó si mu omi. Léyìn èyini ni ọkuṇrin náà dide ti ó bérè si ọrọ i sọ ó wi báyii pé:

“Inú mi dùn láti ri ẹyin ọré mi ti ẹ jókòó wònyi—lómódé, lágbà, lókùnrin, lóbinnrin. Bi kò bá si irú ifé ti ẹ ni sí ọré mi yíi, ng kò ni se báyíi ri yin. Nigbà ti mo wá si ihín lánàá ng kò bá yin ọré mi yíi níkan ni mo bá. O ki mi, ó se itójú mi dáadáa, o si hu iwà ọmíoluwàbí si mi, àdúrà mi pèlú si ni pé, ki Olórun màà jé ki irú iwà báyii tán láárín àwa èniyàn dúdú láláé.

“Láiṣe-àní-àní, ọré mi yóó ti sọ itàn fún yín nipa àwọn òbí mi àti nipa ohun ti ojú mi ri ni ìgbà èkínńi ti mo lọ si Igbó Irúnmalè. Mo sì rò pè bí a kò bá ni puró, ẹnikéni ti ó bá gbó itàn wònnì kò ni şàìrò pé ng kò tún ní jé da àbá àti se ọdẹ mó. Sugbon, béké kó, mo se ọdẹ, nitorí ịsé ti èniyan bá kó ni i şe, ojà ti èniyań bá mò ni si i tà, béké ni kò ni dára ki ng dédé fi ịsé yíi sìlè lósàn-án gangan, ki ng si di ọmòlé tàbí agbégi. Dájúdájú pèlú, bi ẹ bá tilè gbó pé mo tún lọ si igbó ọdẹ, ẹ kò ni jé rò pé mo jé bá inú Igbó Irúnmalé lọ. Sugbon, mo féé sọ fún yín, ibé ni mo bá lọ. Èni tí ó

ṣe ohun ti ἑni kan kò ἑ ri, ojú olúwarè náà yóò ri nnkan ti ἑni kan ko ri ri, kó sí ọdẹ ti i máá lọ sínú Igbó Irúnmalé leáléra bi èmi ti n̄ lọ ni, ko si si ọdẹ ti iya jẹ bi emi, oju mi ri nnkan, bi ó si ti yé kí ó ἑ mi náà ni éyínì, nitorí ọrò òwe àwọn àgbà kò ni şàşé ti ó wi pé, ‘Ikú ogun ni i pa akikanjú, iku odo ni i pa òmùwè, ikú obìnrin ni i pa àgbèrè, òwò ti àdá bá mò ni i ká àdá léyín, ohun ti a bá jẹ ni i yo ni’—ki ọlórun máà jẹ ki ohun ti e bá jẹ pa yin o.

“Nigba ti ó di ọdún ḷan gbáko ti mo ti pada ti igbé èkinní ti mo lọ dé, ni mo tún he ibon mi ni òru ojó kan báyíí, ti mo gbé àpò ọdẹ mi, ti mo tún fi ori lé ọnà Igbó Irúnmalé, mo n̄ féé lọ ἑ ọdẹ. Nigba ti mo dide kúrò ni ilé mo tilé ἑ bi ilé n̄ féé mó ni, àşé ọgànjo òru ni mo dide, Òşùpá àrànmójù ló jé ki ó dà bí ἑni ilé n̄ mó, nígbà ti ó si fi máá di pé a n̄ rí ilà ọwó wákàti méjì péré ló kù ki ng dé ibi ti mo n̄ lọ. Òtò ni ọnà ibi ti mo gbà wọ Igbó Irúnmalé ni lilò mi ti eléyíí, ng kò féé gba ibi ti iṣáájú mó, ki ó má baà dà bí ἑni pé èmi ni mo n̄ fi ọwó mi fa ọran ti mo n̄ bá nnkankíñkàn pàdé, ti mo n̄ gbé jébẹtẹ lé ara mi lówó.

“Mo dé ọhún ni dédé idákòmu, wéré mo si ti yára dá iná mo sun iṣu ewùrà jẹ. Nigba ti mo jéun tán mo ki ìkòkò mi bọ ἑnu mo şá iná si i, mo bérè si i gbáduń ara mi ara mi si yá gágá. Nígbà tí ó pé díè mo pa ina ìkòkò mi mo si fi ìkòkò náà sínú àpò, nígbà ti mo si gbé ojú wo àgbègbè ibi ti mo wà mo ri igi obi méjì, ọkan kò ni èso ṣugbọn èkejì ni, mo si ká èso rẹ náà, ó jé páádi méta, nígbà ti mo là wón gbogbo ọmọ obi ti mo bá jẹ méwàá. Mo mu ọkan ti ó tobi ju ninu wọn mo bó o, ó jé ajooòpá, mo si paá ó ni awé mérin. Nigba ti ó si ti jé pé irú obi bẹè dára fún pipa bọ ibon, mo gbé ibon mi ti mo fi obi yii bọ o, ṣugbọn nigbá ti mo da obi náà kò fọ rere, sé bi yóò bá fọ rere, ó yé ki awé méjì da ojú dé ki méjì si ojú si? Ṣugbọn kò ri bẹè fún òun—igbà mìíràn méta a da ojú dé ọkan a si ojú si, igbà mìíràn èwè, méréèrin a da òjú dé, ọràn obi naa ko tilé yé mi, nigba ti mo si dà á fún ọpòlòpò igbà ti kò fọ rere, mo tikara mi sí ojú méjì si òkè mo da ojú méjì dé mo wi pé, ‘Ọwó ara ἑni ni a fi i tún ọràn ara ἑni ἑ ojàre bi iwọ obi yíí kò bá fọ rere ng ó fọ rere fún o.’ Léyìn ti mo ἑ se bẹè tán mo gbé ibon mi ó di igbó ἑran.

“Dídide ti mo dide, ẹsè òsi ni mo fi kọ, ẹsè iyá mi ni, igbákigbà ti mo bá ti fi ẹsè náà kọ si nnkan kan, nnkan náà kó ni dára. Eléyíí bà mi lérù díè, ibi ti mo si ti dúró ti mo bérè si i ronú

nipa ẹsè burukú ti mo kọ yii ni eyé òwìwí kan fò kójá ti o si fi iyé gbá mi lójù, béké ni àmì burukú pátápátá gbáà ni. Mo dúrò tó ìṣéjú méwàá lojú kan ti mo ní ronú àpèçeré búburú wònyí, ni ikéyin şáá mo gbé ikú ta mo ni, ‘Hawù o, sé ènìyàn ki i kú lèjemeji’. Bi ikú bá pa mi màá máa lọ.’ Mo té ori mó inú iğbó yii mo ní wá ẹranko kiri. Nigbà ti ó pé náà, mo ri ẹranko àgbónrin ni. Ibi idi ni àgbónrin náà kọ si mi, mo si dúró bi ẹni pé ki o kọ ori si mi ʂugbọn kò ẹsè béké, níkéyìn mo yin ibon lù ú ibon mi si ba a ní idi ʂugbọn kò pa á, ó ki iré mó ilé ó ní şá wònkuwònku lọ emi náà si mú àti àdá ati ibon mi mo sa télér e. Mo sa titi ng kò bá a, nigbà ti ó si pé dié mo ri i ó sa wọ iho inú àpáta nílá kan báyíl émi náà si wọ ibé ti i.

‘Inú àpata náà tobi ó si şókunkún dudu, láti ığbà ti mo si ti wọ inú ré ni ng ko si ti ri ẹranko náà dáadáa mó, iró ẹsè ré ni mo ní télér. Nigba ti mo tilé dé ibi kan ng kò ri ẹranko náà mó rara béké ni ng kò si gbó iró ẹsè ré. Ò yà mí lénu bi ó ti ẹsè rin ni àárín náà mo si béré si i wá a kiri. Ibi ti mo ti ní ẹsè èyí ni mo dédé ri i ti ẹnikan di mi ni ọwó ọtún mú ti ó si ló mi ni apa séyìn ti o gbá mǐ ni eti. Ọwó ẹni náà mú háihái, bi mo si ti ní gbiyànjú àti gba ara mi lówó ré. Ó fi ọwó òsì di mi ní ọrún mú ó fún un daindań ó si ní ti mi lọ gèégéé on ní gbá mi létí bi ó ti n lọ. Nigba ti ó pé ti iyá wònyí dùn mi mo béré si i ké wi pé, ‘Jòwó fi mí silé ng ko ni pa àgbónrin ré mó! ‘Jòwó fi mi silé ng kò ni pa àgbónrin ré mó! àti béké béké lọ. Șugbọn kò dá mi lóhùn ó sáá ní ti mi lọ ó si ní fi iyá je mi bi ó ti n lọ. ığbà miiran a já mi lèéékán, ığbà mííràn a kàn mi ni ikó, kò si ohun ti ko fi ojú mi ri béké ni ng kò tilé kúkú ri i nitorí inú ọkunkún biribiri ni à n lọ, Nigba ti ó pé dié a ja si gbaṅgba. ığba yii ni mo tóó wáá ri ọkùnrin náà, kò ga púpò ó si ni iké nílá kan lèyìn, ipé ni ó bò ó ni ara—ara ré dà bí ara ejá. O ni apá méji ẹsè meji àti ojú meji bii ti ènìyàn, ʂugbọn ó níru kékéré kan ni idi ojú ré si tóbí púpò, ọkòkókan tó ti ènìyàn mèfá—ó ní pupa bi ẹyin iná. Nigbà ti a já si gbaṅgba tán ó sọ fún mí pé ki ng béré ki ng si fi ọwó mi ti orúnkuń, mo si ẹsè béké. ığbà ti ó mó pé mo ẹsè béké tan ó bó le mi lèyìn ó si ta mi ni ıpá ó ni ki ng màá gbé òun ká bi ẹsin. Bi mo fé bi mo kò ni mo béré si i ẹsè eléyi pèlú. Mo fé ki ẹ mo pé ó ti gba ibon mi pàápàá lówó mi ki a tóó ti inu ihò jade, ığbà ti ó si fi wá lórí mi ti ó ní gùn mi ká wònyi ọwó ré ni ibon mi wa.

“Inú pápá ni ibi gbaṅgba ti a já si yii ibè si ni iya ti jẹ mi jù. Ki ò tóó di pé ó gùn mi léyìn ni o ti sé ọpòlòpò pàṣán ti ó kó wọn lówó, igbà ti ó si ti ta mi ni ipá ti á ti fi ibi ti ng ó maa ba lọ hàn mi ti mo si ti ní lọ ni o ti bérè si i rérìn-ín ti ó si n da ito ἐnu rẹ lé mi lòrí, igbà ti ó bá rẹ mi díè ti mo bá gbé èyìn sókè dié a kó pàṣán bò mi emi a si tún ki iré mòlè èmi a maa sá lọ, igba mìíràn a sọ fún mi pé ki ng maa yán bi eşin, igba ti mo bá si n ke ti ohun mi kò bá ba ti eşin mu, a gba mi ni eti léraléra, igbà mìíràn a ni ki ng maa sọ òun sókè bi eşin, ọràn dandan si ni ki ng şe békè bi ng kò şe békè a kó patié bó mi. Ibi ti mo ti ní gbé e ká yíí ni a ti dé ibi kan ti ihò nílá kan báyíí wà ibè ni ó si ti sòkalé léyìn mi ti ó mú okùn nílá kan ti ó fi dè mi ni apá méjèjì sèyìn, nigbà ti ó si şe békè tań ó wo inu iho náà lọ ó mu ẹwọn nílá kan jáde ó si ki i bọ mì lóruṇ, kò fún un mó mi púpò ʂugbòn ó dè é to ibi ti mo lè ri àyè maá mi dáradára, léyìn eléyínlì ni ó so ẹwọn náà mọ igi nílá kan ó si tun pada wọ inú ihò náà lọ—àsé ilé ọkunrin náà ni èyínlì.

“Ó tó dédé agogo méjì ki á tóó de ile rẹ yíí, nigbà ti mo si ri i pé ó wọ ilé tán mo bérè mú ẹkún, mo ní sun, mo rọra ní sun ẹkuń náà ni nitori bi mo bá ké púpò ju ó lè bọ si òde ki ó tún fi iyà jẹ mi si i.

“Nigbà ti o to agogo mérin abò, ọkúnrin naa jáde láti inú ihò ó si wá si ọdò mi, ó fi ọwo té mi ni ikùn wò láti mọ bójá ebi ní pa mí, léyìn ti o si ri i pé ikùn mi kò ju pẹlèbẹ lọ ó tún padà wọ inú ihò lọ ó mu iṣu tútù ti a kò sè, ó là á si ewé, o gbé e si ilé níwájú mi, ó wí pé ki ng kúnlé ki ng maa fi ἐnu mū un jẹ. Mo jẹ díè iṣu náà kò si lọ ni ọfun mi, mo ba fi iyókù silè ni tèmi. Léyìn èyínlì ni ó tú ẹwọn kúrò ni ọrún mi, ti ó tú okùn kúrò ni apá mi ti ó si tún gùn mi ti mo tún bérè si i gbé e káà kiri ni igbó yíí. Ó tó agogo méje alé ki á tóó padà si ilé rẹ, nigba ti a si dé òun pàápàá jẹ lara iṣu ti mo jẹ kù léèkan èmi náà si jẹ iyoku. Léyìn èyínlì ó tuń dé mi bi i ti i maa şe ó so mi mọ igi ó wọ inú ihò náà lọ, ó sun.

“Gégé bi èyin náà ti lè mò ng kò sun mójú ojó náà inú ni mo ní rò ti mo si ní pohùnréré ẹkun nigba ti o şe, ilé ojó keji mó ọkúnrin yíí si tún fún mi ni iṣu tútù bii ti àná jẹ. Léyìn náà ó tú mi ó si tún gùn mi bi i ti i maa şe, békè mo tún gbé e titi ilé ojó keji yíí fi ʂu, nigba ti o si di alé ti a padà wá si ilé rẹ ó tún fi ẹwọn nílá ni bò mi lórùn ó so mi mọ igi, léhìn ti mo si jẹ iṣu tútù tán ó

wọ inú ihò rẹ lọ, ó sún.

“E lè rò pé o yẹ ki ng ti gba ara mi láti ojo yíí, òótó ni. Ohun ti ó jé ki ó rí bẹè ni pé àti ịgbà ti ó ti kó mú mi ni ó ti gba ibọn mi lówó mi, ịgbà ti a si de ilé rẹ ó gbé e lọ sínú ihò, ó tilè gba àpò ọdẹ mi pèlù. Láti ojo ti mo si ti dé ibè, kò jé ki ng wọ ile rẹ náá, bi ó ba ti di pé a dé ibè, didè ni i dè mi mó igi. Iba oògùn díè ti ó si ku si ara mi ni mo sà, ṣugbọn ọkan kò jé nínú wọn, mo pe ògèdè títì ọraṇ náà kò lójú, nígbà ti ó wáá pé şáá, ibi ti mo ti şinà yé mi—mo rii pé mo n̄ se òdogun şáá ni ng kò fi ti Olòrun se!—mo ti gbàgbé pé òun ni ò dá ewé ti ó si dá egbò igi. Ki ile ojo keta tóó mó sáá mo ké si Olòrun mo wi báyií pé, ‘Olódùmarè, Olójó òní, ọraṇ yii mà pò jù mi lọ! Bá mi se é o, ba mi se é, èmi kò mà lè nikàn se é o, Olòrun jowó bá mi se é. Máà jẹ ki ng di ijé fún ọkùnriń yíí, máà jẹ ki ó fi agbári mi fun férè, máà jẹ ki ng şègbé sinú ighbó yíí, máà jẹ ki ng ti ihin di èrò ọrun, máà jẹ ki ng kú bi adié ti i kú, má si jẹ ki ọkùnrin yíí jẹ mi bi ológbò ti i jẹ èkúté. Bi eléeguń bá bọ eégún titi ọdò rẹ ni yóó fi àbò si, bi ọlóya bá bọ ọya titi ọdò rẹ ni yóò tún fi abo si. Àwọn onímàle a maa sìn ó gégé bi Ànábì, àwọn onigbàgbó a maa fi gbogbo ojó ayé wọn fún ọ. Jowó yọ mi o, jowó yọ mi o, èmi kò lè nikàn yọ ara mi, Olòrun jowó yọ mi.’

Báyií ni mo sọ ni òru ojó náà ti mo si fi ọkań té Olòrun. Nígbà ti ilè mó ti ọkùnrin yíí jáde ti ó tún gbé iṣu tútù fún mi ni Olòrun fi ọrò kan si mi ní ẹnu ti mo se ibéèrè kan lówó ọkuńrin náà ti mo si wi pé. ‘E jòwó, ọgá, mo bẹ yin ẹ má şàisọ idí rẹ fún mi, ti ẹ ki i fi i se iṣu ki ó tóó di pé ẹ n̄ jẹ é. ‘O wò mi tìyanutianyu ó si wi pé òun kò mò pé ohun kan wà ti orúkọ rẹ n̄ jẹ iṣu-sísè. Léyìn èyìní ni mo túbò là á yé e pé bi ènìyań bá se iṣu yóó dùn ju ịgbà ti ènìyan kò sè é lọ. Léyìn ti o si bi mí bóyá mo lè se iṣu fún òun jẹ ti mo sì sọ fún un pé mo lè sé é, ó tú mi sílè. Mo dá iná mo se iṣu, iṣu jinná mo hó o mo si fi i fún un kí ó maa jẹ é, nigbà ti ó tó iṣu yii wò ó duṇ mó ọn púpò ó si bérè si i bá mi sòrò dáadáa.

“Ibi ti a ti n̄ sòrò yíí a sòrò kan ibọn ó si bérè ilò rẹ mo si wi fún un pe ohun ịgbádùn náà ni, àti pé bi mo bá ti ẹnu ibọn mi bọ ẹnu enikéni ti mo si bérè si i fi ọwó ra ibọn náà ni idí, omi yóó jáde láti inú ibọn náà si ẹnu olúwaré omi naa si dara to bẹẹ ti oungbẹ ki yoo gbẹ olúwaré di ojó méje gbáko. Nígbà ti ó gbó

báyíí ó yára wọ inú ihò rẹ lọ ó gbé ibọn mi jáde, wéré ó fi ibọn mi bọ ẹnu ó ni ki ng mágá fí ọwó ra á ni idi. Eyi féfè fó wón sọ òkò si i ni ọraṇ náà bó si, mo gbé ibọn mi lówó mo sá a, ó dun, ọkùnrin yíí si şubú lulè, ó kú.

“Béè ni mo ri èyìn ọkùnrin náà şugbon ng kò gbodò yò jù békè lọ nitori ng kò mọ ibi ti mo wà rárá. Ohun ti mo kó şe léyìn ti mo pa á tán ni pé mo wọ inú ihò rẹ, ni lọ, nigba ti mo si dé inú rẹ tán onirúurú ohun àlùmónì ayé yíí ni mo bá—àwọn bi iléké ʂegi, iyùn, lágídígbá, àti àwọn onirúurú aşo bi àrán, sányań, àlàári, àdirlé àti àwọn kíjípá ti ó gbé háú ti wón si lú ni ọlùpópó. Mo tún ri onirúurú filà àwọn bii ọkìribí, elétíajá àti àkẹtè, mo si ri adé méta ti a fi iléké ʂe, bi ọba bá dé wọn kò si eni ti ó lè ri ojú ọba náà, iléké yóó bò ó lóju, àwọn adé náà dára púpò. Mo bá ọpòlòpò iṣu níbè pèlú, mo mú ninú wọn mo si sè é, léyìn ti mo jẹ é tán mo kó èyí ti ó nilári jùlò ninú àwọn ohun àlùmónì wònni, mo di wón dáadáa, mo gbé ibọn àti àpò ọdẹ mi mo ní rin ká bójá mà jẹ dé ibi ti mo mò ki ng kọ ori si ilé. Şugbon káká ki ewé àgbọn rò pipele ni ní pele si i, ibi ti mo ti ní wá ọnà ká mo túbò ní ṣinà ni.

Nígbà ti ó ʂe mo bérè si í gbó ilu láàárín inú pápá yíí mo si kọ ori si apá ibi ti mo ti ní gbó ilù náà. Láipé mo dé ibé mo si ri ilú kékéré kan, ilú àwọn iwin ni. Àwọn iwin wònyí yàtò si àwọn ti mo ti mágá ní ri, bi ènìyań ni gbogbo wọn ri, tòkùnrin tobìnrin wòn ni o wọ aşo dáradára, wón dára bi ẹyé ológe. Lójó ti mo dé ilú yíí ọmọ ọba ibé o ní ʂe ọdún gbogbo wòn si péjó si àáárín ọjá wòn, ọba wòn pàápàá si jókòdò si ori ité ó ní wò bi ọmọ ọdún ti ní jó lórí ẹsin. Nígbà ti mo yọ si ibé gbogbo wòn ló bérè si i jó yi ọmọ ọba ká, ijó náà si wò wòn lára to békè ti wòn kò fi ri mi, şugbon ọba wòn ti ri mi bi mo ti yọ lókàn-ánkán ó si rán eni kan ti ó dúró ni ẹbá ọdò rẹ ki ó lọ pé mi wa. Mo lọ, nigbà ti mo si dé ọdò rẹ ti mo ri i pé ọba ni, mo dòbálé gbalaja, mo ku erupé le ori mo si ki i ‘Kabiyesi.’ Léyin eyini o wi fun mi ki ng dide o si koju si mi o bérè si ọrò i sọ o wi pe, ‘Opolopó awọn iwin ti n bẹ ninu aye yíí a maa koríira awọn ọmọ eniyán, wòn a maa déruba wòn ni asań wòn a si maa le wòn ka ni oru, wòn a maa şaata wòn wòn a si maa da şio wòn, şugbon emi koríra awọn iwin békè emi a maa ba awọn eniyán mu ọrẹ, nítori ọgbọn inu wòn, nitorí eleyii, mo fẹ ki o sọ eru ori rẹ kalè ki o jokoo si ibi ẹsé mi, ki o si

“Ó TI WA RÈ MI NA WAYÍ ŞE NI MO N MI HỌ BII AGÍLINTÍ.”

maa wo iran.' Inu mi dun pupo lati gbo oro ti oba yii so, bi mo si ti jokoo tan ti mo se akiyesi pe won ko lu ilu won dàradára, mo tóro aye lówo oba ki o je ki ng lo ba won lu u, o si fun mi láyè o wi fun olori awon onilu pe ki o gbe ilu kan fun mi ki awon iyoku si da ilu won duro, won ba gbe gangan kan fun mi.

"Télétélé mo ti kó ilù-lílù nígbà ti mo wà ni ọmode nitori nigbà ti ng kò bá ti bá bàbá mi lo si igbé ọdẹ ẹgbón mi kan ti i maa lu ilu ni mo maa ní bá kiri. Eléyi túbò fún mi ni iyi lááárín àwọn iwin yii, mo gbé ilu mo bérè si i lù ú gbogbo won bérè si i jo. Eyi ọré mi, àwọn iwin a maa jó o járe, won jó ju kòkòrò lo. Nigbà ti mo lu ilù dára púpò oba pàápàá dide lórí ité òun nàà fi ijó si i, inú èmi nàà túbò dun mo túbò té gòngó mó ojú ilu mo bérè pésé mo ní pa guuru mó oba. Ó pé púpò ki ijó yii tóó pari, léyin ti ó si pari tán oba mú mi lo si ilé ó si fi oúnje didùn fún mi. Nigbà ti mo jeun tań ó fi ilé kan ta mi lóré ó si fún mi ni iránṣékùnrin àti iránṣébinrin ó si tún wí fún mi pèlú pe ki ng maa ba òun gbé, ki ng fi ibè se ibùgbé mi, ʂugbon bi mo ba ní féché lo wo àwọn èniyañ mi ni ilú mi òun yóò fún mi ni àwọn ti yóò maa mú mi lo si ibè, yóò wáá jé pé mo n lo si ibè bi àlejò lásán ki ng si padà wéréréré ni. Ọrò rẹ wò mi létí mo si gbà bi ó ti wi.

"Mo pé púpò ni ilú yií mo si gbádùn gidigidi. Oba ibè féràn mi ju èmí, ojoojúmó ni i maa wa ọnà ati mú inú mi dùn— ti i maa kéké mi, ti i maa gè mi, ti i si i maa se mi bi ọmọ. Bákan nàà si ni ọpòlòpò àwọn ará ilú nàà maa ní se mi lóore ti won si féràn mi ʂinndodo. Nipa tèmi pèlu, mo ti bá ọkañ mi pinnu láti té gbogbo won lórùn dé ibi ti ipá mi ba lé mọ. Kò si ohun ti ènikèni ninù won lè bë mi ti ng kò ni i se kò si si ibi ti oba won lè rán mi tì èmi kò ni i lo, gbogbo won dà bí ọmọ iyá mi.

"Bi ó ti wù ti aya pò tó ọkọ kò şàiní ààyò nínú won—mo ni ọré kan ni ilú yii ti ó fi ara mó mi ju àwọn iyókù lo, gbajúmó háúháú ni ẹnu rẹ tó ilè ni ilú dáadáa. Ò se ni ọjó kan ọré mi nàà tò mi wá ó si wi fún mi báyíí pé, "Àkàrà-oògùn, ñjé iwó mó àwọn ara ilu yii ní gbérò àti pa oba béké? O dùn mi láti sọ fún ọ pé won ti dímòlù won si ti bá ààyo ìyàwó oba mulé bi àwọn yóó ti se mú un, won fi obi kan fún obínrin nàà láti fi i fún oba je, ó si dájú pé bi oba ba le fi ẹnu kan obi yií wéréré ni yóò kú. O pé ti àwọn ilú ti wà ni idi ọrò nàà alé àná ni won si tóó fi ori rẹ ti si ibi kan ni mo bá ni ki ng wáá fún ọ ni iróyìn nàà lóníí. 'Èrù bà mi

látí gbó òrò yíí mo si lò si ọdò ọba mo sọ fún un. Díè ló kù ki ó má gbà mi gbó nitori ó ti gbékélé obinrin rẹ yíí púpó ju.' Nigba ti ó pé şáá ó pinnu pé bi obinrin náà bá fi obi fún òun, òun kò ni jẹ é òun yóó róra fi obi náà pamó.

"Nigbà ti o di òwúrò ojó keji léyìn ti ọba àti iyawó rẹ jẹun tán ni obinrin náà pe ọba ó si wi pé 'Kábíyésí, mo tilé gbàgbé ki ng sọ fuń yin lánàá, èmi àti ọkan ninu àwọn ayaba lò si ilé ọré yin kan ó si fún wa ni obi mérin. Nigbà ti a pin obi náà, meji kàn mi. Gégé bi èyin náà ti mò ng kò lè jẹ nñkan kan ki ng dá yin si, àti ànà náà ni mo ti di tiyín sínú ewé ti mo si je tèmi, mo tilé gbé e bi ẹni pé ki ng fuń yín naa, nitori àkókò ti ẹ bá şèşè jẹ irú ouníje báyíí ni obi dùn láti fi pa ẹnu—obi na niyi o, baálé mi, ki ẹ jówó ki ẹ ba mi fi ọwó bà á béké.' Bi o ti wi báyíí tán ó fi obi náà lé ọba lówó ʂugbón dipo ki òun jẹ é ó róra fi i pamó ó si şe bi ẹni pé òun ti jẹ é.

"Titi ilè ojó náà fi şú inú kò run ọba nñkan kan kò si şe e. Ilè ojó keji tuń mó, pèlú àlàáfià ni ó ji, béké béké ọsè kan ní pé sibèsibè koko ni ara ọba le. Nigba ti ó şe àwọn ilú tún pe ịgbímò wón ránṣé si iyawó ọba yíi wón si bi i bi ọràn náà ti şe ri béké, nigbà ti ó si sọ bi òun ti şe fún ọba tán ó wi pé.

"È má şe rò pé mo jé tàn yin jẹ rárá, mo fé ki ẹ mo pé kò si nñkan ti mo gbà lówó ọkùnriń náà láti ojó ti o ti sọ pé òun fẹ mi, şé ẹni ti o ba ní ri mi lóde yóó maa rò pe òun lo ní şe nñkan gbogbo fuń mi! iró ni, bi ó ti lówó tó ni kò lé fi eépinní bá ẹnikéni şiré, opélopé èjiká ti kò jẹ ki ẹwù kó bó, opélopé iyá mi tí kò jẹ kí ebi yọ mi loju jẹ, bi kò ba sí ti iya mi emi iba maa rin ni igboro ilu bayíí,, eśinşin iba maa kun mí ajá íbá si maa gbó mi: ó láhun ju ajá ti o po ounjé silé tán ti o tun n pada ko o jẹ. Bi ẹ si ti n wo ó ni o gbadun faarí tó nnkan: igba ti o ba jaja lò si ilu onílùú ti o ba ri bi àwọn ayaba ti n şe tán a şèşè de a maa şe kutakuta a ni oun n fée gé aşo fun mi: oloriburuku, olorunburu-jà afi bi ẹ pa à dandan. Ọnà pípa rẹ náà si niyi—ko ju kekere lọ—bi o ba ti di oru oni ti gbogbo ènìyàn ba ti sun tan ng ó dide ng oo silékun aafin silé, ki ẹ yan àwọn akoni ọkunrin mérin ti àwọn ti ída ki wón wóle, iyara ti ẹ ba ri ti ferese rẹ ba şí silé ki ẹ wò ó, ibé ni Ọba wà, ẹnikéni ti ẹ bá si ri ni ibé pipa ni ki ẹ pa a.

"Bayii ni obinrin yíi sọ ti o ba awọn ara ilu gbero, o sé ọkọ rẹ nitorí owó; ki Ọlorun Alaaanu maa jẹ ki ẹnikan ninu ẹyin ti ẹ jẹ

ókunrin ba iru obinrin bayii pade o.

“Ile ti mo n gbe wa laafin o si pẹ ki ng too gbọ ọtẹ ti àwọn ara ilu yii di ʂugbọn were ti mo gbọ ni mo ti dide o di ilé ọba. Nigba ti mo dé èyinkunlé ọba ni ɖkankan iyara ibi ti oun ati iyawo buburu yii maa n sun, mo jokoo le ori ilè mo n wo boyá lâipé fere se kan le şi. Lóòótó ko pẹ ti mo jokoo náà ti mo ri i ti obinrin yii şí fere se kan, dię lo tilę ku ko gbá mi lori. Léyin èyí ó şí ilékun énu ɔna iyara naa o si tun bérę si i şí orişiirişii àwọn ilékun béké béké gbogbo ti o nilati şí ki o too di pe o jade si gbangba. Bi ó ti n şe bayii ni mo n wò ó, nigba ti mo si mò pé o ti jade tan ti o lò si ibi ilékun nla ti énu ɖnà ode patapata, mo yara wò inu iyara Ọba lò mo si ji i mo fà á lówọ, bi o si ti wò mí loju ti ó mò pe emi ni ti o si n féé sòrò, mo ju ọwó si i ki ó daké mo si fa a jade, mo mu un lò sí ilé mi mo ni ki o sun o si şe béké. Léyin naa mo tun pada lò si iyara rę mo si pa fere se ni de. Lâipé obinrin yii pada o si lò si iyara miiran lò sun. Nigba ti o pẹ dię ti o ti dé iyara ti o si bérę si i han-an run mo rọra şí fere se iyara rę silę mo ba temi lò. Sibésibé ng ko ba ile mi lò mo rọra jokoo si gérú kan bayii ti wón yo si ile kan ti n bẹ ninu aafin lati ibè ni mo si le ri ode gbangba. Mo jokoo aijokoo naa ni mo ri awọn mérin ni ti wón wôle ti awọn ti idà lówọ wón, wón ba ɖnà inu ilé ọba lò emi naa si rọra dide mo yọ kelekélé télé wón. Bi wón şe ri fere se ti o si silę şe ni wón fo bẹ sinu ile, eyékòsókà wón si ti pa obinrin yii wón ge e wéwé nireti pe awọn ri èyin ọba. Șugbọn wón puró ni: éni ti o ba da eeru ni eeru i tò, éni ti o ba fa ɖoran ni ɖoran i bá, éni ti o ba pé ija ni ija i dá, ibi ko si ni şaigbeyín eniyan buburu. Béké ni obinrin yii ku bi ajá ti o si rà danu bi ọgédé ti Olodumare si gbe ọba rere ni leke wón.

“Gbogbo nnkan ti mo şe ni ko ye ọba rara owuró ojó keji ni mo too la a ye e. Nigba ti o gbọ ẹru ba a pupọ o fi iyin fun Olorun o si dupé lówọ mi. Léyin eyini ni mo sọ fun un ki o lò wo obi ijelòó bi o ba ti ri nibi ti o fi i si, nigba ti o si de ibé obi yii ti di odi èyin, o ri kèñkèkènkeké, ibá şe pé ọba lò jé obi naa ni, béké ni iba ta ka inu rę bi işu.

“Bayii ni Olorun yọ ọba ninu ijanba èkèkeji yii ki wón too tun gbe eketa fun un.

“Eranko buburu kanwa ni ilu yií, ekun oloju kan ni, igbakúùgbà ni o máa n yọ àwọn ara ilu naa lenu a maa pa wón bi

o ba ti fę, bi o si ti wu ki wọn gbiyanju ati paoun to ko ni şee şe, Nigbà ti ó şe gbogbo ilu dimolù wọn pe babalawo jọ wòn si ba wòn di ọtẹ bayii pé ki gbogbo awon babalawo ilu tọ ọba lọ ki wòn si wi fun un pé ki o lu agogo ki gbogbo awon ara ilu pejo sinu oja ni ojo kan nitori ti àwọn ni ọro kan i sọ ti awon şeşé gbọ lati ẹnu àwọn anjannu, ati pe bi ọba ba şe békè ti gbogbo ilu ba pe tan, ki olori awon babalawo dide ki o bérè si ọro i sọ fun awon ilu ki o wi bayii pe. “Ę ku ijokoo o ẹyin ilu, ọro nipa ti ẹkun olójú kan yii ni a pe yin si ti a ni ki a ba yin sọ. Awon anjannu sọ fun wa laipé yii pe bi a ko ba fę ki ẹranko náà yọ wá lenu mọ a oo nilati pe yin jọ ki a tìkara wa mu ẹni kan ninu yin lọ fun ẹranko náà pa jẹ (yoo wáá jẹ pé oluwaré ru gbogbo ẹşé ilu lọ) ati pé ẹni ti a oo ba mu lọ yoo jẹ ẹni ti oun tikara rẹ sọ pé oun n fę lọ (a kò gbodò mu oluwaré pélù agbara) awon anjannu sì tun wí pélù pé bi a ko ba le ri ẹnikeni ti o le şe békè kú nitori ilu rẹ láàárín yin, bi a fę bi a kò a nilati fi ọba wa ta ẹranko náà löré, bi a ko ba si tun le şe eleyiini wayi o, dipo ẹranko kan, ẹranko meje ni yoo wáá maa yọ wa lenu, ọgorun-un iwo ni yoo si maa wa ni ori ọkóókan ninu wòn nitori naa a fę ki ę gba ọrò naa yewo o”.

“Loootọ àwọn ara ilu yii n di ọtẹ nla wòn si n di rikişi titobi wòn gbagbe pe ẹni ti Ọlɔrun kò ba mu ko si ẹni ti o le mu oluwaré. Ẹ ko ri iru ọro ti wòn fi si olori babalawo lenu ni? Wòn ti mò pe ko si ọnà ti ọba le gba yọ nitori ẹnikeni ninu wòn ko fi oju kan anjannu ko si si ẹni ti o le dede dide lọ kú lá san békè ni gbogbo ilu lo pé nigba ti wòn n pero yii, o ku emi o ku ọba, o ku iyawo ọba kan o si ku awon ọmọ ọba meji pélù iranşé rẹ kan.

“Nigbà ti o şe àwọn babalawo wonyi wá wòn si şorò wòn, ọba si şe bi wòn ti wí laimọ ero wòn, ó pé awon ilu jọ.

Nigba ti gbogbo wòn jokoo tan olori babalawo dide ó si şorò bi awon ilu ti fi sii lenu. Bi o si ti pari ọro rẹ tán o beere bi ẹnikeni bá wà ti o şetan lati fi ara rẹ ta iku löré sugbọn ẹni kan kò jade wòn n wo ara wòn loju. Nikéyin ọba dide ó si wi fun wòn pé niwòn igba ti ko ti si ẹni ti o le fi ọwọ sọ aya nitori ọran naaoun şetan lati lọ ki ẹranko naa pa oun jẹ. Tayotayọ ni gbogbo awon ara ilu yii fi gba békè ti wòn sì bérè si i dupé élçyà lówọ ọba.

“Mo rōju ki ọba pari ọro rẹ, bi o si ti jokoo ni mo dide mo si wi bayii pé:

Kabiyesi, é ko ni kú ikú kan, èmi mi ni yoo dipo tiyin, mo şetan lati lò”.

“Nigba ti mo sọ bayii tan, ọba wò mí o bu si ekun o si bẹ mi ki ng ma lò şugbon mo ti pinnu atilo. O wi titi ng ko gbọ mo wi pe jàgùdàpáálí ng o lò, ọkan mi ti dide gbaa, gbogbo ọrọ ti o n sọ, ẹyin etí mi lo n ba lò, mo dide ni ilé fuu mo ni ki awọn iwin maa mu mi lò si iho ẹranko naa ki ng lò pade ikú mi. Bẹè ni gbogbo wọn tèle mi tibinutibinu wọn kò si kaaanu mi wọn wi pe emi ni o fi ọwọ mi fa ṣoran ti mo si ri i. Ki n tóó lò mo ranṣe lò si ilé mi ki wọn bá mi mù adá ati ọbẹ aşóró mi wọn si ti mu wọn dé, tèmì ti àdá àti ọbẹ ni mo n lò şugbon awọn iwin wònyí n fi mi rẹrin-ín ni, nitori ẹni tí ó ẹ se ju temi kò lè pa irú ẹranko yíí (gégé bí èrò wọn). Láipé náà a de ibi ihò yíí ihò náà tóbí pupò ó sí wà ní abé okuta nla kan. Bi mo ti de ibé mo fa àdá mi yọ, mo mu ọbẹ aşoro mi, mo tun şokoto mi le daa daa mo si pe ọfọ ki eekan ẹranko náà wólé. Léyin eyini ni mo bọ sinu iho náà ti mo n wá ẹranko yíí kiri, ọfọ ti mo pe ni jẹ, eekan ekun naa si ti wole ki ng too ri oun paapaa. Bi o ti ri mi o fi opopo ọdọ mi ẹ se ọnà o n sá bò. Bi o si tilé jẹ pé ẹru rẹ ba mi, sibẹ mo pinnu ati pa itu ọwọ mi ki o too pa mi jẹ. Mo mu ọbẹ aşoro mi danindanin. Bi o ti kù dié ki o de ọdọ mi ni o fo mọ mi bi aşa ti i fò mọ adié şugbon ng ko sá, nitori ki oun too fo ni emi paapaa ti pero ati fò ọ loju mo si ti fi şonşo ọbẹ mi ẹ se iwọn oju rẹ, fifo ti o si fo pẹlu, ọbẹ mi ni o ti oju bọ ó si wò ó ni inu oju lò. Léyin eleyiini mo sa sẹyin dié nitori ti inu rẹ ru. Ng ko lè fa ọbẹ mi yọ loju rẹ mọ şugbon oju rẹ ti fò, bi oró ọbẹ si ti tubọ n mú un bẹẹ ni o n fò ti o n wa mi kiri, ibá ẹ se pé ọwó rẹ tè mí lákòókò náà ni nnkan kì bá tí ẹ enu rẹ. Nigbà tí mo ri i pé ó bérè si i rẹ é, mo súnmó ọn, mo di i ni ọrun mú mo n féé ró ọ ní ọrun sí ẹyin ki ng fi ẹyin rẹ lé ilé ki ng si gun un ní aşóró ní inú, şugbon inú bi i ó yán mi şonù mo si fi ẹyin na okuta. Léyin èyini ó tun sá giiri siwaju boyaa oun le ri mi şugbon ọtọ ni ibi ti mo şubu si. Ng ko pé pupọ ki ng too dide nitori mo ri i pé ó túbọ n rẹ é bi mo si ti gbiyanju dide tán mo mu ada mi mo rọra yọ kélékélé lò si ọdọ rẹ, nigba ti mo si de ibé tán mo fi gbogbo agbára mi gbé àdá mo sì sá a mó ọn ní ọrun, àdá yíí ràn an díè, ki oun pàápá si tóó pa ara da mo di i mu mo ba a fi ija pa ẹéta. A jà tití a si gbe ara wa lulé ni ọpolopọ igba, nikéyìn şáá, ó dide o n salọ èmi náà si di i ni idi mu mo té ada mi

bọ şokoto mi ẹranko yii si n wọ mi lọ, o wọ mi to işeju marun un ninu ihò náà ki o too duro ki o too maa mi hélé, bi mo si ti şakiyesi pe o rẹ é mo di i ni ɔrun mú ni oju ɔgbẹ rẹ mo fi gbogbo agbara mi fa a si eyin, o takiti o si fi eyin le ilè, kí o si too di pe o ra pala dide mo şá a ni ada ni inu gbogbo ifun rẹ si tú jade. Béé ni mo pa ẹranko buburu yii.

“A gbó pé mo pa a naa ʂugbọn o ku bi ng o ti şe wọ ọ jade: béké ni bì ng kò bá lè fá á jade ninu iho yii ki awọn iwin wónyi ri i ogo mi ko ní yọ. Nígbà ti mo si di i ni ẹsé mú ti mo fi agbara mi fa a o róju parada ni o tobi pupò. Eru kọ ba mi mo si bérę si i şe iyemeji pé boyá ni ng o le fa a jade ʂugbọn nigba ti mo tun ronu mo ri i pe o yé ki ng sa gbogbo agbara mi ki ó too di pe mo fi i silé béké lọ, mo ba róra lọ jokoo dié mo simi. Nigba ti mo simi tan ti mo mu ada mi ati ọbę aşoro mi ti mo tè wón bọ idi tan, mo he é ni ẹsé mo bérę si i lo gbogbo agbara mi: bi ire bi iré mo wọ ọ jade ọ jare. Jijade ti mo jade ng ko duro mo fi orí le ọna ilu mo n wó ọ lọ, nigbà ti o si to dede agogo méfa alé mo yọ si ilu igbe si ta gbogbo ara ilu náà bérę si i wò mi tiyanutiyau.

“Lati igba ti mo ti lọ ni ọba ti bérę si i sòkún nitori mi o şe bi mo ti ku ni, gbogbo awọn ti o bá mi de eti iho naa paapaa şe bi mo ti ku pélù, nitori nigbà ti mo ti bó sinu iho loju wọn ti wọn si duro dié ti ng kò pada ni awọn ti wa ile ti wọn si ti wi fun gbogbo awọn ara ilu pé ọwó ti ba mi.

“Eyin náà le fi oju inu wo bí inu ọba yoo ti dun to nigba ti o ri mi. Ayọ naa ti pọ ju ko şee fi ẹnu sọ: ati igba naa wa ni mo ti tubọ di ọré minu ọba ti ko si ohun ti o le şe laisọ fun mi, ohun ti mo ba wi ni ilu abé ni o ge e. ʂugbòn opérékétè n dagba ni temi inu adamọ n bajé, mo di baba tan inu n bi wọn, bi emi ati ọba ti n şe yii ko dun mó ọpolopó wọn ninu wón n wa ọna ati da ija si aarin wa wọn si bérę si i sọ ọrọ alebu nipa mi fun ọba wọn pa iró titi wọn di rikişi titi ʂugbòn oun ko feti si tiwọn.

“O wáá şelè pé ọba ni aja kan, abami ajá patapata gbaa ni: gbogbo eyín ẹnu rẹ jé kiki wura gbogbo irun ara rẹ si jé kiki idé. Şokotí ti i şe alagbédé ọrun ni o fi aja naa ta ọba löré ni ojo ti oun (ọba) gun orí oyé, ọba férán aja yií pupò a'si máa şe ileri ńigbákúugba pé bí ẹníkéni ba lọ şe ajá òun yií ní ijánbá kan ti o ba si jé pé òun lọ mọ ẹni naa, òun yóó fi olúwaré fun àwọn ọdómökùnrin ilu ki wọn jé é ní íyà ti ó bá burú julọ lójú wọn.

“Ati ojó ti mo ti dé ihín yíí ni mo ti bérè sí í máá şe itójú ajá yíí ng kí í sì í jé kí íyà kan jé é: oun pàápàá tilè ti mò ojú mi; şugbon nígbà tí ó di ojó kan mo fé ajá yíí kù mo si lò si ọdọ ọba mo bérè bí ó bá ri i, ó sí wí fún mi pé oun kò ri i. Ati èmi ati ọba wá a tití a kò si ri i. Nikéyin ọba lu agogo kí gbogbo àwọn ará ilu pé, láipé gbogbo wọn sí pejó sí aarin ojà, ọba pàápàá sí wà lááárín wọn, ó jókòó le orí ité rè, èmi pèlu jókòó si apa òtún rē mo súnmó ọn tímotímọ. Nigbà tí ó şe ó bérè si i sòrò o wí fún wọn bí o ti jé ohun èdun òun pé aja ti Şokotí, alagbèdè ọrun fun òun lójó ti òun gun orí oyè gan-an sonu, àti bí emi ati oun ti wá ajá náà titi ti a kò si ri i, ó sí tún sò pèlu pé oun bé àwọn ara ilu ki wọn ma şaişe iranlöwö fún oun nípa ọran náà.

“Qba férë má i ti i pari ọrò rè tan nigba ti ọkunrin kan dide ti ó gbé enu lé ọrò, óní, ‘Kabiyesi ọba, ki Olorun ki ó bùn yín lémíí, kí Olodumare maa jé ki iku airotélè pa yin ki Elédàá yin máá jé ki arun fi idí yin ra ilè, ki Qba Alewileše gbà yin lòwó ọta ile ati ọta ode; ojú oró ni i leke omi, ọsibàta ni i leke odo, ẹyin ni yoo lékè àwọn ọtá yin, iwaju ni ọpa ẹbiti i ré si, iwaju ni ọwó yin yoo maa lò, a ki i rí idí okun, a ki i ri idí ọsa, a ki i ri idí ọmolúgèlègélé, áwọn abínukú yin ko ni ri idí yin laelae. Mo dupé pupo ti e gbé ọran yii wà siwaju ilu. Dajudaju ko si ẹni ti o le mò bi aja yin ti jé si yin ki oluwaré maa ba yin kédun; ohun kan ni mo si fé ki gbogbo awọn ara ilu mò, ohun naa ni pé: jiji ni wọn ji ajá yíí, olè ti o si súnmó ọba ni ole naa, mo ro pe bi a oò ba şe nnkan naa dara, ẹni ti ó kò waa sò fun ọba nipa aja yii ni a oo wadii, oluwaré ni a o si mu ti yoo ba ni wa ajá naa nitorí oun lo kó mò pé ajá sonu oun naa ni yoo si mò ibi ti o sonu si, kẹ ẹ gbo kéké tó o’.

“Bi ọkunrin yii ti daké ni ẹni kan dide ti o tun sòrò ti o kin in léyin pé ọrò ti ọkunrin iṣaaaju sò dara ki wọn wadii lòwö ẹni ti o kò sò fun ọba—èyínì ni èmi.

“Ẹni këta ti o tun dide sòrò ni ọré minu mi ti o ti maa n sò ero wọn gbogbo fun mi ri, nigba ti ó bérè sí ọrò í sò o wi bayii pé:

“E kú ijooko o gbogbo ilu, e ku apero náà, Ki Olorun maa jé ki o şe iru nnkan bayii ni a o maa pejó si nigba gbogbo o. Hòwu o, àjé kéké lánàá ọmọ kú lóníí, ta ni kò mò pé ajé àná lo pa ọmọ jé! Ta ni şaimọ pé Akara-oogun lo ji aja yii! Şe emi ọré minú rē niyi! O pé ti o ti n pa ero naa ki o too waa di pe o ji ajá náà ní oru

ijéta-móju-ana, mò si sò fun un nigba naa ko gbó—ògbólógbòó ole ni. Ohun ti mo si ri nibé ní pe o yé ki ilu sé fun bi o ba ti yé: oloriburuku eniyan ni, emi paapaa ko tun ni jéé ba a şoré mò ki o ma baa waa ko tiré ba mi". Léyin ti o sò bayii tan o kójú si emi paapaa o wi pé. "Haa! ojú olé níyí! Igba ti mo ni ki o ma jale mò, o gbó? Ìgbà ti mo ni ki o má sòrò, o fi ɔrò-sisò silé? Igba ti mo ni ki o ma huwa wòbia, o gba si mi lènu? Iwò ti o dé ihin bi éru ti ɔkan rẹ'balé ti o n huwà bi ijoye ti o n pa guuru mó ọba ọlòba! Iwò ko mò pe eté ni igbèyin alaşeu, ati pe ojó gbogbo ni ti ole ojó kan ni ti oninkan? Iwò ade-ilu-ma-woye yii ilé mò ba ọ lonii, afi bi ọba mú ileri rẹ' şé ti o fi ọ le awọn ọdómókunrin lòwó?

Eyin ɔré mi, éru ba mi lati gbó ɔrò ti ɔkunrin yii sò, bi mo si ti ni ki ng la énu ki ng sòrò bayii, omi bò ni oju mi, nitorí bi ilu naa ti tobi to ní ɔkunrin yii ni ɔré ti mo fèran julò: sé ni a jò mágá n wòle ti a sì jò maa n jade, ɔrókóró ti o ba tilé si sò nipa mi pèlu, ni o yé ki énikéni gbagbò, bẹ́ ni gbogbo ohun ti o sò silé wònyí, iró ló fi wón pa mó mi. Nikéyin shaá mo la énu mo si béré si ɔrò i sò mo mi, 'Lóóótó olododo ti tán wòn ko si si mó shaásaa eniyan ni a le gbékéle labé ɔrun, mo ti itori égan mo ni égbérin ɔré bi irinwò ba n bu mi irinwo a maa yin ni. Háká! iwò ti o n ba mi jé ti o n ba mi mu! O tun waa pèlu awọn ti n di ríkísí mi!—Kí í sé ejó rẹ o: èmí ni mo pe ogun ti mo ri ogun, emi ni mo pe ɔtè ti mo ri ɔtè, èmí ni mò fi ọwó ara mi fa iwerepe móra, emi ni mo ba alaiṣododo şoré, ti mo pe ole ki o wáá ja mi, ti mo si fi bata wò ẹsé ara oko; şugbón labalaba ti o ba digbo lu ègun aşó rẹ yoo faya, éni ti o ba n şé ibi ipa ibi ni yoo ti şubu. Kí ng too ku lonii yii naa ng oo da séríà fún ọ. ' Bi mo ti n sòrò ni ọbè aşoro mi wa ni idí mi, nigba ti mo si pari ɔrò mi tan, mo fa a yó mo si gun ɔkunrin naa pa, nigba ti mo si ri i pe awọn agba ilu naa béré si i binu nitorí ohun ti mo şé yii, mo bò si aarin wòn mo si pa gbogbo wòn, o ku ọba. Léyin náà ni mo paşé ki awọn ọdómókunrin sin wòn, şugbón ilé di okuta ko si şee gbé nitorí ti o kò lati gba oku wòn: òkú éşé ni. Léyin eyini mò si tun paşé ki wòn gbe wòn ju sinu omi okun, şugbón oni naa kò wòn o si sò wòn si oke pada. Nigbèyin ni mo ni ki wòn gbé wòn lò si ori igi, şugbón nigba ti wòn dé ori igi igi yé ori fun wòn, bi wòn si ti n ja bò ni ilé, ẹwòn kan ti ɔrun wa o si de wòn si ofurufu, ibé

ni wọn si wa titi wón fi béré si i ra ti awon ẹyé ojú òrun si n ba le wọn, ti wòn n yagbé le wòn lori ti wòn si n şa wòn je.

“Aşé gbogbo bi mo ti n şe ni inu n bi awon ọdòmòkunrin ilu naa şugbòn nitorí ti ilè n şu lò ni ojó náà wòn ko şe nnkan kan pélù mi, wòn lò si ilé wòn emi naa si lò si temi.

“O pè ki ng too ji ni owurò ojó keji: oorun ti yó, bi mo si ti dide lori éni naa njé ki ng bò si ode ni mo ri ọké aimoye awon ara ilu yíi ti àwòn ti kumò ati àdá, wòn n bò ní ọdò mi. Ng ko tilè kò ni erò pé emi ni wòn n wa bò ki ng si too fura rara wòn ti kan mi lara. Aşo lasán ni mo fi bo ara, ki o si too di pé mo n wole mo n mura wòn ti mú mi. Were ti wòn mu mi, apa mi ni wòn ko şeyin ti wòn sì fun un danindanin. Léyìn eyini ni wòn wò ile mi ti wòn si ko ohun alumoni mi gbogbo: ati eyi ti mo ni ni ilu yíi ni o, ati eyi ti mo ti ni ki ng too dé ibé ni o, gbogbo rẹ ni wòn di wòn si gbé awon éru náà lé orí àwòn ọmòde, wòn mu mi o di aarin oja wòn si n na mi bí wòn ti n lò, gbogbo ara mi ri patipati. Nigba ti a de aarin oja wòn ni ki ng bò sinu iho kan ti wòn ti gbé silé de mi, mo sì bò si i, nigba ti mo duro ninu rẹ ó de mi ni ọrun, ori mi nikàn ni ó yó si ita. Léyin ti wòn si ti mu ki ng duro daadaa tan wòn béré si i rö ẹrupé sinu iho náà wòn si n ki i mò mi lara, bẹé ni wòn şe titi iho naa fi kun ti o jé pe ori mi nikàn ni o yó si ita. Léyin eleyi ni wòn mu ada ti wòn béré si i fi i fa mi lori nigbà ti wòn fa a ti o dan dié, wòn da oyin si mi lori gbogbo eşinşin si n kun ori mi wònyin. Léyin náà wòn tú àwòn nnkan ti mo ni kalè niwaju mi wòn si gbé ọpolopò ounjé si ibé pélù, wòn si kò akôle kan si ẹgbé pako niwaju mi bayii: ohun ti wòn kò naa nìyí: “Oju lo fi ri i, ete rẹ ko ba a.’ Béé ni wòn fi orişirişí iya jé mi, mo sokun èkun tán ni ilé elekun, mo béké ẹbéké tán ni ilé eleké şugbòn kaka ki o şan lara iya ajé o n fi ọmò rẹ bi obinrin, ẹyé n yi lu ẹyé: dipo kì wòn şaanu mi yèyé ni wòn tubò n fi mí şe, nigbà ti o si pé gbogbo wòn kuro lòdò mi wòn tuka lò.

“Ni akoko yíi mo ti fi ara mi silé fun iku ng ko ni ireti pe mo le yó mò laelae, şugbòn Ọlòrun ri iwa buburu ti wòn hu si mi ni O si pinnu lati yó mi. Ni deedee agogo mòkanla aabò owurò ni wòn ti ri mi mò ilè, nigbà ti o si to agogo meji ni ojo béré si i şu laipé ó si béré si i rö, ojo náà pò púpò o si to agogo mejò alé ki o too dá. Gége bi ẹyin náà ti mò ori mi ni o ti béré ori mi ni o si da

lé, şugbọn bi o tilé jé pe iya nla ni ojo yii fi jé mi, sibé o şe mi loore kan, nitori nigba ti o da mo ri i pè ilé ró pupó mo si mi ara wo boyá ma jé le jade. Looootó mo ri i pe bi mo bá gbiyanju mo le jade, nigba ti o si pé ti mo ti n sa ipa mi mo jade. Were mo ti yara ko awon ti o ni iye lori juló ninu awon ohun ini mi mo di wón, mò mu dié lara ounjé ti wón wa sibé mo jé, lèyin naa mo gbe ẹru mi mo n saló lóru yii.

“Aarè ti o mu mi ko jé kí ẹşé mi ran ilé daadaa, nigbà ti mo si i ti rìn dié ti mo de ibi ihò nla kan mo bò si i. Iho yii jé ibi ti awon ara ilu yii maa n gbe oku éran wòn sí. nitorí wòn ki i jé oku éran ni ilu náà: eleyii mu ki gbogbo iho náà bérè si i rùn, bí mo sì ti bò sí ọhun orí éran rírà ni mo bò lé, nigba ti mo si rìn siwa rin sèyín ti ng ko rí ilé tààrà gbé ẹşé lé ti gbogbo ibé jé kíkí okú éran, mo ba fi ọwó ba oku ewuré kan ti mo şe bi wòn ʂeşé gbé wá ibé mo féé jókòó le e, àşé ó ti tó ọjó mérin ti o ti ku o wu béké şáá ni, bí mo si ti fi idí mi ba á ti mo jókòó, ó béké: omi ifun àti omi ẹdò rè gbogbo si ba mi ni idí şékeşéké. Nigbà ti mo ro gbogbo iya ti ó tun n jé mi wònyí, ẹkun ni mo bu si, ikú pàápàá wù mí ju iye lọ ní akoko yíí, şugbọn àánú mi tun şe Elédàá mi o si rán eni kan si mi; obinrin daradara kan báyíí ni; nigba ti ó dé ọdò mi o fa mi lówó o si rè mi lékún, o fa mi dide o ni ki ng tèle oun. Tékuntékun ni mo fi tèle e, igba ti a si rin dié ninu iho yii a dé ilé daradara kan. Opolopó awon ọdómokunrin ati ọdómobinrin ni n béké ninu ilé yíí, gbogbo wòn dara ju egbin lọ: àşé obinrin ti o wáá mu mi ni olórí ilé yii, bi a si ti dé ibéké ni o paşé ki awon iránşé rè fi omi tí ó ló wóywóó wé mí kí wòn si fi ikunra olooorun didun pa mi lara, nigba ti wòn si şe béké tán ó mú aşo aran ti o dara kan fun mi ki ng fi bora o si gbé ounjé didun silé niwaju mi, nigbà ti mo jé ounjé yii tan mo dide mo fé lati dobálé nitori inu mi ti dun rekoja, şugbọn o wi fun mi ki ng má şe béké. Léyin náà o mu mi wò iyara kan lọ o si fi ibusun kan han mi o ni ki ng sun le ori rè mo si şe béké. Bi mo ti baléké béké ni mo sun lọ ọsan ọjó keji ni mo sì jí òun ló tún ji mi ki ng jéun.

“Itójú mi ti obinrin náà şe ni ọjó keji yíí pò tó béké tí mo férè lè wí pè kò sí ibi tí ó dára lati şe ọdè ju Igbó Irúnmalé lọ, ọmùti gbàgbe işé, mo gbagbe gbogbo ìyà ti mo ti n jé. Èyí tí obinrin yíí tun şe ní ọjó këta pélú yaágbóyaájù ni.

“Nígbà tí ó di alé ọjó këta obinrin náà sòpé orí n fó òun, mo sì

súnmò ọn mo gbé orí rẹ lówó mo béré sí í pé ọfọ sí i ki ó ba lè sàñ. Èyin ẹlegbé mi gbogbo, ibi ti mo ti ní pe ọfọ sí yí ni obinrin náà ti kú sí mi lówò, bí ó si ti kú tan şe ni mo rí i ti agogo kan lù tí gbogbo ara ilé náà sì wá ti wón tún kú sí ọdò mi, èmi náà bà gbìyànju bí ẹni ki ng kú ʂugbón kò şéé şe fún mi, mo ni èemò wo ha tún niyí. Ng kò lè sun tití ilé fi mọ nitori èmi nikán ni ó jé alàáyè nínú àwón òkú wònyí èrú sí ní bá mí. Nígbà tí ó dí àfémójumó ojó kejì mo ké pe iya mi mo ni ki o jade ti ọrun wá ki o yó mí nibi ti mo wa yii. Mo ké lékínní kò dahun, mo ke lékejì ng kò gbúròò kan, nigba ti o di ẹleékëta mo ké ni ohùn rara mo si wi pe: ‘Háà! iyá mi, iyá mi, iyá mi, eeşe ti iwó ko fi dá mi lóhun lákòókò yí! Èéše ti èmi kò fi gburoo rẹ! Ikú kò ha yá ju ẹsín fún mi lọ bí! Iba kuku şe pé mo ti kú ni ile ni iba sàñ fún mi ju eleyii lọ. O ha yé ki ng ʂegbe ni aginju yii bí! O ha tó kí ẹnikéni má mọ iboji mi! Emi nikán ni o mà ku láyé fun ọ! Aye náà ko si dara fun mi—mo n ti ilé ikú bó si ilé arùn; mo n ti ọ iya dé orí ẹgbin: ayé mi si di rèdérèdè. Háà! iya mi ọwọn, iya mi tòótó, iyá tí ó pé, iya ti o nilaari, iyá ti o mu yanyan, iya ti ki i şe iya ƙasan, iya ti ki i şe iyá kekeré, iya ti ki i şe iya buburu, iya ti o je bòòkinní láyé, iyá ti o je gbajumọ lórun, iya ti o ri je laye, iya ti o ri mu lórun. Háà! iwó iyá alàílábàwón, ibikibi tí iwó bá wa lóníí, má ʂàjé ki ng rí ọ.’.

“Bi mo ti wí báyíí tán ni ilé là pèré iyá mi si jade ó si ba mi ti emi ti omi loju oun naa si bérè sí ékún í sun ó rò mó mi lórun o si fi ọwọ pa mi lori o wi pé: ‘Ki ni şe ti iwó fi n pe mi, ọmọ mi? Sọ fun mi, ani sọ fun mi, sọ fun mi sé, ọmọ mi. Èmi ti mò pé iponju ko ni shaiba ọ, nitori akoni ati ololiki eniyan ni iwó jé ninu ayé. Èmi gigun Olórun ki yóó fi du ó; owó-níní Elédàá rẹ kí yóó mu sá pa mó fún ọ; ʂugbón gbiyanju ki o şe ayé ni rere ki o too kú, ki o sì fi i silé ni didara ju bi iwó ti ba a lọ. Ni ti pípadà iwó yóó pada dé ilé iwó ki yóó si ku ni ewe, igba ti iwó ba di arugbo pèlú, ayé ko ní ʂàiyé ó; nitori ko si ohun ti o burú juló labé ọrun bi ẹni ti o darugbó tán tí kò bó lówó iya-jijé. Nitori naa sọ fun mi bi o ba şe ohun pataki kan ni iwó bá pe mi si ki emi ki o sa ipá mi fun ọ’.

“Nígbà tí iya mi pari ọrò rẹ yí tán mo nu oju mi nü mó sì wi fun un pé mo şe bi ng ko ni lè yó ninu ibi ti mo wa náà ni o je ki ng ke si i, mo si tun sọ ọpólọpọ ohun ti oju mi ti ri sé yìn fún un.

Léyin eyini ni o mu akara didun kan fun mi ti mo si je é. Nigba ti mo je é tan ó ni ki ng télér oun mo si télér e, a kò si rìn jinna pupò tí a fi dé ibi ihò kan. Ibi ihò yíí ni o ti ki ọwó bọ inú apò rẹ tì o mú òkúta kan fún mi, òkúta naa n dan o si funfun bi ẹgbọn owú. Iya mi náà si fi aşe fun mi báyíí pé bi oun ba ti lọ tán kí ng sọ okuta náà sinu ihò yíí ki ng sì télér e nibikibi ti o bá n yi lọ. O tún wi fun mi pẹlu pé bi mo ba şe békè ng kò ni pé yoju si gbangba ni apa ibomiran ninu Igbo Irunmalè nibi ti emi yóó ti ba ọdẹ mímíràn pade ti o ti şina lati ojọ ti o ti pé, ó si tun la a ye mi pàápàá pé iyà ko ni je mi púpò nibi ti mo ba yojú sí náà titi ng oo tun fi pada lọ si ilé. Bi o ti sọ ìwònyí fún mi tán ilè la ẹnu o si gbé e mi emi náà si şe bi o ti sọ fun mi.

4 Àkàrà-oògùn àti Lámorín

“Nígbá ti o to bíi wakati kan mo jade ninu iho yíí sí gbangba, mo mú òkúta ni mo fi i sinu apo ọdẹ mi nitori lati igba ti iya ti bérè si jẹ mi yii, ibọn mi ati apo ọdẹ mi kò kuro lówó mi. Jijade ti mo si jade náà ọkunrin kan ti orukọ rẹ n jẹ Lamorín ni mo bá pade: ọkunrin náà ti şinà si aginju igbé yíí láti ọdún méta.

“Nígbà ti ó rí mi ó yò dé imudunmudun ti n bẹ ninú egungun rẹ nitori pé aládùúgbò mi ni ó jé ni ilé. Èmi ati Lamorín kí ara wa olukuluku si sọ ohun ti oju oun ti ri séyín—ojú mi ko ri nnkan lara ti Lamorín nitori o pé ti oun ti şinà ti ko sì ti i fi ojú kan ilé.

“Awa mejeeji jumọ n lọ a si de oju odo kan; bi a tí bérè si odò yíí í tò a rí ọkunrin titobi kan niwaju wa, ó gbe àpò nla kan kó apá o si wa ni ihoho gidigbi, lówọ rẹ ni a ri orí kinniun nílá kan tí o n jẹ é, bí ó si ti ri wa ó sọ orí kinniun náà silè ó n bò lódò wa; were, Lámorín ké, o sọ fun mi pé ire yá, nigba ti mo si beere idi rẹ ti o fi sọ békè o wi fun mi pé ọkunrin ti emi n wo ni, Ijanba ni orukọ rẹ n jẹ, oun ni o si bí Adanu ti i mágba gbé ilé Korijekorimu. Békè nì a ba ẹsè wa sòrò oun naa si tèlé wa, laipé ng ko ri Lamorín mọ ng ko si gburoo Ijanba, mo yara sá gun igi kan lọ temi ti ibòn ati apo ọdẹ mi mo n wo igba ti ng ó gbúròó ọkan nínú wọn.

“Kò i tñi pé ti mo dé orí igi yíí tí mo rí Ijanbá tí ó n bò lápá òdò mi, ó n wo ìhín wo ọhún ó n wá wa mi kiri. Nígbà ti ó dé ọkankan ọdò mi ó bérè si i sọ báyíí wí pé: ‘Héè! orí mi, héè! orí mi, àwọn kòkòrò sísanra yíí lọ gbáà! Kí ni ng ó jè sùn lóníí o orí mi!’ Bi o ti sọ bayíí tán ó gbé ojú wo ọkè, ó rí mi: háà! inú rẹ dùn dùn ó sì na ọwó rẹ gigun ni o mu mi sọ sinu àpò rẹ ó gbé mi kó apá ó n lọ. Mo dáké gbáà ʂugbọn ibòn mi n bẹ lówọ mi nínú apo rẹ, mo fi ọta nlá si ibòn náà mo si ki i daadaa, mo gbé e ti mo n

simi. Nigbà ti mo simi tán mo yin in lu u ni àtárí, o si şubú lulè ó kú. Béè ni mo rí èyin ọkunrin ti ní jé Ijanbá yíí mo si ke si Lamòrin. Nígbà ti o dé inu rè dùn púpò láti rí Ijanbá bi o ti wó lulé bi igi.

“A lọ si ibudo ti Lamòrin ti pa ibè ni a si sun ni ojọ náà.

“Bi a ti wa ounjé tán ni ale ojọ náà ti a féé jẹun ni ọkunrin gigun kan de, o ki wa, o si jókòó, ó n bá wa jẹun. Rírí ti mo ti ri ọkunrin naa ní mo ti mò pe iwin ni, nigba ti o si bu bí okele meji lara ounjé wa, ounjé ní buše, eléyií bi mi ninu mo si rọra gbé apé fifó ti a fi se àràò ti ó sì gbo’na girigiri mo là á kó ọ lórùn, o di ñe o si ke lọ. Nígbà ti o di ojọ keji a ba ikoko náà lórùn iroko kan, şugbon bí ikoko ɔrun ọkunrin ti ñe dé ɔrun igi yíí, gbogbo rè ya mi lenu.

“A sun lalé ojọ yíí nigba ti o si di owuro ojọ keji èmi àti Lámòrin ki ara wa, a jẹun, a gbé ibòn wa olukuluku si ba tirè lọ a n wá ẹran kiri.

“Bi mo ti rìn dié ni mo ri ọkunrin élésè kan o sun si iha igi kan o fi ọpá rè ti, mo rọra lọ si ibi ti ọpa náà wa mo di i mu, mo féé rọra mú kúro ni ọdò rè kí ng wáá wò bí yoo ti ñe rìn nígbà ti ó ba jí, şugbon bi mo ti fi ọwó kan ọpa náà ni nnkan kan ké láti inu rè wa, were ọkunrin yíí sì ji, şugbon ki o too parada tan mo ti mu ọpa salò mo duro lokere mo n rérín-ín pé ọwó ba á. Ó bè mi titi şugbon ng ko fi ọpa náà silé afi igañà ti ó too ñe ileri ati fun mi ni ogun ẹran-pipa o sọ báyíí pé:

“Emi ni Aròni, iwin ti ó ni ẹsè kan şoso, ibi ki i tan ni ile mi béké ni ire kí í tán ni ibè, mo jé ogboju iwin buburu ni ti o kó aşe Olòrun, ọba nlá Solomoni ba mi wi emi ko si gbó, béké ni mo gberaga niwaju Olòrun to béké ti O fi nà mí ti o si sọ mi di élésè kan, mo gbé iwọn egberun ọdun ni ayé, béké ni iwa mi n ba mi lò, to béké ti Olòrun sọ ni ibinu Rẹ pé: “Emi yoo fi ó silé fun ara rẹ titi iya yoo fi jé o lati ọwó Ikú, eni ti ilé rè n bẹ ni isalu ɔrun.” Ti Iku ni mo n duro de báyíí o, nitori naa mú ọpá mi fún mi, èmi yóó ñe ọ ni rere”.

“Aanu rè ñe mi ni ɔrò ti o sọ yíí mo si mu ọpa rẹ fun un, lèyin eléyií o fún mi ní ogun kan ó ni ki ng máa bu u le oju ẹsè àwọn ẹranko ati pé ẹrankéran ti mo ba bu oogun náà le oju ẹsè rẹ yoo waa ku si ibi ti mo ti bu u lé e, mo dán oogun yíí wo, o jé bi ina, şugbon ng ko lo o nigba gbogbo nitori ti mo n bérù ki o ma ba

tete tan.

“Bi mo ti kuro lòdò iwin yíi ti mo rin siwaju dié ni mo ri abami èda kan ti ko ga ju èsè bàtà méjì lò, ti o si ni orí mejì ati ìwo méjì lóri—òkòòkan ni orí kòòkan. Ojú kan şoşo ni o ni ọkan náà si n bẹ ni ookan aya rẹ. Nigbà ti mo ri i mo ki i o si da mi lohun daadaa, ohun rẹ si yè ketekete nitorí pé ènu meji ni o fi n sòrò pò lèèkan şoşo. Mo beere pé: “Níbo ni iwò ti wà nibo ni iwò si n lò?” Oun si da mi lohun pé: “Èrè ìdí rẹ ti iwò fi n wadii mi? Emi naa si tun da a lohun pé: ‘Mo ri i bi iwò ti kuru tó mo si woye pe ori meji ni iwò n gbe kiri.’

Oun si dahun pé: ‘Looootò ori meji ni emi ní mo si kúrú jojo, emi ni Kurunbete èni ti ile rẹ n bẹ ni ọrun alakeji, mo ti jé’òkan nínú àwọn maleka ni ti Olorun férán, şugbón mo kò ofin Olorun ati ilana Rẹ mo si da rudurudu silè ni ọrun, Olorun ri i pé mo le, ati pé ọgbón mi, buburu ni, O si fi mi fun Èṣù ki o jẹ mi ni iya ni ọdun meje, béké ni mo gbé inú iná ọrun apaadi ni ọdun meje gbako. Mo pada tọ Olorun lò ni ọdun keje, Olorun si ri i pé ko si iyipada rere lára mi, O wi ni ibinu Rẹ pé “Iwò n yó Mi lénú iwò èèrà, iwò n tápá sí Mi iwò ti kò ju kò-tó-nkan lò, lóníí yíi ní Emi yoo pin ori rẹ si meji, Emi ko si ni jẹ ki ede rẹ şokan mó, Ng o da ó ni ede rú bi Mo ti şe si awọn ara ilé işo Bábéélì, ni ojò ti wón gberaga si Mi. Emi yoo si sọ o sinu igbo, kí iwò ki o di alarinkiri ni ojò aye rẹ, iwò ki yoo si simi titi ọmọ araye yoo fi da erupé si ọ lara.” Ati ojò naa rée o, iwò ọdẹ rere, nitorí naa mo bẹ ọ ki o bu erupé ilè ki o si da a si mi lara nitorí irinkiri yíi su mi.’ Aanu rẹ şe mi mo si da erupé lu u béké ni o si di okuta nla o duro si oju kan titi ayé,

“Leyin eyi awọn iwin wonyi ti té loju mi ng ko si bẹru wọn mọ mo n ba temi kiri. Bi mo ti n rin kaa kiri ninu igbo yíi ní mo déde ba obinrin arèwa kan pade, o wu mi gidigidi. Mo ki ioun naa si ki mi, mo beere bi o ti şe de aarin aginju bi iru eyi şugbón ko da mi lohun kan. Nikéyin mo bẹ ẹ ki ó şe iyawo mi şugbón o kò si mi lénú, mo bẹ ẹ titi ko gba, mo si dèruba a wí pe bi ko ba gba lati fẹ mi emi yoo yinbon lu u şugbón o da mi lohun pé ibon mi ko le ri oun gbeše. Ni ibinu ni mo da oju ibon mi kò ọ mo si yin in si i, şugbón ibon dun şaa ni ọta kan ko si jade. Leyin eléyíí o wo mi titi o wi pé “Bi ko şe aanu rẹ ti o şe mi lóníí emi iba pa ọ lèèkan şoşo. Emi náà sì dáhùn pé kò lè pa mi lára, obinrin náà si

koju si ọnà tirè ó n̄ l̄o. Ewà r̄è tun f̄a mí mo t̄élé e mo sí di i ni ɔrun ɔwó mú, bi o si ti wò mi loju ó şubú lulé o si di igi nla kan şugb̄on mo di igi náà mú sib̄e nitorin náà wu mi púpò. Léyin eléyií ni mo ri i ti igi naa yi pada ti o si di agb̄onrin tioun ti iwo lórí şaraşara, şugb̄on mo di i mu sib̄e, o ja tití şugb̄on mo di i mú gb̄oningb̄onin. Láipé ó tun yi pada o di iná ileru tí n̄ jó şugb̄on ng ko fi i silé bék̄e ni ina náà ko si jo mi. Bék̄e ni o bérè si i parada titi ó tun fi di obinrin aréwà bii ti àtijó, nitorin ti o tun di ɔpòlòpò nnkan: o di eyé nlá, o di omi, o si di ejò nla kan şugb̄on mo di i mú mo si di i mú dònindònin. Nikeyin ti o di obinrin bii ti atijó o wo mi o si r̄erìn-in mûsé o wi pé: "Emi yóò f̄é ɔ iwò ògbójú ɔd̄e". O si f̄é mi a si gbe ara wa ni iyawo, Lamorin ni o si şe Alufaa fun wa. Mo şe ase nla ni ojó náà ɔrò náà si dun gidigidi: nigba ti eniyan gbe iwin ni iyawo taraye tara-ɔrun n̄ jéun wòmù.

"Emi àti Lamorin je ɔré a si f̄eran ara wa pupo a ko si f̄é ya ara wa rárá. Ni ojó kan a jø mura a l̄o si igb̄e ɔd̄e ilé si şu wa si ɔna, bék̄e ni epo tán ninu atupa wa, şugb̄on oşupa dà bí ɔsán. Nigba ti o p̄e ti a ti n̄ rin kaa kiri ninu oşupa yíí a de ibi okuta nla kan ti o tobi púpò ti o si ni awon iho nlanla ninu, gbogbo ɔna ti o si l̄o sinu awon iho naa n dan kooro. Lamorin şo péoun f̄é l̄o sinu ɔkan ninu awon iho yíí, mo si şo fún un pé kí ó má l̄o şugb̄on ó l̄o dandan. Nigba ti mo ri i pé o l̄o tán mo yara sá gun orí igi nla kan l̄o mo n wo oju ayé. Laipé ni mo rí ɔkunrin ti o tobi kan: o ni oju mérin ati apá mēfa o si ni iwo meji lori şaraşara, o jade lati inu iho apata naa wa, o gbe èjé sinu igba fifó kan o gbe e wa si idi igi kan ti n̄ bék̄e niwaju okuta náà o wi pe: 'O şeun lónií o, Oluwa mi, mo mò pé agbara r̄e ni ेran báyíí fi tó mi wa si ile mi, je ki ng maa ri iru eléyií nigba gbogbo, a dupé o'.

"Eyi ti mo ri m̄o r̄é o. Mo duro titi ilé fi m̄o şugb̄on. Lamorin ko jade, nigba ti o di owuro ojó keji m̄o ke si Lamorin şugb̄on ko da mi lohun, mo ba sòkalé mo l̄o si ibudo mo si şo fun iyawo mi. Iyawo mi paapaa, niwọn bioun naa ki i ti i şe ara aye, o ti yára m̄o ohun ti o nilati şelé si Lamorin o dahun pe: "Haa! ɔkunrin ti iwò rí ni, Tènbèlèkun ni orukò r̄e n̄ je, egbón r̄e si ni eni ti n̄ je Bilisi eni ti ile r̄e n̄ bék̄e ni ɔgbun ainisalé nibi ti wòn gbe bi iya mi. Tènbèlèkun ni o f̄é àbúrò mi, wòn si bi

ọmọkunrin kan orukọ eni ti n jẹ Idarudapọ. Ọmọ naa si dagbà o wa işe o si ri işe labé Eṣu ti i şe ọba ilu ḥrun apaadi. Mo gbó pe Idarudapọ mura si işe ipò rẹ sì di nla o si dun mọ mi pẹoun ni o jẹ olori awọn eni ti n bu epo si ina ni ḥrun apaadi lakoko yíi. Ohun kan ti o ko mi ni irira fun àwọn ti o ba n şışe ni ḥrun apaadi ni pé: ara gbogbo wọn a máa dúdú ju aró lọ, ikà inú wọn a sì máa pò ju ti ọbọ. Nitorí naa iwọ ọkọ mi, mo rò pé Lamọrin ti bó si ọwó Tènbèlèkun, nitorí Tènbèlèkun ki i jẹ işu bẹẹ ni ki i jẹ agbado, ἑran èniyàn ni í jẹ, ó mà şe o'. Nigba ti ó sọ ọrò wonyi tán omije bó ni oju mi mo si sokun mo ke titi ohun mi fi gba igbo kan, mo bú ramuramu bii kinniún, şugbọn gbogbo igbe mi ko mú ọré mi padà.

"Láti igbà ti iya mi ti yọ mi kuro ni ibi ihamó ti mo wà ni ti mo si ti de ọdò Lamọrin, ọkan mi ko tun lọ si ile mó: Igbó Irúnmalè dùn mọ mi, şugbọn nigba ti Lamọrin si tun ti ku tan ni ibe ti su mi mo si bérè si i wa ḥona ati lọ si ile.

"Ni ojọ kan bi mo ti lọ si igbẹ lọ şe ọdẹ, ni mo ri ḥona kekere kan mo si tèle mo n tọ ọ lọ, mo tọ ḥonà yíi titi şugbọn ko pin mo si pinnu ati tọ ọ dé opin. Nigba ti o to ọjókanri gan-an ni mo de ahere kan ti mo si ba ọmọ kekere kan nibẹ, nigbà tí mo sì wo ojú ọmọ náà daadaa o di aburo mi, ọmọ egbón mi ọkunrin ti wọn bi tèle iya mi. Inu mi dun pupo mo si ke si egbón mi ti o wa ni oko, nigba ti o de, o yọ mó mi inú rẹ sì dùn púpò ó sì beere ibi ti mo ti lọ àti idì rẹ ti mo fi pẹ béké şugbọn ki ng too fésì ọrò rẹ mo béké ki ó jé ki ng lọ gbé ḥeru mi ki ng si mu iyawo mi wa o si gba béké: béké ni mo pada mo n lọ si ibudo lati mu iyawo mi.

"Ng ko rin ju işeju mewaa lọ nigbà ti mo pade iyawo mi, riri ti mo ri i yíi ya mi lénú nitorí pé ibudo ni mo fi i si, mo ki i mo si wi báyíí pé: 'Iyawo mi ọwòn, o ya mi lénú lati pade rẹ níhìn-ín, şe ko si nnkan?' Ó sì da mi lohun o wi pé: 'Olufé mi, Olufé mi, Olufé mi ọwọn julò, ng ko mọ pé báyíí ni ipinya yoo şe de si aarin wa, oju mi n ba ọ lọ nigba ti iwọ dé ibi abúlé ni ti iwọ ri awọn eniyan rẹ. Emi bi iwin ko le ba eniyan şe ajopin nitorí ero inu wọn ibi ni lojoojumọ. Gba aşo kekere yíi, ẹbun ni fuñ ọ, nigbákugba ti ebi ba n pa ọ beere ohun ti o ba fẹ lówó aşo náà oun yoo si fi i fun ọ, şugbọn bi ife wa ti tobi to ni, ng kò mọ pé iyapa yóò de sí wa lósàn-án gangan. Haal! iwọ olùfé mi ọwọn julò ma şe gbagbe mi titi ojọ ti akukọ yoo kọ léyin rẹ—onile re

ile o.’ Bi o ti wi báyíí tán ni ẹni kan déédéé yọ si wa lójiji. Ọkunrin kan báyíí ni, nigba ti o si di iyawo mi mu o wi pé: ‘Egbón mi ọwọn, se gírí, jé ki a lọ si Ọgbun Ainisalè, ni ile wa.’ Léyin eléyíí ng ko si ri ẹníkènì ninu wọn mọ, ṣugbòn mo ri aşò kekere kan báyíí ni ilè mo si mu un, igbakigba ti ebi ba si de si mị ti mo ba beere ounjé lówó aşò náà, ọgán ounjé a kun ilè falafala.

“O dun mi pé iyawo mi ẹ se báyíí lọ, mo si lọ si ibudo lóhùn-ún mo ko gbogbo dúkiá mi tí mo ti ní láti igba ti mo ti şina si igbè yíí mo si pada si abule awọn ègbón mi, lati ibé ni mo si pada wa si ile. Báyíí ni itan igba keji ti mo lọ sinu igbo buburu ni parí.

“Lati ojọ ti mo ti de ile ni mo ti gbe ibọn mi silẹ mo si piñnu pé ng ko ni ẹ ọdẹ mó tabi ki ng dawọ le ohun ti o le kan. Lóna kinní: nitorí iyonu gbogbo ti mo n ba pàdé, lóna keji: nitorí ohun ti mo mu bò nigba keji ti mo lọ yíí pò tó béké té, nigba ti mo ta wọn tan, emi ni o ni owo julò jakejado ilu wa: owó mi ju ti ọba pàápàá lọ. Ìtan eléyíí ti parí báyíí, gégé bí mo ti sọ lékèkan, bí ó sì ti jè pé ilè ní shú lọ yíí, bi o ba di ọla ng oo tun pada wa ki ng wáá sọ èyí ti ó kù fún yin.”

“Nigba ti o pari itan rẹ o jẹ ọkà diẹ, nigbà ti o si jẹun tán o bọ gbogbo àwọn ti o wáá gbó ọrò náá lówó karikari, léyin eyini mo sin in si ọnà diẹ kí ó tóó di pé a tun bọ ara wa lówó lékèkejì, ti a si ki ara wa: “O di owuro, ki Ọlọrun jẹ ki a fi ire pade lọla.”

5 Àwọn èrò Òkè Lángbòdó

Ihin ti kan ka gbogbo ilú wayi pé ọkunrin arugbó kan wá n sọ itan aramàda kan fun mi, ki o si too di pé akukọ iṣaaaju kọ ni ojo keji gbogbo ilú ti ró dé, wọn bo ile mi ṣikanṣikan, nigba ti mo sì ri i pé inu ile ko gbà wòn mó, mo bérè si i té ení sí òde, mo té ení titi gbogbo ení fi tán, lẹyin náà ni mo si tun bérè si ení i wa ya kaakiri, mó yá aadojọ ki ng too simi, sibésibé naa ko gba wọn tán—opolopó ni o duro, opoplopó ni o gun ori igi, opoplopó ni ó wà ni ori orule: wọn da bi ọké aimoye ẹyé ti wọn n jé aye wọn lori igi ọpé.

Laipé ọkunrin yií de, bi o si ti yọ si gbogbo wa ó wi pé: "Mo gbé tāna danu mo gbé omiran dé gbogbo yin é maa tun éti yin se." Nigba ti o wi báyií tan gbogbo wa pa lọlọ o si tun n ba ɔrò rẹ lọ o ni, "Háà iyanrín eti okun ko şee ka işe ọwó Olorun ko şee sọ ni iye! Nigba ti mo kọ wo yin èru ba mi, nigba ti mo si sunmọ yin èru mi fo lọ. Ní iṣaaaju mo ronú pé nigba ti gbogbo yin ba fi maa kú tán gbogbo igi iroko igbo yoo ti tan ko si ni si apakó lati fi kan pósí yin, ṣugbọn nikéhin inu mi dun mo si ranti pé gbogbo yin kọ ni yoo fi ọwó rọ ori kú." ɔrò ti ó sọ yií bi awọn ti o gbọ ọ ninu olukuluku si bérè si i wi pé: "Ng o fi ọwó rori kú ni temi" "Ng o fi ọwó rori ku ni temi," àti béké béké lọ. Ṣugbọn bi wọn ti n sọ eyi o ju ọwó si wọn ki wón daké o dahun o si wi pé: "Ododo ɔrò bi ègun ni o n ri olododo si ni ọta ayé, mo fé lati bi yin ni ohun mérin, bi ẹ ba le sọ wón fun mi a jé pé mo jébi eyi ti mo sọ ni, bi ẹ ko ba si lè sọ wón a jé pé ohun ti mo n wi ni ko ye yin. Awọn ibeere mi ni eyi: Mo fẹ ki ení kan dide ninu yin ki o sọ ojo ti oun yoo kú gan-an fun mi; lẹyin náà mo fẹ ki oluwaré tun sọ iru iku ti yoo pa oun—yala aisan ni yoo şe oun ni, tabi igi ni yoo da pa oun, tabi odo ni yoo gbé òun lọ. Lẹyin eleyíí pélú, mo n féé gbọ ibi ti oluwaré yoo kú sí—yalà ilé ni,

tabi oko ni, ojú ọna ọna ni, tabi inú iyàrà ni, ìdalè ni tabi ilu yíi ni. Ohun kérin ni eyi: Ki Oluwarè sọ fún mi lèṣeṣe ohun ti yóó ṣelè si òun láti ìwòyí lọ, titi fi lọ bá ọjó ikú oun. Ki ó má ẹ se gbagbe ati sọ fun mi igba ti oun yóó fi ẹṣe kọ, igbà ti aisan yóó ẹ se oun, igba ti ọfọ yóó ẹ se oun, igbà ti ija yoo de bá òun àti ẹníkèni iye ọta ti oun ti ní ẹṣeyin àti iye ti òun óò tun ni si i laye yíi, kí olúwarè si ránti pé ọpòlòpò alangbá ni ó da ikùn dé ilè a kò mọ ẹyi tí inú n rún, ẹni ti a fẹ ni a mọ a ko mọ ẹni ti o fẹ ni.”

Nigbà tí ó sọ báyíí tán kò sí ẹni tí ó lè fesi kan nitori ko si ẹni ti o mọ ojọ iku oun, ko si si ẹni ti o mọ iru iku ti yoo pa oun, bẹẹ ni ko si ẹni ti o mọ ibi ti oun yoo ku si, tabi ohun ti yoo ẹ se oun ki o too di ojọ ikú. Bi o si ti ri i pé kéké pa mó wa lènu o dahun o ni, “Háhà! mo woye wàyi pé ẹ daké, ìdí rẹ ti ẹ sì fi daké ni ẹyi pé: kókóró ayé, ọwó Ọlorun ní ní bẹ, iba ẹ se pé ó wà lówó eniyan ni, àisàn kò bá ti sí ninu ayé, talaka ko bá tí sí rárá, a ko bá ti gbúròó iyọnú, ko ba ti sí irànṣé pèlú, olukuluku ni ibá jẹ ọgá ni ilé ara rẹ, ayé iba si buru ju eyi lọ”. Ọrò rẹ yíi yà wá lènu pupò: ó kún fún ọpòlòpò ọgbón, gbogbo wa si yi ohun pada a béré si i wi pé: “Òótó ni ẹ maa bá ọrò yin lọ baba.” Ootó ni ẹ maa ba’orò yin lọ baba”, ati béké béké lọ. Okunrin naa ba bérè ètàn rẹ í sọ ó wí báyíí pé:

“Éyin ẹlegbé mi gbogbo, mo ti ri òkun mo ti ri ọsà èru omi kan kò tun ba mi mọ: ojú mi rí nñkan sínú ayé! Mo ti sọ fun yin lánàá bi mo ti jiyà tó nigba ẹkéjì tí mo lọ sinu Igbo Irunmalè, mo si wi pèlu bi mo ti ẹ se ipinnu pé ng ko tun ni jé ẹ se ọdẹ mọ tabi ki ng da ọwó le ohun líle kan ʂugbọn mo fẹé sọ fún yin, ileri ti mo ẹ se ni, ileri lasan ni—mo tun ẹ se ohun ti o le.

“O ẹ se ni ojọ kan báyii ni: àkoko oworé tilè ni ó si pé kí ng tóó jí, nitori láti igba ti mo ti di olówó ng ko tete jí lówùurò mọ, ìrònú kò ní jé kí ng sùn lóru. Ní àkókò tí mo ti ịgbé ọdẹ dé lékéjì ni, ti àwọn obinrin ilú wa ri i pé mo di olowó, ogunlóngò wọn bérè si i wó wá sí ilé mi, èmi náà si n fẹ wọn. Ọpòlòpò iyawo ni mo ní nitori wọn ko wo iwa mi owo ni wọn n wò ti wọn fi n fẹ mi, wọn a maa wí pé: “Owo la mọ a kò fi ti iwà ẹ se, bi o tilè n fi ibon nà wá ti o si n fi apo ọdẹ gbá wa lori, afi dandan bi a fẹ o’. Șugbón laipé ti wọn bérè si i ri iwa ọdẹ mi ati iwa jagidijagan tí mo fi n bá àwọn iwin ati ẹranko lò ninu igbó ọkòòkan ni wón bérè si i lọ, to béké ti o fi jẹ pé ni owuro ojọ ti

mo n wí yìí, iyawo mèsan-an péré ni o ku si ọdọ mi ọkan ninu wọn ni mo si n ba sòrò lówó nigba ti ḥoran lile ti mo tun dawó le béré: báyíí ni—.

“Iránṣé ọba kan ló dédé wólé tí ó wí fún mi pé ọba n pè mi. Eléyií ya mi lénú mo si dide mo wọ ẹwù dàndóogó mi, mo dé fila eleti-ajá mo sì wọ şokoto arumata mi, mo múra o di ilé ọba.

“Bi mo ti yọ sí ọba, ó wò mí tèréntérin o wi pé: ‘Akàrà-oògun’, mo si da a lóhun báyíí pé: ‘Kábiyèsí, emi naa ni, Ki Ọlɔrun bùn yín lémií.’ Ó si tun pè mí léékéjì pé: ‘Akàrà-oògùn, emi naa si tun dahun pé: ‘Ké ẹ gbó, Ké ẹ tó, ọmọ abé yín ni gbogbo wa n şe’. O tun pe mi ní eeketa pélù pé: ‘Akàrà-oògùn’, emi naa si tun fesi báyíí pé:

‘Kabiyesi, ọkunrin lẹ ké sí, Akàrà-oògùn ni mí nítòótó, bi orukọ mi ti ri naa ni emi paapaa rí: oṣó kò le jẹ mí, àjé kò lè pa mí lara, élébolóògùn kò si lè rí mi gbe şe’. Ọba si tun bu si ẹrin o wi pé: ‘Jókòó ni ọwó ọtun mi.’

“Leyín ígbá ti mo jókòó tan ọba koju sí mi ó si wi pé: ‘Omọ mi, Akàrà-oògùn, mo ni işe kan lati bẹ ọ, işe pataki sì ni, şugbon ki ng too sọ işe náà pàápàá fún ọ, mo bí ó: njé iwó yóó lè şe é fún mi?’

“Ó férè má i tí i dáké tán nígbà tí mo fési báyíí pé: ‘Kábí yèsí, ọrò kékéré ni èyí nì, ibi ti o wu ẹfúùfù lèlè ni i da orí ịgbé sí ibi ti ó wu olówó ẹrun ni i rán nì lọ, ibikibi ti ẹ bá fẹ, ẹ rán mi, ng ó lọ.’

“Ilérí tí mo şe yìí, ilérí aláironú ni: mo ti bó sínú àwọn ọba òun sì bérè sí, ọrò i sọ ó wi pé: ‘Omọ mi, njé iwó, mò pé kò sí ohun kan tí ní bẹ nínú ayé yìí tí ó kójá àlàáfià bẹè? Njé iwó sì mò pé kò sí ohun tí ó lógo ju riran ilú eni lówó lọ? Àwọn nñkan méjì wonyí ní iye lorí ju wura àti fàdákà lọ, nitori wọn ni èmí ó sì şe rán ọ ní işe ti mo sọ: Kí bàbá mi tóó kú a máa sọ itàn kan fún mì lemólemó nípa ọba ilú kan tí ó wà ní apá ḥona Igbo Irúnmalè, orúkọ ilú náà a máa jé Oke Lángbòdó. Ó sọ pé ọba ilú yìí ní nñkan kan lówó tí i máa fi fún àwọn ọgboju ọdẹ ti ó bá lọ sì ibẹ, kò kúkú dárukọ nñkan náà fún mi o, şugbon ó sọ pé bí nñkan náà bá bó sí ọwó ọbakóba, ilú tí ọba máà bá wà ni àlááfià yóó ti pò jù òun ni yóó si lókikí jùlọ nínú gbogbo ilu ti n bẹ ninu ayé. Niwón bí mo sì tí ri i pé iwó jẹ ọgboju ọdẹ ti okikí rẹ si ti kàn kaakiri gbogbo ayé, nitori igba meji tí iwó lọ şe ọdẹ nínú

Igbo Irunmalè wönni, pèlú ayò ni mo fi pè ó lóníí, mo si bò ó tòkàntòkàn pé kí ìwọ kí ó má şàìlo fí ojú gán-ánní Òkè Lángbòdó nàà fún mi kí o sì gba nñkan nàà wá láti ọdò ọba ibè'.

"Nígbà tí ọba sọ ọrò rẹ yíí ẹrù bà mí gidigidi, nitori ó pé ti mo ti máà ní gbó onírúurú nñkan nipa Òkè Lángbòdó yíí ng kò si ti i ri ki ẹnikéni lọ. sibè ki ó bò ri. Kí ẹnikéni tóó le dé ilú nàà paapaa oluwarè yóò nilati la Igbó Irunmalè kojá, igba ti oluwarè bá sì là á kojá tán ni ó tóó şèşè bérè irin. A kò lè ka ilú nàà si ọkan nínú àwọn ilú tí ní bẹ nínú ayé, nitori gbangba ni awọn ará ibè máá ní gbó àkùkọ tí ó bá ní kọ ní isálú ọrun. Èyin nàà lè mò bí ọkàn mi kò ti ni i féé lọ tó, şugbon niwọn ịgbà ti mo ti şe ilérí fún ọba pè kí ó rán mi ni ibikibi tí ó bá fẹ, ọràn dandan ni ki ng lọ. Mo dahun mo si wí fún un pé: Kabiyesi èyin ni baba wa, òótó sì ni èyin àgbà n sọ nigbà ti e wí pé: "Bí ọmọdé ba ní aşo bi àgbà ko le ni àkísà bí àgbà." Mo túúbá o. Mo ri i nísisíyí wàyí pé, bí ojú mi ti rí ọpolopò nñkan séyìn tó ni, sibè ọgbón inú mi kò tó tiyín, e ti fi ọgbon mú mi mo ti şe ilérí fún yín, bí mo fẹ bí mo kò mo si nilati lọ ni. Ko burú nàà, nitori ilú mi ni, ng ó lọ. Şugbon nnkan kan wa ti mo fẹ kí e şe fún mi: mo fẹ kí e pàşé kí wón lu agogo yí ilú ká kí e pé àwọn ọgbójú ọdẹ mìíràn bí èmi, kí e rán wa lọ, kí ó máà jé pé èmi nikáni ni yóó fi orí la ikú lọ. Èyiini pàápàá kò le tó: ó yé kí e ránṣe si awọn ilú ti n bẹ ni agbegbé pèlú, kí àwọn ogboju ọdẹ inú wọn jade wá, fún irín-ajo si Oke Lángbodo yíí. Bi e ba ti şe è èyíni, o parí: lilọ yá."

"Inú ọba dùn lati gbó ọrò ẹnu mi, wéré ó pàşé kí wọn şe ohun ti mo wí, nigbà ti ó si máa to ojó méta awọn ọdẹ ti kún áafin. Nigbà tí mo wo àárín wọn ng ko ri ọkunrin kan báyíí tí orukọ rẹ n jé Kàko mo si mọ dájú pè ó yé ki ó bá wa lọ si irú irín-ajò bẹè nitori alagbara ọkunrin ni. Bi itan rẹ ti şe lọ nìyí—Iyá rẹ: egbéré ni, bàbá rẹ: ewèlè ni; şugbon nigba ti wón bi i, áwọ ara rẹ jọ ti eniyan púpò, bẹè si ni àwọn èyà ara rẹ pèlú. Àwọn bàbá ati iya rẹ ti wọn jé iwin kò fẹ èyí wón si gbé e sọ sí ịgò igi kan ninu igbó, orukọ igi nàà a máa jé Àkó. Ọdẹ kan tí ní rékojá rí i ó si gbé e wa sí ilé ó sì bẹrè sì í tójú rẹ ó sì pe orukọ rẹ ní Kàko (nitori mo bá a ni idí igi Àkó). Nígbà tí mo wà ni ọmọde a jọ máa ní şire ni, àkókò nàà ni mo sì ti mọ irú èniyan ti yoo jé. Nigba ti o di ọmọ ọdun méjilá ni o ti fi àdá pa ẹkùn nílá kan tí ko si jé kí ẹnikéni gbó ní ilé, şugbon nigba tí o pé ti ẹranko nàà rà Kàkó lọ si ibè ó sì yọ

egungun itan ré kan o fi í şe kùmò, àti igbà náà ni a si ti máá n pé e ní: Kàkó onikùmò-ékùn. Ní kété igba tí bábabá témi kú náà ni ọkùnrin ti n şe alágbatójú rẹ kú, àkókò tí èmi si fi lọ si Igbó Irúnmalè ni òun náà bá igbo kan lọ ni ẹbá ilú wa tí orukọ rẹ n jé Igbó-ńlá. Igbó burukú ni Igbó-álá, ẹranko buburu ibè pò ju ti Igbó Irúnmalè lo şugbón iwin ti Igbo Irúnmalé pò ju ti ibè lọ. Ní àkoko ti a fi n pérò Òkè Lángbodó yíí, Kàkó kò ì ti i ti Igbó-ńlá dé mo sì lọ sí ibè lọ bá a.

“Ki i şe ojó ti mo lọ yíí ni mo dé ibè nitori ó pé ki ng tóó kúrò ní ilé, ọnà ni mo sun; şugbón nigba ti o tó dédé agogo mewàá òwurò ojó kejì mo kan Kàkó lara. Nigbà ti mo ri i ng kò mó pé òun ni nitori mariwo ọpẹ lo fi bora bí aşo: àşé ó n gbé iwin kan ní iyawó lójó náà ni. Bi o ti ri mi ó dide lórí igi tí ó jokòó lé ó sá sí mi, ó di mó mi, a si yọ mó ara wa, ó wí fun mi ohun gbogbo ti ojú òun ti rí séyin nínú Igbó-ńlá. Ó sì sọ fún mi pèlú pé òun náà gbó iró itú ti mo pa ninu Igbó Irúnmalè. Ọpòlopò nnkan ni ó rò fun mi şugbón ng kò rí àyè tò wón lésesé nísisiyí nitorí bi mo bá máá sọ wón èyíní yóó gba iwé miíràn gidigbi. Léyìn tí ó parí ọrò rẹ tán èmi náà ro ohun ti ojú mi ti ri fún un, nigba ti mo si pari ihin-írò àwa méjéejí tun di ara wa mú lèkejì a sì yọ ayò ńlá, nitorí alágbará pàdé alágbará.

“Bí a ti n şe báyíí ng kò gbàgbé ohun ti mo bá wá nigbà tí ó sì pé diè mo dahun mo wi pé: ‘Kako onikumò-ékun iwó alabàásíre mi lati igba èwe mi wa, o ko jé ki ng pa owe kan fun ọ ní ndan?’ Òun naa si dahun o wi pé: ‘Akàrà-oògùn mi ọwón, pa á kí ng gbó.’ Èmi náà si n bá ọrò mi lọ mo ní, ‘Njé iwó mó pé bi iná kò bá tán láṣọ ejé kò lè tán léeékán béké?’ Òun sì tún fésì báyíí pé: ‘Béké ni kò sí iró níbéké.’ Mo sì n sọ ọrò mi lọ mo ní, ‘Kàkó, bí a kò bá tí ì borí gbogbo iyónu a kò mà gbodò dúro o—opòlopò nnkan lo kù fún wa lati şe, opòlopò itú ló kù fún wa lati pa, opòlopò àrà ló sì kù fun wa lati dá, nitorí ilu wa ko ì tí ì ni orukọ tó lábéké ọrun. Bi ko ba ni idi obinrin kò n jé Kúmólú, bí ko ba ni idí o kò ni dédé şe báyíí rí mi. Ìdi rẹ ti mo fi wà ni èyí—opòlopò àwọn ọdẹ ti wón kò gboju to wa ni wón mura báyíí ti wón n féé lọ sí Òkè Lángbòdó, wón n féé lọ já nitorí ilu wa, nigba ti mo si ronú nipa èyí titi, mo ri i pé ó yé ki a ba wón lọ, nitorí bí a ko ba lọ ọràñ itiju ni yóò jé fún wa ati paapaa yoo da bi eni pé ti ara wa ni a mó a kò mó ti ilú wa, béké ni ko yé ki a gbagbe ile, nitorí bí

ọkọ rẹ okun bi ó re ọsa ko ni şaifi orí fún elebute ko si bi a ti le şe ninu igbo to ki a má padà lọ sí ilé wa, mo ro pé yé ki a gba Ḳoran naa yé wò o, Ḳoré mi’.

“Ki a má fa Ḳoró gùn bi ilé bí eni, Kàkó di gbogbo eru rẹ kuro ninu Igbo-nla ó mura o tèlé mi.”

OGO

“Gégé bi aşa awọn iwin ti n bẹ ninu Igbo—nlá ọdun keje ti iyawo wọn ba ti n ba wọn gbe ni wọn too gbodò şe igbeyawo—iyawo a ti bimò, tòkötaya naa a si ti mọ ìwà ara wọn. Bí ìwà wọn bá ara mu wón a gbé ara ni iyawo—eyini ni arédì. Bi ìwà wọn ko ba si ba ara mu wón a kọ ara wọn sìlè tayotayo—òkunrin a máa wa aya miiran ká obinrin a si máa fi ara rẹ wà ọkọ kiri. Ara aşa wọn naa ni o jé ki ng ba Kàkó ti oun ti mariwo ọpẹ lára ní ọjọ igbeyawo rẹ yíí. Aşa wọn ti mo ti ka sìlè wonyi yoo fi han yin pé ọdun keje ti Kako ti n ba iyawo rẹ gbé ni mo ba a ni Igbo-nla, ohun iyalénu ni yoo si jé fun yin lati gbọ pé titi ti Kako fi mura ti o tèlé mi lojó igbeyawo rẹ gan-an yíí, ko sọ fun iyawo naa rara—iwa aidara patapata gbaa ni. Nigba ti onitòhun gbó ó sáré wáá bá wa lónà o di mó ọn ni ẹsé o si wi báyíí pé:

“Ki ni şe to béké ọkọ mi? Ḳoran wo ni mo da to béké? Eşé wo ni mo şe to béké? Qna wo ni mo gba fi şe yin? E ri ọkunrin miiran pèlu mi ni? E gbọ pé mo n soro aidara si yin ni? Mo n huwa ọlę ni? Ng ko wa ounjé lakoko ni? Ng ko fi ifé hàn to ni? E gbọ pe mo n ja kaa kiri bí? E gbọ pé Ḳoró ọmọ ita n ti ẹnu mi jade bi? Mo n na inakunaa bi? Mo n şe aşeju faari bi? Tabi mo n rin irin idöti ni ndan? Mo n hu iwa aibikita si yin ni nda? Ng ko gbóran si yin lenu ni ndan? Tabi ng ko tilé mọ ilé i tun şe? Tabi ng ko mọ alejo i toju ni? Tabi ng ko tilé mọ esi Ḳoró ni? Tabi ng ko ran yin lówo to ni nibi işé yin ni? Ki lo ha kuku to béké? E sọ fun mi, e jòwó e sọ fun mi, nitorí Ọlòrun e má şàisò fun mi—baalé mi, ọkọ mi, olufé mi.’

“Kako dahun o si wi pé: ‘Lóòótó obinrin ti o ba mọ ohun gbogbo ti iwọ ka silè yíí ko ni şe ọkọ rẹ laelae, bi ng kò ba si ni i puró iwọ ko fi ọkan ninu wọn şe mi ri titi o fi kan ẹsé aítete wá ounjé, ti ẹgbégbérén awọn obinrin maa n şe ni wakati kan lori ilé ayé, şugbọn igba ti nnkan ba ti dé o de naa ni: bi oju ba mọ igba ewe a maa wò ni ori igi, bí ilé ba si şu igba Ḳranko a máa rin ninu igbo—ohun gbogbo ni o ni akoko wọn: akoko ere, ọtò ni akoko ija ọtò ni, akoko ékun, ọtò ni, akoko ayò, ọtò ni pélú,

akoko lilò mi niyi, ṣoran dandan si ni ki ng lọ. Nitorí naa, maa ba tiré: lọ, emi naa yoo maa ba temi lọ bi o ba ri ọkọ miiran fẹ e, ṣugbọn ma şe gbékéle temi mọ, ọmọ ọlomọ ba ile rẹ lọ—ó dìgbà o.’

“Nigba ti Kako dahun báyíí tan obinrin yíí bu si ẹkun o si tun bẹ é titi ṣugbọn oun ko tilé da a lohun o mú kumọ rẹ lqwó o fi ada rẹ si àkò, o n lọ kiakia bi igba ti awọn alakòwe ba n kanju lọ si ibi işe wọn Obinrin yíí ri i pe ṣoran naa ti bọ si ori o si bérè si ọrọ í sọ tàánutaanu báyíí pé.’

“Haa! báyíí ni iwọ tun waa şe iwọ ọkunrin yíí! Ni ojọ ti iwọ kọ fẹ mi mo kò fun ọ, ṣugbọn iwọ fonnú titi o si tan mi jẹ titi, o mu mi gbagbọ pé ko si ọkunrin ti o da bi rẹ mo si fi ifé mi fun ọ, to béké tí àisàn ifé dé sí mì, tí wèrè ifé gùn mí, tí wárápá ifé sì gbé mi nitorí rẹ, bí mo máa jẹun àfi bí mo rí ọ; bi mo máa mu omì àfi bí mo rí ọ; bi mo máa lọ si ode afi bi o bá mi lọ; bi mo gbohun rẹ nibi kan afi bi mo de ibẹ, igba ti ifé bá sì gùn mí ní ilé mí emi a wá sí ẹbá ilé rẹ èmi a máa sòrò ketekete ki iwọ baa gbúròò mi. Iwọ mò pé ng kò ní iya ng ko si ni baba, o mò pé ng ko ni ẹgbón ng ko sì ni àbúrò, iwọ nikàn yíí ni o dipò gbogbo wọn fun mi! Ṣugbọn léyìn ti ọwó wa wọ ọwó ti ẹsé wa wọ ẹsé tan báyíí o tun fée ja mi silè lósàn-án gangan! Kí àwọn iwin baa máa fi mi şe ẹsín kí wón sì máa wi fun mi pé: “Sé iwọ mò, o şe é? “Háà! Olorun yóò dá ọ lẹbi, iwọ abaténijé ọkùnrin.’

“Bí ó tí sọ báyíí tán ó dì mó Kákó ó ní, ‘O kò ní í lọ lóní, ó nílátí wá bí o ti máa şe mí sí’.

“Inú bí Kákó nígbà ti ó pé ti obinrin yíí ti di í mu, o yi oju padà ó sì fa idà rẹ yọ ó ni, ‘Iwọ onikupani obinrin, iwọ ajé obinrin, iwọ ti o n fẹ di mi lónà ibí işe o kò mò pe ki ilé too pa oṣika, ohun rere yóó tí bà jẹ!’ Kí Olorun tóó dá èmi lẹbi ng óò dá ọ lẹbi tiré’. Bí ó ti wí báyíí tán ó şá a lágbede meji dié ló sì ku ki ó bẹ e já, obinrin naa si şubu lulè o n jẹ aporo ikú o si n kigbe Kákó, ó ké e lọ sí ọrun: èru ba mi gidigidi.

“A mú ọnà wa pòn ó di ilé. Ilé baba mi ni awa mejeeji sun ni ọjọ náà nitorí Kákó kò ni ilé. Nigba tí o di owurò ọjọ keji mo lọ si ọdò ọba mo si wi fún un pé o yẹ kí á dá ọjọ lílò wa a sí dá ọjọ mésàn-án.

“Láàarin ọjọ mésán-an yíí èmi ati Kako gbadun ara wa pupo nitorí ọpòlòpò àwọn ọré wa ti wón tí n gbe inu igbo lati ọjọ ti o

ti pé ni wọn wa si ilé, ḥopòlòpò igbà ni a si n lọ maa ki wọn ti gbogbo wa jọ máa n yí òde emu kiri, igbakugba ti a ba si sòrò kan ti Kako ati iyawó rẹ gbogbo wa a maa şe yèyé pé: ‘Pa mi ki ng kú şe ori bẹnbé si ọkọ, iyàwó Kàkó.’

“Bi ẹfòn ni ojọ mésàn-án fẹ lọ, nigbà ti o si ti di alé ojó kẹjọ ni èmi ati Kako ti dì ẹru wa sìlè, bi ilè ojọ kèsàn-án si ti n mọ ni a ti se iṣu ti a gun iyan jẹ. Ni iwòn agogo méjọ-abo òwúrọ ni a mura ó di ilé ọba, kí á si tóó dé ọhún òun pàápà ti té ìté sí gbañgba ita, ó gúnwà, gbogbo ilú sì péjọ: àwọn eniyan pò bi igbà tí eṣú bá já sínú oko. ḥopòlòpò àwọn ọdẹ kò i tí i dé nígbà ti àwa ti dé, ṣugbọn ki ó tóó di nnkan bi agogo méwàá, ojú gbogbo wọn ti pé. Èyin ọré mi, iroyin ko to afojubà, ẹru àwọn ọdẹ wonyi ba awọn ti n woran—gbogbo wọn sigbọnlè, wọn wọ ẹwù ọdẹ wọn, wọn fi àpò ọdẹ kọ apá, wọn fi akò ada wọn kọ ejika, omiran wọ şokoto, omiran san ibanté, gbogbo wọn si fi oogun pa ibon wọn: ó dudu bi ọṣe.

“Ng ko ni lè sọ orukọ gbogbo wọn fun yin tán ṣugbọn ng ó sòrò dié nipa àwọn méfa pataki ti wọn jé ogboju ọdẹ julọ ninu wọn, eyini ni pé awa ti a jẹ akoni jé meje ti a ba mu mi pèlu wọn. Ng oo darukọ wabí a ti şe to lọ léséçéş niwaju ọba—enì kinni ni Kako oníkùmò-ékùn mo ti sọ ìtàn eléyìní fún yin. Ekeji nì Imódoye ti o jé ibatan mi ni idi iya, nigba ti ó ti di ọmọ ọdun méwàá ni Ààjà ti gbé e lọ, ọdun méje ni ó si gbà ni ọdò rẹ. Ní odidi ọdun méje náà ẹyo ataare kóókan ni ó máa n jé lójoojumó. Ó mo oogùn púpò, ó gbón púpò, ó ní imọ pupò, o si jé olóye lórí ọdẹ. Èyini náà lo si jé ki gbogbo eniyan maa n pé e ni Ìmódoye (eyini ni imò dàpò mó òye). Èmi ni ó dúró sí ipo keta. Enì kérin ni Olóhùn-iyò ti o dára ju gbogbo ọmòkunrin ti ní bẹ nínú ayé lọ, ti ó mo orin i kọ julọ, ti o si mo ilú í lù jùlọ. Bi ó ba n lu ilú èèfin a máa rú, bí ó bá ní kórin iná a máa jade lénú rẹ, orin ògèdè ní sì í máa kọ. Enì karùn-ún ni Elegbèdè-ọdẹ. O jé ọmọ eniyan ṣugbọn aarin awọn ẹranko lo dagbà sí, nitori nigba ti wón bi i ojú méta ni o ní: ó ní méjì síwaju ó sì ní ọkan sí ipàkó, eléyìí ba iyá rẹ lérù, nitori ọmọ olojúméta kò şee bí. Iya rẹ bà gbé e sìnu igbo, ibè ni ó si n ba awọn inaki rin ti o di alagbara. Nigbà ti o pé o wa si ilú o si n gbe ile ọba ṣugbọn iwa rẹ le pupò bii ti inaki ni o rí, òun náà lo si jé ki gbogbo eniyan maa n pè é ni Elégbèdè-ọdẹ (nitori Elegbede ni baba inaki). Ó pé dié lódò ọba,

oba si ra ibon fun un ó di ọdẹ; a maa gbohun eyé, a maa gbó ti èranko, ó sì lagbara ju kinniun lọ; bi o lu u kò dun ún, bí o gbé e lulè ko bikita, irin kan ko si le pa a lara. Ení këfa ni Èføyé: eléyií ki i şe ara ilu wa, ng ko tilè ri i rí bi kò şe ígbà ɔràn Òkè Lángbòdó kanlè yií, tafatáfá ni ɔkunrin náà, èyà eyé lo si jé nitori dipò irun, iyé kéé-kéékéé ló hu lára tirè jade igba gbogbo ni oun si maa n tu wón ki àwọn eniyan ma baa fi bu u. Iyé apa rè pò èyí ti ó wà nibè si tó eyi ti o fi lè maa fò şugbón nigbà ti o ba ti wọ ɛwù bò ó mó�è èni-kèni kì í ri i, igba ti o si maa n lo o ni igba ti ijánba ba de bá a ni igbo ọdẹ. Ibikibi ti Èføyé bá rán ɔfà rè nì i lọ. Bi oun ko tilè rí nnkan naa bi o ba şaa ti sọ pe oún fé ki ɔfa oun lọ ba a, ɔfa rè yoo wá nnkan naa ri şugbón oun ko gbodò lo ju ɔfà meje loojò bi ko ba féé ri ibinu Şokotí alágbedé ɔrun, èni ti o fi ɔfà náà ta bàbá rè lóré. Ení keje ni Àràmàdà-ɔkunrin ti i şe ibiletan Èføyé ni idí bàbá. Óun jé abami èniyan kan, bi ó bá wà ninu oorun tábí ninu iná, òtútù yóò maa mu un, bi ina náà ba sì ti gbóna to atí bi odrùn naa ba ti pò tó ni òtútù ré yoo maa pa a tó; bi òtútù da si mú, ooru yoo maa mu oun òdì ni gbogbo nnkan tirè n bó s.

“Báyíí ni a jé onírúurú eniyàn ti a n lọ sì irin-àjò nlá yií; nigbà tí gbogbo wa sì dúró tán ti a to lọ léséşé; oba gbà wá ní iyanjú, léyìn ti oun si dáké, ìmódoye bérè sì ɔrò í sọ ó wí báyíí pé:

“Èyin ará ilú wa gbogbo, e şeun ti e wa lati wo wá lóníí, E hu ìwà bí ɔmọ eniyan, e şe bí ɔmoluwabí si wa; e mù ki ori wa yá, e mú ki àya wa balè, e sí mu ki ɔkan wa sì si irin-ajo wa. Bi ko ba si ohun ti o şe èşé, èşé ki i şé, bi ko ba ni idí e ko ni dédé şe báyíí ri wa. Gbogbo àwa tí e n wò yií, Òkè Lángbodo ni a n lọ nitori ilú wa yií náà si ni Ajò kì í dùn titi ki onilé ma re ilé, kò si bi idalè ti le dun mó wa to ki a maa ranti ilé wa. Bí ilu èni kere ti o da bi ité eyé, ilú èni ni ilú èni; bi ilú èni dòti ti ɔ de bi ori ààtàn, ilú èni ni ilu èni, àwọn onflùú ni si i şe ilu, àwọn ni i sọ ilu idòtí di mímó, àwọn ni sì í sọ ilu kekere di nlá. Şugbón ènikèni ti o ba wi pé ilu oun ki i şe tòun mó, gòngòşú èniyàn ni. Ninú opòlopò oye ati imò mi, mo ri i pé irin-ajo ti o lewu ni o wà niwaju wa: ibi yoo maa gun ori ibi; iya yoo maa gun ori iya; iyónu yóó maa gun orí iyónu, bí a ti lọ kó ni a o bó! Opòlopò ki yoo fi ojú rí ilu yií mó! Şugbón bi a ba lọ tan e ma şe gbagbe wa. Njé mo ki yin

lorukò awọn ẹgbé mi wònyi, àwọn alábùkun eniyan ti n lọ si Okè Láñgbòdo—ó digba o; o di gbére o, a fi ará silè fun yin; a fi ọnà silè fún yin; ẹ jòwọ ẹ má şàişe èyín de ni. Bi a ba pada, gégé, bi a ko ba si tun ri yin mó, ipade di òrun o. ‘Nigba ti o parí òrò rẹ yíí gbogbo àwọn obinrin bu si ẹkun àwọn ọkunrin sì fa ojú wọn ro, ʂugbọn òun kójú si wa ó wí pé:

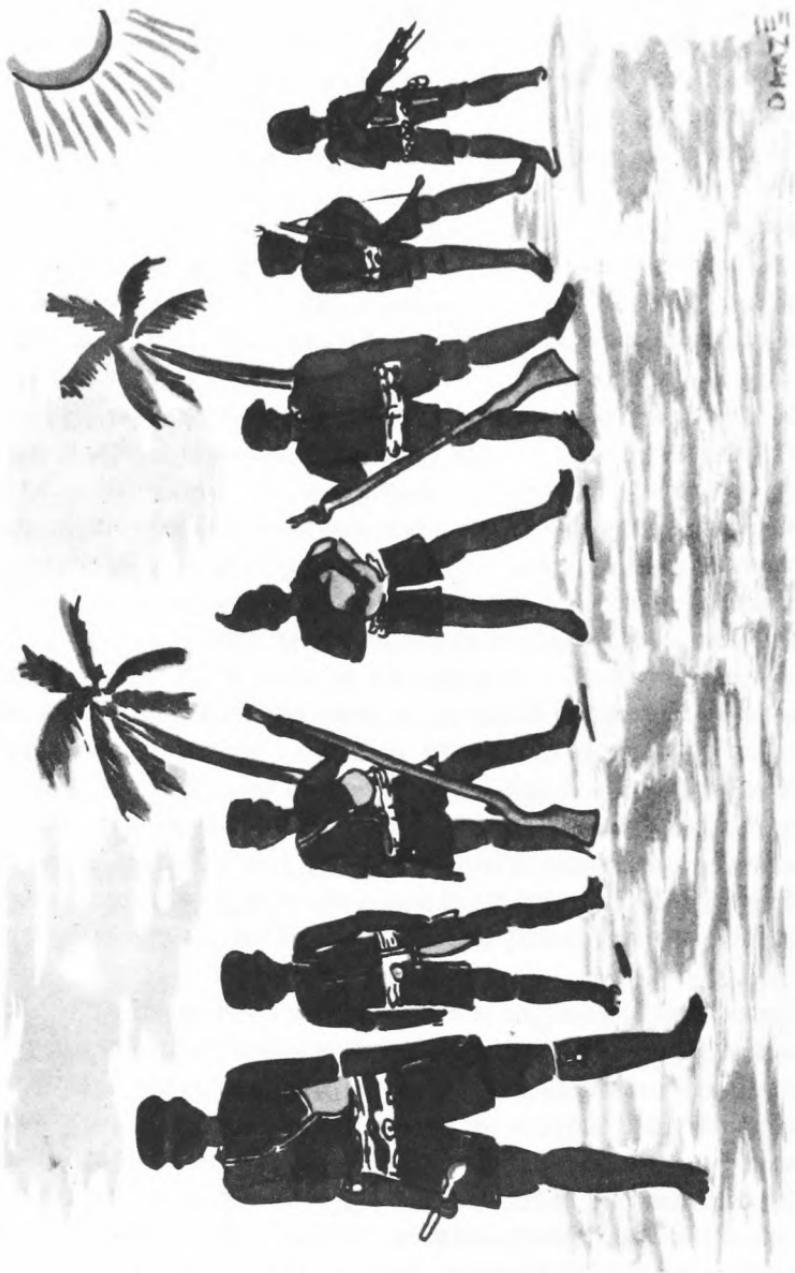
“‘Eyin ẹlégbé mi ti ẹ n lọ si Oke Láñgbòdó, e şe ọkàn yín góri kí ẹ sì şe bí alagbára. Ògo wo ni ó wa fún ẹni ti n şe afé káà kiri inú ayé ti kò sì şe ilú rẹ ní oore olookan! Iyi wo ni ó wà fun ọlẹ èníyàn ti ó to ti akoni ọkunrin! Mo fé kí ẹ mó pé àtari ọlẹ kò tó èékán alagbara, bi fáàri rẹ bá dúró ni işeju kan, işeju keji ni aşiri rẹ yóò tú. Èé ha ti ri ti ẹyin fi fa ojú ro! Sódekké şe tirè láàárín Egbá ó ba tirè lọ; Ògèdèngbé şe tirè láàárín Ijéṣà ó bá tirè lọ; Ógunmóla şe tirè láàárín Yorùbá o bá tirè lọ. Njé mo bi yin: a o şe tiwa tabi a ko ni şe tiwa?’’ Ọnà ti Imòdoye fi sòrò yíí dara pupò o sí mu wa ni ọkàn le, gbogbo wa fi ohun kan wi pé: “A o şe tiwa, ó ya, ẹ jẹ ki a lọ”. Béè ni a kò ori si ọnà, gbogbo èníyan si wó télé wa; wón sin wa de bode ki wọn too fi ẹkún padà ki wón tóó lọ si ilé. Léyin igba ti gbogbo wọn pada tán, ọkunrin arugbo kan télé wa; nigba ti a sì rin diètí ó mó pé gbogbo eniyan ti padà tán ó dá wa dúró ó sì bá wa sòrò báyíí pé: ‘Eyin ọmòkunrin, lilò ni ẹ n lọ yíí, ẹ maa şora nípa ija, ẹ má si şe koríira ara yin, ọwó meji ni i gbé ẹrù de orí, ọmọ ika ọwó márààrún ni si i gbé óunjé dé ẹnu—e fi ìmò yin şòkan. Lati òní lọ, ẹ má şe ránti ile mó, ibi ti ọná ba koju si ni ẹsè i tò, ibi ti ẹ bá n lọ ni kí ẹ foju si, bi awọn ẹranko buburu ba ba yin ja, ẹ ba wọn já, bi awọn ẹmí búburú bá yọ yin lénú, ẹ yọ wọn lénú, ti o ba si ku ẹyin ki ẹ tun èrò ara yin pa. Bi ẹ ba gbó òrò mi wònnyi, yoo dara fun yin, ʂugbọn bi ẹ ba kó wón, ọjó n bọ nigba ti ẹyin yoo wí pé: ‘Háà! ọkunrin arugbó náà sọ bẹè fun wa.’’ Nigba ti o wi báyíí tan o fi omije pada léyin wa ó ba ilé lọ.

“Ng ko ni le sọ ohun ti ojú wa kan ki a too la Igbó Irunmalè kójá tán, bi mo ba ri aye ng ó maa sọ eyini ni ojó miiran, ʂugbọn ng ko ni şaifi ẹnu ba ti ọba ilu kan ti o jẹ ọré mi ti mo sòrò rẹ fun yin lánàá pe mo ba pada ni igba ẹkéjì mi ninu Igbo Irunmalè, ilú ọba naa ni mo ti sọ pé mo pá ẹkun oloju kan. Nígbá ti a n lọ si Oke Láñgbòdó yíí a tun dé ilu naa, ọba naa si şe itoju wa pupò fun wa ni ọpolopò ounjé o si pese fun wa fun irin-ajo wa, oun

naa lo si je ki ng mò pé ajá oun ijeloo ti wọn sọ pé mo jí ko kú, àwọn ọtá mi ni wón gbé e pamó ki wón baà lè rí àyè mu mi.

“Léyin igba ti a kuro nínú Igbó Irunmalè tán ti a fi ori le ọna Okè Lángbòdó ohun abami kan şelè si wa, báyíi ni: ẹe ni a dédé ri i ti igbo yi wa po ti a kò si ri oju ọna mọ, a ko le ya si ọtun a ko le ya si osi, a ko le lọ si iwaju, a ko si le pada séyin, igbó naa di o si dà bí ọgbà yi wa po, ng kò ro pe ekute paapaa le ri ibikibi gba koja nibé. A gbiyanju ki a gé àwọn igi wonyi ʂugbọn bi a ti n ge wọn ni wọn tun n sọdí, nigbà ti o pẹ a fi ara wa silé fun ikú a wi pé eyi ti o ba le de ki o de, ʂugbọn nigba ti o di ojú alé ọjọ kẹta ti a ti dé ojú kan yíi ni a ẹe akiyesí ti àwọn ẹyé nla meji dé ti wọn ba le ori igi lẹbaa ọdọ wa, bí Kako si ti gbe ibọn ki oun baà pa wòn ni Elégbède ọdẹ ju ọwó si i ki o dawó duro, nigba ti o si pẹ diẹ ni a ri i ti Elegbede-ọdẹ paapaa yinbọn sí ọkan ninu wòn ti o si pa a. Ng ko fẹ ki ẹ gbagbe pe oun gbó ede ẹyé, àṣé ọrò ti wòn ní sọ ni ó n gbó nigba ti o fi ju ọwó si Kako ki o dá ọwó ibọn rẹ duro, ọkan ninu awọn ẹyé náà—eyi ti oun pàápàá wáá pa níkéyin ní—ní sọ fún ekeji rẹ pé Kako ni o kó iyọnú ba wa nitori obinrin alaisé ti o pa ni Igbo-ńlá ní ijelòó, ti o si ke igbe rẹ lọ si ọrun. Ẹyé náà si sọ pẹlu pe bi ko ba jé pe a bá pa oun, ti a fi oun rubọ lati fi ẹe etutu ẹṣe burukú ti Kako ẹe ní, inú Ọlọrun ko ni i dun sí wa a ko si ni le yọ ninu ibi ihamó yíi laelae: eléyíi naa ni o mu ki Elegbede-ọdẹ pa a. Gégé bi àṣa ilè wa, a mu ẹyé yíi a la inu rẹ a bu epo si i a si gbe e sinu apaadi kekeré kan báyíi a gbe e lọ si idí igit nla kan ti n bẹ lẹbàá ọdọ wa. Inú Ọlọrun dun pe a ronúpìwàdà—kí í ẹe nitori ẹbọ ti a rú— ʂugbọn nitori o mò pé iba ẹe pe a ni oye ju bẹ lọ ni, a ba sin Oun ni ọna ti o dara ju eyini lọ.

“Ko pé léyin eyi nigba ti èrò kan dédé sọ sí mi nínú: mo ránti obinrin ti o yọ mi ninu ìtímólé Agbákò nijelòó mo si mú turari ninu apo mi mo da iná mo sì bẹrè si i jo o, mo pè é kí ó ti ilè jade, mo n pa itu ọdẹ. Laipé o yọ lati inu ilè lòkàn-ánkán mo si wí fun àwọn ẹgbẹ mi báyíi pé: ‘Wò ó, obinrin ti o yọ mí ninu itimólé Àgbákò ló n bò ni, Iranlöwó ni orukọ rẹ n jẹ.’ Nigbà ti oun naa si sunmọ mi o ni, ‘Akara-oogun, èmi niyi, èé ẹe ti iwọ fi pè mí?’ Emi náà si kó ejó ba ilè mo ro fun un bí iyọnú nla ti dé bá wa ti a wá ọna titi ti a ko le yọ jade láti odidi ọjọ métà, ati bi Elegbede-ọdẹ ti gbo ọrò ti àwọn ẹyé meji kan ní sọ ti a si ti ẹe gégé bi ọrò

“ĀWA TÍ A JÉ AKONI JÉ MÉJE”.

wòn, ati pé nitori eyi naa ni mo şe pe e ti ilè jade ki ó baa le gbiyanju yó wá ninu ihamo náà.

“Iranlöwó fi eti silè o gbó gbogbo ohun ti mo sò, bi mo si ti pari ɔrò ni tan o wi fun wa ki a teèle oun a si tèle e, gbogbo igi ti o yi wa ká sì bérè sí i ya kuro loju ɔna bi gbogbo wa ti n koja lò. Laipé a tun ja si oju ɔnà Oke Lángbòdó niwaju oun sì pada o bá irinkerindo rẹ lò.

“A ko rin jinna ju béké lò léyin èyí titi ilè fi şú ti a sun, èlulu ke aike ni owurò ojo keji ni a si ti fi ęsè si ɔnà ti a n lò, a ko si tètè ri iyonu kan bi ko şe igbà ti o di dédé agogo méwàá-àbò ti a ri ɔkunrin kan niwaju wa orukò ęni ti n je, Èrù.

“Nigba ti a ri ɔkunrin yíí àyà wa ja nitori orí mérin ni o ni: òkan da bí orí èniyan o koju si ilà-oorun, ekeji dà bí ori kinniun ti o ba ni ibuba oun koju si iwò-oorun, eketa dà bi ori ejo nla ti o n yó ahón ni ęnu ti o si n pò oro jade eyini n wo iha gusu, ękerin ti o si da bi ori ejá oloro ęnu ęni ti iná nla ti n jade n wo apa ariwa. Oniruuru ejo ni o yi ɔrun ɔkunrin yíí po, opolopo akeeké si fi ejika rẹ şe ile, béké ni irun bò ó lara bi aşo.

Awọn oyin ati agbòn ni ereké aimoye n fò yi i kaa kiri oun a si maa fi ɔwó pa wòn bi o ba ti n rin lò. Bi o ti n bò ni atégun nla bérè si i fé ti gbogbo igbó si n pariwo, awọn igi ati ọpè si bérè si i ké wi pé: ‘Èru n bò wá si ori awọn ọmọ alaigboran, ida ɔwó Olòrun ni oun i şe, lati gé awọn olorikunkun kuro, ki wòn ki o ma baa di abawòn sinu ayé. Ohun ijaya nla ni ɔkunrin naa je, nigba ti o si ri wa o duro o n wò wá. Kako ati Elegbede-ódé si sun mó ɔn lati ba a ja şugbòn wòn ko lè dé ọdò rẹ titi oyin ati agbòn fi le wòn pada, wòn gbiyanju ni orişi igba şugbòn ko şee şe, Efoiyé mu ɔfà rẹ o ta a si i şugbòn ko ran an, olukuluku wa sa ipá şugbòn a kò ri i gbé şe. Nikéyin ni Imòdoye sò fun Olohung-iyo pe ki o kò oriş aro si i, ki o ma şe kò orin eyi ti ina yoo fi maa yó tabi ti eefin yoo fi maa ru, şugbòn ki o kò orin aanu ti ɔkunrin naa yoo fi le ronu nipa wa ti aanu wa yoo fi şe e. Olohung-iyo şe bi Imòdoye ti wi o bérè mu orin o n kò ɔ, o sò bi Olòrun ti şe da ɔrun oun ayé, ti Olòrun si fèran awọn eniyan to béké ti Oun paapaa fi maa n béké wòn wo bi ɔré, ti o si je pé ęsè ni o le Olòrun sa ti ko fi wa si mó, ti gbogbo eniyan si bérè si i sa fun ęsè nitori ohun buburu ni, ati bi ęni ti o ba n di ęni kejì rẹ lówó ti je ęlésè patapata ti Oluwa si ti wi pé: o yé ki a so ɔlò mò iru ęni

bé ni ɔrun ki a gbé e sò sinu omi okun ati bi irin-ajo wa si ti jé nitori ati şe ilu wa ni rere èyí tí inú Ọlørún dùn sí jojo, o si tun kórin nipa ọpolopò iyà ti o ti jé wá, séyìn, irú eyi ti ojú ko i ti i ri, to béké ti bì idina kan ba tun dé ti o je pé Ọlørún Ọba nikan ni o le yó ni.

“Bi o ti n kórin ni o n fi ogede kóukan bò ọ láàárín, nigba ti o si pé ni a ri i ti Èrù ki ire mólé, o salò. Báyíí ni a fi orin lasan le éni ti ibon ati qfa ko ká lara, nitori ohun ti a fi èsò mu ki i bajé, ohun ti a fi agbara mu ni i le ni lára kokoko.

“A kójú si ɔna a tun n lò a si rin titi o fi di pé ilé n sú tí eyé agbe n kéké, nígbà ti a si dé ibi kan báyíí, a duro, olukuluku si fi eyin lé ibikibi ti o ba rí, a sun lò.

“A dupé ni ọwo Ọlørún pé a jí ni alaafia ni owuro ojó keji a si tun kóju si ɔna wa.

“Ó tó iwòn agogo meje-abò owuro geere ni a de ilu kan bayii, nigba ti a si féé wò ilú náà a şe akiyesi akole yií ni ẹgbé ilékun odi ilu náà:

‘Ogongo baba eyé, olorí eyé mà rèé o,
Elédàá kò kò kí énikéni pa eyé je,
Elédàá ko kò ki énikéni fi eyé şe ohun rere,
Şugbon énikéni ti o ba ti pa eyékéyé lainidii ri,
Ko gbodò wò inú ilu wa.’

“Aşé ilú àwọn eyé ni, ogongo ni ọba wọn. Bí eniyan ba wò ilu yií bi oluwaré ba si ti pa eyékéyé lánidii ri tabí o ti fi iya kan je eyé lainidii ri, were bi ó bá ti wò ibé ni nnkan kan pupa bi ejé yóò dédé han ribiti siwaju oluwaré, onitohun paapaa si lè şaimò. Nigba ti awa wò ibé a ko mò nnkan kan, niwòn igba ti o si ti jé pé gbogbo wa ni o ti sò oko lu eyé rí nigba ti a wa ni kékéré, ti a si ti pa wón ni ainidi ri, nnkan pupa wònyi hàn siwaju wa, a ko si mò nnkan kan titi awọn ọlopaa wọn fi mu wa ti wọn ko wa lò siwaju ogongo baba eyé. Ogongo ti mo n sòrò rẹ yii yatò si iru ogongo ti a maa n ri kaa kiri ni ilé: énu ɔrun si isalè nikan ni o fi jo eyé, iyoku bii ti eniyan lo ri. Ori rẹ tobi to ti eniyan, o si pa ni aarin o n dán kooro. Ọrun rẹ gun ju ɔrun ogongo ti ile lò ko si tobi pupò, nigba ti o ba jokoo ɔrun naa a kajò ní ilópo-ilopo, ori a sì yó laarin rẹ a máa dan kooro. Nigba ti o ri wa ó wi tibinutibinu pé: “Ta ni eyin wònyí? Nibo ni ẹ ti wa? Nibo ni ẹ si

n lọ? Dajudaju olè ni yin, àmi ọlosà n bẹ niwaju yín, nitori naa ẹ se giri, ki onibanté sán ibànté, ki oníṣokoto fun şokoto ng o hàn yin leemọ lóníí, işe mèta ni ẹ o se fun mi, bi ẹ ko ba si le se wón, pipa ni ng o pa gbogbo yin jẹ.

“Inu bi Kako pupo o sì fée sòrò akọ ʂugbọn Imòdoye pa a lenu mọ. Imòdoye si fun ogongo lesi báyíí pé: “Awa ko wa lati jale rará a kò si wá lati se ẹnikéni ni ibi, Òke Langbodo ni a n lọ, bí ẹ ba si ni işekíşé lati fun wa a o şee, ʂugbòn a ko fée ki ẹ ba wa ja օré yín la fée se.”

“O da bi eni pé inu ọba yíí rò diè nigba ti o gbó ɔrò Imòdoye, o si wi fun wa pé işe ekinni ti a oo kọ se ni pé ẹ o yan eni kan ninu yin ti yoo bá ẹranko nla kan ja ti o wa ninu ilé oriṣà baba oun. Ẹranko naa da bi aláñgbá ʂugbòn o tobi to gende mèrin o si ni iwo kan lori, iwo naa gun to ẹsè bata meji, o le bi irin, şonşó ni orí rẹ si ri, nigbakigba ti o ba fée pa ohun ọdẹ rẹ iwo naa ni i fi i gun un ki i si i tase ohunkohun ti ẹranko yíí ba fi gun. Èèkan ni ọba paapaa maa n ri ẹranko naa lòdun, pèlu ogede pèlu oogun naa ni si i fi i ri i.

Gẹgẹ bi ẹyin naa ti mọ, Kako ti mọ ọdẹ i se pupo ninu Igbo-nla, nigba ti ọba yíí si se ibeere rẹ were ni Kako bọ si ode o ni ki wón jẹ ki oun lọ ba ẹranko naa ja. Eléyíí ya ògòngò lenu àánú rẹ sì se é nitori Kako jé arèwa eniyan, o sigbonlè, enu ejika rẹ si oke ni o si fi ga ju gbogbo wa lọ, ʂugbòn nigbà ti ogongo ti ri i pé ó ti pinnu lókàn rẹ ati lọ, o fi i silè ki o lọ nireti pé ibè ni yoo ti ba iku rẹ pade. Eru ba awa naa paapaa, tékuntékun la si fi tèle e lọ.

‘Nigba ti a de ọhun ti a wọ inu ilé oriṣa naa tán, ogongo mu wa lọ si agbala nla kan ninu eyi ti oniruuru igi eléso ní bẹ. Níwájú wa gan-an, bi a ti wọ inú àgbálá náà, ni ọnà tóóró kan lọ rangbandan si ilé kékeré kan tí ó wà lókàn-ánkán tí ó jínnà tó işejú méjì sí wa: ilé ẹranko náà ni èyíni. Ẹranko ti a n wi yíí a máa sòrò bi eniyan, bi a si ti dé àgbálà náà ní ọba ti ránṣé sí i pé òun wáá mú ẹní kan fún un pa je, bí oníṣé sì ti ní jíṣé tán ni oun náà yó ninu ilé rẹ, nigba ti gbogbo wa si ri i ni ᷑kánkán olukuluku sálo, ọba pàápàá sá pèlú ʂugbòn Kàkó dúró. Iwájú igi kan báyíí ló dúró sí tí ó fi ẹyìn ti igi náà, nigbà ti ẹranko yíí si ri i ó fi òpópó ọdò rẹ se ọnà. Bi o ti kù dié kí ó dé ọdò rẹ ẹranko náà fò pèlú agbára láti fi iwo rẹ gún un pa ʂugbòn Kàkó bérè lákòko náà ẹranko náà sì kan iwo rẹ mó ìgi ó wólé shinshin. Nígbà ti Kàkó

ri èyi inú rẹ dún, dipò ti iba sì fi bérè si i şá èranko naa lóbé ó gbe okuta nla kan o bérè sí í gbá a ni orí mó igi kí iwo rẹ ba lè túbò wólé dáadáa léyìn èyini ni o fa kùmò fè yó ó si lu èranko naa ni kùmò pa.

“Béé ni o pa èranko buburu yii, nigba ti o sì jade ninu igbó òrìṣà náà èrù ba àti ènìyàn ati èranko ògòngò sì kan sáárá sí i.

“Isé èkinni parí ná şugbon o ku ekeji.. Oba awọn eyé yí pe Imódoye ó si wi fun un ki o sọ fun wa pé oun n fé kí éni kan ninu wa mura ati ba àwọn iwin-ilè jà. Awọn iwin wönyi a maa gbe inu ilè wọn ko si ga ju ẹşé bata kóókan lò, olukuluku wọn a maa mu pásán kékeré kan lówó, wón si pò jojò. Imódoye féré ma i ti i sọ lénú tan nígbá ti Kako bó si ode ti o tun wi pé oun ni yoo lò ba wòn ja; gbogbo wa kó ki o lò şugbon oun fi dandan lé e; ibi ti a si ti n şe ariyanjiyan naa ni ɔré wa obinrin ni dé— Ìrànlówó tí ó yó mi ninu ìtímólé Àgbákò, ó gbé apo kan báyí lówó ó si wí fun wa ki a jé ki Kako lò a si gba si i lénú. Ki Kákó tóó lò obinrin yii gbé àpò apá rẹ fun un o si wi fun un pé bi awọn iwin náà ba ti de ki ó yara bu yanrin tí ní bẹ ninu àpò náà ki ó dà á lù wón, àtí pé bi o ba ti şe bérè ni oju gbogbo wòn yoo fó ti wòn yóó si bérè si i pa ara wòn, o la a ye wa pèlu pé iyanrin naa jé iyanrin tì n bẹ ni eti isalu ɔrun ti Èlédàá şe pataki fun ati maa bu ifoju lu awọn éni ti o ba n di éni keji wòn lówó nipa ohun rere. Obinrin yii sọ fun Kako ki o ma mu Kumò rẹ lówó şugbon òun kò, gbogbo wa sì fun un şugbon ko gbó, o ní, “Ikárawun igbin kí í ya ìgbín, ibi ti mo ba n lò, tèmi ti kùmò mi ni n lò.” Nigba ti àkoko si n lò Imódoye pa wa lénú mó pé kí á fí í silé ti oun ti Kumò rẹ Imódoye si wi fun ɔba pe a ti şe tán.

“O ya ogongo lénú lati ri i pé Kákó ni a tun yan o si ni ero pèlu pe inu ija eleyi ni yoo ku sí. O mú Kako o di ẹyin odi ilú náà gbogbo wa si télé wòn. Nigba ti a jade ni ilu tan ti a si rin diè nínú igbó a ja si ibi ti ó tejú pérésé kan bayí, ilè ibè kún fun yanrin ko si si eweko kan rará, ní ooro ibè, o to maili kan; ni ibú ibè, o to maili kan, nigbà ti a dé ibé ogongo dúró, o mú málúù kan o pa a lati fi rubó si awọn iwin-ilè wönnì. Ìmódoye náà sì yárá mú ẹyéle pèlu àdàbà kan ó pa wòn ó fi wòn rúbó, ó wi pé: ‘Yiyé ni i yé ẹyelé, dídè ni i dè adaba lórún, yiyé ni ki ó yé Kákó lóní dandan.’ Bí Imódoye ti n pari irubó tìrè tán ni ogongo mu omi ti o da a siwaju ti o si bérè sí ɔfò i pè, nigbà ti o pé ti ó ti n pe

ofò yíi ni a wo iwaju wa ti awọn iwin n bò bí eşú, èrù ba ni. Kako múra ó ní lọ pàdé wọn, nigba ti awọn naa si ri i wón túbò mura wón ní sáré bó lódó rè. Laipé wón kan án lára bi igbà ti ogunlögò àwọn eşú bá kan oko àgbàdo kekere, wón si bò ó bi igbà ti egbèrun àwọn èèrà bá bo èrún ounjé. Kako ti gbàgbé ohun ti oun ibá şe o fa kumò rè yó ó bérè si i lù wón wéré ó pa bí aadóta ninu wòn; şugbon ki ni aadóta jamó lára bí ọké àimoye! Gbogbo wòn bò ó şíkanşikan èyí ti o n gùn ún lára ní gun ún lára, eyi ti ó n gé e je ní gé e je, èyí tí ó n lù ú n lù ú, èyí tí ó n já a lééékan ní já á lééékán, ìrora nílá ni ó jé fún Kàkó. Nigba ti o si pè ti wón bò ó tó bérè ti a ko fi ri ara rè lode mó, Ìrànlówó wí fun Olóhun-iyò ki o bérè si i lu ilù rè ki o si máa körin kí o ran Kako léti ohun tí àwọn sò fun un ki o şe, Olohun-iyò ba bérè mu orin, bi o ti n lu ilu rè ti o si n körin ni iná bérè si i jó ti èéfin si gba gbogbo ibi ti a wà; àti àwa ni o, àti ọba ni o, àti àwọn iwin wònyí ni o, olukuluku fi ti ijá silè gbogbo wa n jó. Ibi tí a ti ní jó yíi ni Kàkó ti gbó ọrò ti Olohùn-iyò n sò, were ó bu yanrin láti inú àpo rè ó dà á lu àwọn iwin náà oju gbogbo wòn si fó; léyin èyi ni Iranlówó sò fun ẹni ti ní lu ilu ki o dáwó dúró òun si şe bérè gbogbo àwọn iwin náà si bérè si i lu ara wòn tití wòn fi pa ara wòn tan ti o ku ẹni kan şoşo, Kako sì fi kumò rè lu ẹni kan naa pa. Bérè ni a parí işe kejì ti ogongo baba eyé fun wa.

“Ki a too kuro ni ibè ọba awọn eyé wònyi sò fún wa kí a ma i ti i lọ ki a kuku parí işe këta. O wí fun wa pé ẹni kan wà orukò rè a maa jé Were-ørün. Okunrin yíi buru to bérè ti Èlédàá fi lée jade láti ọrun ti Ó si fi mu un wá si ilu awọn eyé; ó wí pé bójá ibi ti o ba ti n gbó ohun didun àwọn eyé ọkan rè le rò ki o fi iwa jagidijàgan silè, şugbon dipò kí àwọn eyé máa körin ki ọkan Were-ørün máa rò ohun lile ni wòn máa n fi fún un şe: bí wòn bá ti ní féé pa ẹni kan wòn a pe Wèrè-ørün láti ilé rè ninu ihò wá wòn a si fi oluwarè fún un, wéré òun a sì ti pa oluwarè-je, ibáà şe ẹniyan ibáà şe ẹranko, ibáà şe eyé ibáà sì şe iwin. Ilé okunrin burukú náà kò jinnà sí ibi tí a wá yíi, nígbà ti Kàkó si tun ti sò pé oun ní féé já dié si i a fi i silè kí ó pa itú ọwó rè, nigba tí àti àwa àti ògòngò sì dé ibi ilé okunrin náà ti ogongo ké si i ti okunrin yíi si n bò, gbogbo ilé bérè si i mi, àpaarà sí bérè sí í sán ekuru si bérè si i kù sí oju ọrun—idi wa di omi nitorí èru, dié ló si kù kí ng yagbè si şokoto mi. Nigba ti ọ şe ti oun náà yó lókan-ánkán, ojú

rè dàbí eyin ina èémí imú rè sì dà bí ooru omi ti ó gboná girigiri. Óun n bò lódò wa Kàkó náà sì n tò ó lọ; nígbà tí ó şe wón pàdé wón sì bérè mú ijà. Èrò tirè ni pé ki oun fa Kàkó ya ni iwòn işejú kan şugbòn ɔran ko ri bi oun ti rò Kàkó pàápàá n pérò àtí fa oun náà ya. Wón jà tití eruku fi kù si ojú ɔrun tó béké ti a ko ri àwòn mejeeji dáadáa mó, ijà ɔjó náà kò şé sọ tán sínu ìwé yíí nitori akoko n lọ. Nígbà ti o pé şáá ti inu bi Wèrè-ɔrun eni tí ko i ti i bá irú èniyan bii Kàkó jà rí, ó tu itó si ɔwó rè, nígbà ti ó sì pe ɔfò si i ti o fi itó náà ra orí, gbogbo ara rè gbiná to béké ti Kàkó fi sá sényin nitori kò şee dimu mó. Eleyii bí Elegbede-odè ninu oun àti Àràmàdà-òkunrin si pa guuru si ɔkunrin náà wón n ba a jà şugbòn nigbà ó şe ara Elegbede-odè pàápàá kò gbà á mó òun náà sì sá sényin. Àràmàdà—òkunrin kò tilé mò nnkan kan nitori iwa işedá tirè yàtò, bi o ti n ja tó nì, òtútù ní pa á ni. Nígbà ti o pé ina yii pò tó béké ti a kò tilé ri ẹnikéni ninu wón mó ina bo gbogbo wón, o jó tó wakati meji ki o tóó kú, nígbà tí iná náà sì kù, òkú Wèrè-ɔrun ni a bá, Àramada-òkunrin si jòkòó le e lori o bú sí ẹrin ó sì wi pé: ‘Mo tí pa á, ẹ wáá wò ó, ng kò tilé mò pé mo jà rará, àfi òtútù díè ti ó ní pa mí.’’ Báyíí ni a parí işe méta ti àwòn eyé fi fun wa lati ɔwó ogongo baba eyé.

“Leyin ti a pari àwòn işe náà tán ọba pè wá lati jéun ó sì şe ase nlá fun wá, olukuluku wa jé ó yó; Kàkó jé tó ti eni méfa ó sì mu tó akèngbè ọtí kan; şugbòn nigbà ti o mu ọtí yó tán ó sún mó ọba ó fi ɔwó gbá a lórí o wí pé: ‘Ori rẹ yíí mà dán o.’’ Iwa rè yíí bí àwòn eyé nínú wón sì bá wa fi ijà pa eéta; nigbà ti o pé ti mo wòye pé ɔwó wón n lé ju tiwa tí gbogbo wón sì pò jù wa lọ, mo mú ọkan ninu awòn ataare ti Egbére fun mi ni ijelòó mo là á, nigbà ti mo sì kó ẹyo inú rè jade mo fi ọkòókan fun àwòn elégbé mi èmi náà sì gbé ọkan mì, were ti ataare wònyi ti dé inú wa ni iyé bérè si i hù làpá wa a bá bérè si i fo sí oju ɔrun ki a baa maá salo, şugbòn àwòn eyé náà fo ti wá ijà nílá si şelé lójú ɔrun. Ijá náà pò gidigidi ibè ní wón si ti pa Jàndùkú àbúrò Kàkó àti Ojúrí àbúrò Ìmódòye. Nikéyin şáá a borí àwòn eyé náà a si kó ori si ọnà Oke Langbodo a n fó lọ. Nigba ti a fo diè Kako dámoran pe o yé ki a máá fi ẹsé rin lọ, nitori pe fífò ti a n fo ni bi eni pé a n şe ojo ni ó rí, gbogbo wa gbà béké; nigba ti mo si fun wón ní ataare miíràn láti inú apse mi tí èmi àti àwòn sì jé iyé apa olukuluku wa wolé a si bérè si i fi ẹsé rin lọ. Laipé a dè ilú àwòn éranko ojú wa

si ri opopolopó nnkan şugbón ng ko ni le sọ wón nisisiyi, mo le fi etí yín bà á şáá pé ibè ni eyín mi ti ká—ògàn eyín mi; láti ojo náà ni ng ko si ti ri eyin jéun dáadáa mó: mo di oníferese ní énu.

“Leyin ti a kuro ni ilu awọn ेranko a koja odo aró a si koja odo éjè; a de ilú àwọn ọkunrin ti wọn ní apá méjilá a si kojá lódò àwọn agánigan obinrin méje ní ti wọn máá ní sokún titi ojó ayé wọn. Şugbón mélòó ní kí ng sọ, mélòó ni ki ng ro, méloo ni ki ng wí nipa awọn ohun ti oju wa rí ní ibi ti mo kà silè wònyí! Wòn pö ju ohun kika lọ—didaké ló yá.

“Nigbà ti ó pẹ díè, ti a gún òkè kan báyíí dé orí ni a ní wo Agbákò bò niwaju wa ti ó ní gun òkè náà bò lódò wa ní òdì kejì, bí mo ti rí i mo ke pé: A gbé! nigbà ti awọn ero Oke Langbodo wònyí si bi mí idì rẹ ti mo fi ké bẹ́ti mo si sọ fun wòn inú bí Kàko ati àwọn iyókù kí ó si tóó dé ọdò wa Èfoyé ta ọfa sí i ọfa rẹ si bà á şugbón kò wólé si i lára. O si tún ta èkeji, bakan náà; o ta èketa, ko si iyipada; báyíí ni o şe ti o ta ọfa rẹ mejeeje sí i ti koran Agbako, o mura o n bò lódò wa. Bi ó ti ku díè kí ó dé ọdò wa ti Èfoye si ri i pe ó koju si apa ọdò òun, ó ta ọfa kejọ sí i, o tí gbagbe pé oun ko gbodò ta ju ọfa meje lọ. Eleyí si mu ki inu bi Şokoti éni ti i şe alágبèdè ọrun: ó fun Agbako ní agbara lati isalu ọrun wa òun si da gbogbo wa loju ru. Nigba ti o pẹ mo ke pe Olorun O si gbó. Nigba ti Agbako şubu lulè o di ejò o lọ mó Kàkó lára o sì gbé Kako lulè àti ejò náà ati Kàkó bérè si i yí lati orí òke lọ si isalè. Nigba ti wòn yi de isalè tan Agbako tun di iwin padà, nigba ti Kako si fi gbogbo agbara rẹ gbe e o da,a ni adapa. Béé ni Kako pa Agbako a si mu ọna wa pòn a ní lọ.

“Opolopo idínà ni a tun bá şugbón ng kó rí àyè sọ wòn tán nisisiyi, ng ó fi énu ba ọkan si i: lówùúrò ojó kan báyíí ni, bí a ti ní rìn lọ ni a dédé rí ọkùnrin kan ti ó ní bò léyìn wa orúkọ rẹ a máá jé Ègbín. Kí á tóó rí òun pàápàá ni a ti bérè si i gbóòrùn rẹ. Èyin ọré mi, láti ojó ti mo ti dé inú ayé ng kò bá irú ohun irira bí ọkunrin yíí pàdé rí: gbogbo ọmọ ika ẹsè rẹ, kíkí jígá ní; àwọn jígá náà pò tó bẹé ti wòn gé púpò nínú àwọn ọmọ ika ẹsè náà wòn sì tò sí i láti àtélésè dé orúnkún, ọpòlopò ninu wòn a máá tìkararé yọ sílè bí òun ba ti n rin lọ. Orişirişi ooju ló wà ní ẹsè rẹ, ewé ni oun si fi máá ní bò wòn lójú nitorí èyí ti ó bá kéré jù ninu wòn ló mọ bí àtélémó mi, ọpòlopò nínú àwọn ooju náà ni òun 'kò fi nnkan kan bò nitorí ewé kekere ko ká wòn, wòn a máá ẹsè

ṣe omi pèlú èétú bí ó bá tí n kójá. Ègbin ki í nu ídi bí ó bá yàgbé èépá imi ati ọdún méta ní bẹ́ ní ihò idí rẹ; bi ó bá dúró àwọn arán àti jèdijèdi a mása jade ni iđi rẹ wọn a mása rìn ín ní ara ká òun a sì mása fí ọwó fà wòn kúrọ ní ègbé rẹ; bí ó bá mása yàgbé ki í bérè kí í sì í dúró ni ojú kan, a mása yàgbé bi ó bá ti ní rin lọ imí a mása ja si i ni ẹsé a sì mása já sí í ní itan. Onírúurú eéwo àti iléròrò ní ó yí ègbé ọkunrin náà ká ọkòòkan wòn ju ẹsé mi lọ, wòn a mása tú sì i lára, òun a si mása fí ọwó ba omi wòn a mása fí i si ẹnu. Ègbin ki i wè èèwò nì. Ipin ojú rẹ dàbí èébí ẹni tí ó jé ẹkọ, a maa rùn bí ẹran ti n rà a si mása ṣe idin jade. Orùn rẹ dàbí ara ọpòló èéri ayébáyé sì lè mó ọn: ó dúdú bi ọṣe. Ekòló, ejò, àkéekéé àti onírúurú ẹdá afayàfà ni i mása jade lènu rẹ bi o ba n sòrò, un a sì mása jé wòn bi oúnjé nigbà ti ebi bá dé si i. Ikun ko le tán ni imú Ègbin laelae oun ni fi i ṣe omi wá ounjé òun ni í si i mu bi omi. Èyin ọré mi, iba díé ti mo rántí nípa ọkunrin náà nìyí, nigbà ti ó dé ọdò wa ti ó bú sì ẹrin ti ó si fẹ eyín rẹ pípón ní sóde, a bẹ́ é ki ó jowó mása lọ, nigbà ti o sì pé ó bá ti ara rẹ lọ; sugbọn ọkunrin kan báyií ti orukọ rẹ ní jé Ọtò ti i ṣe àbúrò Àràmàdà-ọkunrin télé e, ó bá a lọ tití di òní olóníi a kò sì ri i mó.

“A kò rin ju ojo mèta léyin èyí nigba ti a ngbọ àkùkọ ọrun ti a si já si ọnà tití kan tí ó lọ rangbadan si ịsálú ọrun, bi a ti já sì tití yíí ni a pade awọn ọmòkunrin arèwa méji kan ti aṣo wòn funfun nini, nigbà ti wòn rí wa wòn kí wa dáadáa wòn bì wá ibi ti a n lọ a sì sọ fun wòn pé Ọkè Láñgbòdò ni a n lọ; inú wòn dun púpò wòn si ṣe apèjúwe ọnà fún wa wòn wí pé tití tí a n rìn lọ nì, ọnà isalu ọrun ni o lọ àti pé nigba ti a bá rin dié si i a óò si ri ọnà Ọkè Láñgbòdò lápá ọtun bode eyi ti wòn kọ akole yíí si: Ọkè Láñgbòdò ni èyí ʃílú àwọn ọlógbón ni i ṣe.” Wòn tun wi fún wa pèlu pé bi a ba n tọ titi náà lọ ti a ko ba ya si ọna Oke Langbodo, a oo ri i pe ọna naa yóò tun pin si méji niwaju, ti apá ọtun yóó lọ sì ịsálú ọrun ti apá ọsì yóó sì bá ọrun apaadi lọ; wòn sì tún kilò fún wa ki á şóra ki a baà le ya si ọna Oke Langbodo nitorí orita ibé kò jìnnà sì ịsalu ọrun gbangba ni a o sì mása gbó orin ti wòn bá n kọ lórun bi a ko bá si şóra a ọ ya sì ọna ọrun, bi a ba si ṣe béké iyónu nla ni a oo ba jade nitorí ařa eniyán ni a n gbé lọ àwòi onibode ko si ni i jé ki a ṣe béké wọ ilu ọrun: èyínì pèlú lè mú kí ẹranko buburu pa wa jẹ tabi ki a di iwin sinu igbó.

“Báyií ni wòn sọ fun wa a sì dupé lówó wòn, nigbà ti a rin dié

siwaju a bérè sí í gbó orin ɔrun. Ó dùn mi láti sọ fun yin pé ng ko ri ɔrò ti ó lagbara to lati fi là á yé yin bi orin náà ti dun tó; ng ko i ti i gbó iru rè ri a ko si lè ri iru rè ninu aye titi laelae. Àwọn eni ti n kórin naa pọ ʂugbón bi eni pé enì kan ni o n kórin ni ohun wọn ri, ó papò ʂe ɔkan; orin naa dun to béké ti nigbà ti a dé orita ɔnà Okè Langbodo a duro a ko si féké lò mó, ibi ti a ti dúró ni ɔkunrin kan ti orukò rè n jé Kéké-òkun ti i şe aburo Olohung-iyo ti ba ɔna isalu ɔrun lò, a sọ fun un ki o má lò kò gbà si wa lénú; ibi ti a ti ní sọ yíí náà ɔpolopò ninu wa ni o tun n féké lò, nigba ti Imòdoye si ri i bi gbogbo wa ti n şe o sọ fun Olohung-iyo ki o bérè sí i kórin kí ó rán wa leti idì rè ti a fi wá, òun náà ba bérè mú orin o kórin titi gbogbo igbo fi pariwo tí ohun rè sí fi gba gbogbo agbègbè ibè. Léyin náà ni ɔkan wa tóó sojí tí a yá sí ɔnà Okè Langbodo; ʂugbón bí Kéké-òkun ti rin a ko mó dì ɔní oloní: àwọn ɛlòmiíràñ ni ɛranko buburu ni o pa á jé, àwọn ɛlomiran ni şe ni o yipada ti o di iwin, àwọn ɛlomiran si sọ pé ʂe ni àwọn onibode ɔrun shaanu fún un ti wọn gbe ɛwu aikú wò ó ti ó ti ibé lò sí ɔrun. ʂugbón olukuluku n sọ tiré ni a ko mó eyi ti a bá gbagbó, eyi ti ó şaa da ni loju ni pé: ó lò lójú wa, kò sì pada bò loju wa.

“A rin titi a ko tete dé Okè Langbodo, nigbà ti o si rè wá ti ilé n şu lò a sun ni oju ɔna, aşé ibé ko jinnà mó. Nigba ti a jí ni ɔwurò ojò keji ti a wo àpo wa, ounjé ti tán, èrù sì bà wá kí a má baà şài dé Okè Lángbòdó titi ebi yóó fi pa wá kú. Èrù ko bá ti bà wá kò şe pé mo ti gbàgbé kí ng mú aşo ti iyawo mi fun mi ní igbà ɛkèjì ti mo lò si Igbó Irúnmalé ni ijelòó, ki ó tóó di pé iyawo náà ba ilé rè ni ɔgbun aiñisalé lò, ilé ni mo fi aşo náà si nigbà ti a n bò ni Okè Langbodo, nitorí bi eyíni ba wa lówó wa, bi a ba ti beere ounjé lówó rè were ni ilé iba kun fálafála. Sibésibé náà şaa a ko rin ju kekere lò nigba ti a de ibi ti a n lò.

“Ki a sọ ootó kó, Okè Lángbòdó dara ni ilu o si tobi gidigidi, ewà ilu naa pọ ju ohun kika lò—àwọn opopo ri gbanrangandan gbanrangandan, wòn fi idé té gbogbo wòn wòn fi digi şe ogiri ilé, wòn fi fàdákà şe ilekun, wòn fi wura şe fere, aafin ɔba si da bi aşeşé yó oorun ɔwurò ti n fi ogo Olorun ɔba han ni, ɔba pàápàá le tente bi oṣumàre si ori ité, oju rè gun rebete.

“Nigbà ti a dé ilu naa, a ranşé lò sọ fun ɔba, inu rè si dun lati gbó pe a dé. O paşé ki wòn fun wá ni ohun jijé, ki wòn fun wa

ni ohun mimu, ki wọn fi aşo ti o jiire wọ wá ki wọn wi mu wa wa siwaju oun, awọn iranşẹ rẹ şe bi oun ti rán wọn, wọn si mu wa lọ siwaju ọba. Nigba ti o ri wa ó yò mó wa, ó kí wa dáadáa, àwa náà si bòwò fun un a dobälè gboqoró a sì fi ohun kan ké wí pé: ‘Kabiyésí Ọba Aláyélúwà’. Léyin ti a kí ara wa báyií tán ó şe ilerí fún wa pé òun yóò bá wa yanjú ohun ti a bá wá a ó sì padà lọ si ilé tayötayò sí ọdò ọba wa, şugbon ó ni ki òun tóó şe nnkan kan nipa èyini a o lọ gbé ojo méjé lódò Iragbeje ni ile olojuleméje.

“Iragbèje jé abàmì ẹdá kan ti ó gbón púpò, ọlogbón şoşoro ni, ọrun ni o sì ti bá ọgbon şoşoro náà wa.

“Ogodogo ni éni ti i mọ ikoko ọrun oun ni i sì í şe àwọn ọmọ tuntun ti Eledáá máá ní fi fun araye lodoqdún, işe rẹ náà ni ó fun un ní orukọ yií, nitori igbà ti ó ba ti mọ ọmọ kan tán ti o ba wò ó inú rẹ a dùn pé işe ọwó òun ni, òun a si máá fi iyìn fun Olórún a máá wi pé: ‘Ogo Olórún yọ, ògo Olórún di ògo sọ iwó ọmode yii lára. ’Igbákúugbà ni oun máá ní sọ báyií ọrò rẹ yii naa lo si jé ki àwọn ará ọrun kuku sọ orukọ rẹ di Ogodogo (eyini ni, Ogo-di-ògo). Igbà tí ó bá ti şe àwọn ọmode tán, a ko wọn lọ si ọ lò Şòkoti ti i şe alágbedé ọrun, àwọn mejeeji a si sun àwọn ọmọ wònyi nínú iná ti n bẹ ní àgbedé Şokotí bi wọn bá sì ti sun wòn tán wòn a kó àwọn ọmọ naa tọ Olórún lọ.

“Ni ibérẹ ayé patapata, léyin işédá Adamu ati Efa, àwọn ti wọn jẹ baba ati iya wa ekini, ero Eledaa ni pé bi wọn ba ti ko àwọn ọmọ náà wá béké, Kí Oun fi èmí fun wọn, léyin náà ki oun si pàşé kí wón lọ wọ ẹwù aiku ní ilé Ogodogo nitori oniruuru ẹwu ni n bẹ ni ilé rẹ, ti ikú n bẹ ti aiku si n bẹ. Anfaani ti eléyií iba mu wa ni pe a ki ba ti maa ku ninu ayé, awọn baba nla wa ati awọn iya nla wa ni wọn iba si wa laaye lonii. Dajudaju ọgbon ayé iba ju eyi lọ: àwọn ilé nlanla ti wọn wa ni ilé Ejipiti di oni yií ti wọn jẹ ilé ti atirandiran awọn baba wa fi okuta mọ, ati orişirişi awọn ohun aramada ti wọn jẹ iyanu aye fun wa nisisiyi ti awọn aşaaaju wa ti fi ọgbon ori wọn şe ni iba yé wa daradara. Şugbon, orí burukú ko jẹ ki aguntan ni iwo, ẹşé buburu ti awọn obí wa işaaaju ti şe ko jẹ ki Eledaa şe bi ero Rẹ mó—dipo ẹwu aiku Oun a paşé ki awọn ọmọ ti o ba n bò ninu ayé gbe ẹwù ikú wò kí ayé baa jé afi-owó-bà-fí-silé fun wọn. Şugbon ni ojo ti Iragbeje gba èmi tiré ti o wá si ilé Ogodogo lati wọ ẹwù, ko bá onítòhun ni

ilé, dipo ki o si duro de e, o bó si ibi ti awọn ẹwu wọnni wa o gbé ẹwu aiku wò ó sa wa sinu ayé. Bi ó tilé jé pé Olorun ko ran Iragbeje lati lọ hu iru iwa bayii, sibè, géhé bi ilana ti Èlédàá ti şe, ẹwu aiku ti n bẹ ni ile Ogodogo lagbara lori ẹmi to béké ti Iragbeje ko le kú mó nitori ẹwu naa paapaa ni àwọn abami èdá ọwó Olorun maa n wọ ni ode ọrun.

“Béké ni oun gbé inú ayé ti kò kú tí ojú rẹ ri ọpòlòpò nnkan ti ọgbọn aye si ye e kedere. Sugbon nigba ti o pẹ ayé sú u ó sì wa sí Oke Langbodo o n lo oriṣiriṣi ọgbọn inu rẹ nibè; iyara meje ni ilé ti ó n gbé ni, orukọ ilé náà paapaa a si máa jé Ilé Olojulemeje, iyara kóókan ni oun máa n gbe lóójó, bi o ba gbé eléyíí lóníí a gbe tóhun lóla. Ni ojọ ti a dé Lángbòdó ni ọba ti ránnşé si i pé a n bò wáá gbé ọdò rẹ fun ojọ méje sugbon aafin ni a sun ni ojọ ti mo n sọ yíí.

6 Ojo kínní lqdò Ìràgbèje ní ilé Olojuléméje

“Ni ojo kejì ti a dé Oke Langbodo ni ọba paše ki awọn irannṣe rẹ mu wa lọ si ọdò Iragbeje, nigba ti a si dé ibẹ o mu wa lọ sinu iyara nla kan báyíí ti o wa ni ipèkun ilé náà. Ḧeyin élégbé mi gbogbo, iyara ti a n wi yíí dara, okuta olowo iyebiye ni wọn fi șe ilé ibẹ o n dán bíí dígí ó mólẹ bi omi inú apata, nigba ti a tilé kó dé ibẹ a șe bi oju omi ni wón kọ ile si ni, aṣe didan okuta wònyí ni ó jé ki o jo béké loju wa—Háà! Iragbeje pò lòkunrin.

“Onírúurú àga ni ó wà ninu iyara tí ó mú wa wò yíí wón n dan bi imanamana oju ɔrun. Nigba ti a wọ ibẹ ti a jókòó, Iragbeje jókòó lé ori aga ti o ga julọ patapata awa naa si jókòó pẹlu, a kọ oju aga tiwa si tirè òun sì bérè sí ɔrò i sọ, o wi pé:

“E pélé ḥeyin ogboju ọdẹ, e ku abo, e ku irin, e kú iyonu gbogbo, e kú ewu ojú ọnà, n̄jé é kò pàdé Agbákò béké? Șe Ḥebín ko yó yin lénú? Kí ni e ti șe ní odò aró? Báwo ni e ti șe kojá odo ejé? E kò jà ni ilú àwọn eyé bi? Sé Were-ɔrun ko pa yin lára? E rí awọn iwin-ilé bí? Ki ni awọn ेranko ti șe yin sí? E kúu wahala náà, e kú iran-ara-yin-lówó, e ku ifi-ìmò-ṣòkan, e ku igboya, e ku iforiti, e ku ifarada, e ku aişiyèmeji, e kú ipinnu shíše. E pélé”.

“Bí ó ti n̄ ki wa ni awa naa n da a lohun daadaa nigba ti a si pari kiki ara wa tan o tun n ba ɔrò rẹ lò, o ni, “Láti àná ni mo ti gbó pé e dé àti pé e n bọ wáá gbé ojo meje lqdò mi, àna náà ni mo sí ti șe eto le orí awọn nnkan ti a o maa sòrò le ni ojo meje ti a ó jo gbadun ara wa náà. Gégé bí ètò mi, orí àwọn ọmòdé ni a ó sòrò lé lóníí nitorí ḥeyin ni o n di akukò, ọmòdè òní si ni baba ọla. Mo fẹ ki e feti silé kí e máa gbó ɔrò mi ti ng ó maa sọ sí gbogbo àwọn eniyan nisisiyi, ng o maa sọ ó bi eni pé mo n bá ení kan şoso sòrò, ɔrò náà nìyí o.

“Iwò èniyan, iwò bimòbiñò, tó ọmọ rẹ nigba ti ó wà ni

omodé, ranti pé ębun ni o jé fun o, má şe jé ki ọmọ rẹ je abiikò, ki iwọ ma baa kabaamò léyìn ọla, ki òun má baà di ẹru fun ọmọ ẹlomiran, ki oun maa ya ile onile jẹun kaa kiri. Bi ọmọ rẹ ba ji, fi işe fun un, maa jé ki o bajé si ọ lówó, ma şe jé ki o máá şe bi o ti fẹ lojoojumọ, bi oun bá şe, fi ọnà hàn an, bi o ba yaaju ba a wi. Bi iwọ ba jé olowo, má şe kéké ọmọ rẹ ni akéju, ma şe fi ọmọ ẹlomiran kẹ tire, ranti pé akeju ni i ba ọmọ olowo jé, ma şe jé ki ọmọ rẹ ni ero pé ọmọ olowo ni oun i şe, má şe gba igbakugbà fun ọmọ rẹ, ki o di pé o bééré eléyií lónií iwọ ra a fun un ó tun beere omiran lọla iwọ tun ra á fun un, kí òun máá yọ ayò iyà kí òun máá sokun ègbin kí òun si máá fi èggé ẹran méwàá jẹun tán lèkèkan şoso, ranti pé yiyyi ni aye ní yí, iwọ pàápàá tun le padà di talaka ki eepinni tun máá şe agba rẹ. Bi iwọ ba si jé talaka, şe bi o ti mọ, má şe máá wo awọn ọmọ olowo, ki o má baa bó sinu gbese ayeraye, ibi ti eniyan ba mọ ni i şe. Ò baa si şe olowo, o baa jé talaka, ka apa iyawo rẹ, maa jé ki o ba ó ni ọmọ jé, iyawo miiran a maa tun ọmọ şe, şugbon omiran a maa ba a jé nitorí ọpolopọ aanu ti n bẹ ni ihò oju obinrin. Ma şe jé ki ọmọ rẹ ko egbekègbè, ki o ti kekere bérè ode emu mimu, ki o maa bu obinrin olobinrin kaa kiri ilú, ki o maa jo ijo èémò káà kiri òde, kí òun máá fónnu wí pé: "Awa nikán ni n bẹ, awa ni baba wọn". Ki éebú nì sì wáá şe si ọmọ rẹ ti o wi pe. "Ó mu ọti agbaagba, o yo kinrindin, o mu ọti ogidi, ó yó kinrindin, o mu agbe emu kan, o yo kinrindin, o mu ọti ọka, o yo kinrindin, o mu ọti igbese, o yo kinrindin, o yo kinrindin, o yo kinrindin, o yo kinrindin, o yó kinrindin:

"Bi o ba fi ọmọ rẹ fun ẹlomiran ki o ba o tọ o, wo iru ẹni ti o fi i fun, ọpolopọ alagbatọ kò mọ iyi ọmọ, má şe fi ọmọ rẹ fun ẹni ti o le bi okuta tì yoo fi iya jé ọ lómọ pa, ma si şe fi ọmọ rẹ fun ẹni ti o rò rekọja ala ti ko ni ka apa ọmọ rẹ ti yoo ba a jé silè fun o. Iya baba ati iya ọmọ şoro lati fi ọmọ fun, şora nipa wọn. Bi o bá ri i pe o ko ni le şai fi ọmọ fun wọn nitorí iranlwó ti ọmọ rẹ yoo jé fun wọn, ko buru naa, şe bẹ, şugbon ma şe jinna si ọmọ naa, maa bojuto nnkan rẹ ki oun ma baa bajé.

"Şó ɔrò ẹnu ọmọ rẹ, gba eke lówó rẹ, gba ofofo lówó rẹ, ma şe jé ki o maa şoro àiyé jade lenu, má şe jé ki o máá şoro ti ko ba ikun gbe, ɔrò eeri, ɔrò irira, ɔrò nkanla, ɔrò ti o ju ẹnu ọmòdè lọ, ma şe jé ki o di ogbo ole mó ọn lówó ki oun di ero ɛwòn

leyin ola. Bi o ba ni owo, kọ ọmọ rẹ ní iwe, bi o ko tilé si ni pupo ṣugbon ti o ko jẹ ẹnikení ni gbese ti oju ounjé oojo ko si pọn ọn, gbiyanju ki o kọ ọ, bi o ẹ igi ni, ẹ ta ki o roju gbé òran naa dé orí, ranti pe ọmọ kan ʂoso ti o jafafa ki i ẹ Sibesibé ninu iyanju ti iwó n fẹ́ gba yíí, ri i daradara ki o to bẹ́rẹ pe o ko ni gbe ọran naa de idaji ki o duro ki awọn eniyan si maa korin bu ọ báyíí pé: ‘Àjáñgòlótó rẹ, àjáñgòlótó rẹ, iwó lo sòrò ti o ko le ẹ béké mó, àjáñgòlótó rẹ.’ Eébu yíí pàápàá, ohun kekere ni, eyi ti o wa léyin ọgofo ó ju ogoje lọ, orukọ ti ọmọ rẹ yóó wáá máá jé nisisiyi burú ju ti atijo lọ, ọmọ rẹ ti di aláàbò ékó nisisiyi. Oju n ti aláàbò ékó lati mu àdà béké ni iwe ori rẹ ko to lati fi jẹun, aláàbò ékó n fée wọ bátà béké ni owó oṣu rẹ ko to ti ẹwu buba: nitori naa bi o ba mọ pé o ko ni le gbe ọran naa de ori, ki i ẹ ọran dandan ni, kọ ọmọ rẹ ni işe ti o dara. Bi o ẹ agbẹ ni, kọ ọ daradara, wo bi awọn eniyan dudu ti ni ilé tó, Elédàá ni Ó fi ta baba nla wọn lọré, bi o ẹ owo-ṣiṣe ni, kọ ọ ki ó jinná, bi o si ẹ gbenagbẹna ni, kọ ọ ki ó ye e daradara, ma ẹ jẹ ki o ẹ eléyíí dié ki o ẹ tóhun dié kí o maa fo ti ọkan de ekeji bi ẹni ti o le eku meji ti o pa ofo, igba tirè ni eyi, ẹ igba naa fun un, ma ẹ maa ba ọmọ rẹ binu pé: Ng kò ni ran an lọwó, iwà iya rẹ ko dara, oun pàápàá ko nilaari lómo.’’ Mo fẹ ki o mò pé bi ọmọ ga bi ó tó erin, bi gànñákù rẹ to ẹfòn, baba ko ni ṣaiṣe baba. Ọgbon ọmọde ko pò, dié báyíí lo mọ. Ọgbon iwe, otò ni, ọgbon fáàrí, otò ni, bi oṣupa si n yó ni ọsán ti oorun si n la ni oru, ọgbón agba ko ni kuro ninu agba láéláé. Nitori náà ma ẹ fi ọran ara rẹ falè, tó ọmọ rẹ nisisiyi ki o má baa di ọmọ buruku sínú aye, ki oun má baa ẹ pè fun ọ léyin ọla ki iwó si lọ sinu isa oku pèlu ibanujé.

‘‘Òrò kàn ó nisisiyi iwó ọmọdé, ó yé kí ng gbà ó níyanju dié: Iwó ọmọ, hówù o, o gbàgbé iyá rẹ ni? Tàbí o kò tilé rántí rẹ mọ? Jòwó mo bẹ́ ó má ẹ sé éyí, kí àkàlámàgbò má baà yó ó lojú jẹ. Nígbà tí iwó wà ní kékeré tí o da bí ọmọ ekuté àwọn ni n tóju rẹ, iya rẹ ni n nu ikun imú rẹ, ọyàn rẹ ni iwó n mu tí iwó n fá ní ifakufá, tí iwó n ge e jẹ, aşo rẹ ni iwó n yàgbé sí tí iwó si n tò sí. Baba rẹ ni o n mú ada ti n lọ wa egbo igi ti wón fi n ẹ agbo fún ọ, àwọn òbí rẹ ni wón ní sá ká nígbà ti iwó ba n ẹ amodi. Aşo ti iwó n wọ àwọn ni o ni ín, oúnjé ti iwó n jẹ àwọn ni ó fi i fún ọ—mo bi ó, kí ni ó kù ti wọn kò tilé ẹ fun ọ? Ó yé kí iwó san oore

wònyí fún wọn; işe ti wón bá kó ọ, fi ojú si i, kó ọ daadaa kí ó lè tó àwọn àti iwọ lati je, bí wọn kò ri owó tó láti ran ọ lọ si ilé-iwe má şe bínú, má şe mää wo àwọn ọmọ ti bàbá wòn rán lọ, ránti pe ọmọ ika ọwó rẹ ko dógbà, sá tēra mó işékíşé ti iwọ bá n şe, àti àgbè ni o, àti akòwé ni o, àti oníshowò ni o, ọkan kò yàtò jù béké lọ, fifi oju sí işe eni ni baba owo-nní. Ọmódé miírfàn wà tí ó jé ipátá ọmọ, tí ó jé ipanle, ti ó jé akótilétà, tí ó jé alaimoore, bàbá rẹ a şe igi tà a fi kó ọ, iya rẹ a ja ewe tà a fi kó ọ, òun a di eni nla tán a gbagbe wòn. Boya ó n gba pónùn méta lóшу, igba ti àwọn òbi rẹ ba bérè owó a fi şile kan fun wòn, ịgbà ti o ba tun to bi oṣu méta léyin èyínì ti wòn tun beere òmíràn a dáhùn a wí pé: ‘E kò gbá mi loju kí e gba owó? E şe bí mo-n ká owó lórí igi ni?’ Hák! ọmọ burukú, o jé tójú àwọn òbí rẹ! Bí wòn kò tilè ní oúnjé kókó ní ilé ti wòn kò sì ní aşo eépinnì lórun inú àini wòn ni wòn fi bí ọ, ojó ti wòn bá sì ku ni iwọ yóò mò pé, agbòràndùn bi iyá kò sí, baba oníbabá kò jọ tenu. Yé àwọn òbí rẹ sí: àwọn ni ó bí ọ. Bí o tilè jé ọmòwé, ti o gba oyè Dókítà (Doctor) méjilá, tí o gba ti Lóyà (Lawyer) mérindínlogún tí o di Bíşóòbù métálá, tí o sì gbé ogún ọjá Àlùfáà kó ọrùn léşkan şoso, má şe fi ojú di bàbá rẹ láéláé, mää wo ọpòlòpò àwọn ènìyàn dídú ti wòn jáfáfá ní iwé, ti wòn ti kó tiwọn dé ilú Òyìnbo ti wòn fi gbogbo ilè Yorùbá şe bàbá tí ó bí wòn, ti wòn si férán ilú wòn tímótímó tó béké tí ọpòlòpò a mää wọ aşo ilè wa, ẹwù agbádá àti bùbá, wòn a mää fi aşo baba nílá wòn gba àwòran, òmíràn a wọ aşo Ògbóní láti fi iwa irèlè hàn sí ilú Nàjífrà tí i şe baba nílá tí ó bí wòn, wòn a mää fi iwa irèlè hàn sí gbogbo àwọn tí ó jù wòn lọ; mo fée sọ fún ọ, iwa ilé ni ó ní bá ènìyàn dé òde, iwọ ti o kò bu ọlá fún bàbá rẹ o kò lè bu ọlá fún ilè ènìyàn dídú, kí ni iwọ ha wà fun ninu èyínì?

“Mää bá baba rẹ damoran nigba gbogbo oun yoo si mò ón ni ologbon ọmọ. Bí àwọn òbí rẹ bá ní bá ọ wí, dáké, fihàn wòn pé ibawí wòn dun ọ àti pé o kò ni şe irú ẹşè náà mó, má şe fún wòn ni esi ibawí láé; àwọn ọmọ miíràn kí í jé kí àwọn obi wòn fi ohùn balè, àti pàápàà àwọn ọmòbinrin si iya wòn, bi bàbá ti ní sọ ọkan ọmọ a mää sọ méjì. Ọmọ miíràn pèlú a ní àyà tó béké a gbé ọwó sí òkè a ní òun fée lu iyá òun. Hák! Sùúrù Olòrun pò, ibá jé pé èmi ni Elédàá ni, ñg bá pàşé pé kí irú ọwó béké má le wá sí ilé mó irú àwọn ọmọ béké kò wópò şáá o, o si dájú pé bí wòn ko ba

tete yi pada wón n fé kí ògòngò Olórun yó àwọn lójú jé nikéyìn ojó ayé wón. Mo bi ó, iwó ọmọ, iwó fé béké bí? Ígbà miíràñ àwọn òbí rẹ lè sè ó, mu sùúrù fún wón, rántí pé bí wón bá tún ti ní darugbó ni díè ninu ọgbọn wón tun ní pada di ti ewe. Jòwó mo béké ọ má se gba èpe baba rẹ ma si jé kí iyá rẹ fi ó re, èpè àwọn òbí, bí ọmọ bá jébi, timótímó ni i mó ọmọ wón.

“Mo ti sòrò púpò nipa ọmọ ʂugbọn ng ko i ti i sọ nipa ti Ajàntálá ọmọ, àwọn ti iwà wón le ti işedá wón si le pèlu ng ko ni sòrò titi lọ nipa wón ʂugbòn ng óò kuku sọ itan kekere kan fun yín, itàn náà dùn, oyin mòmò ni, òun niyi o:—

“Nigbà kan obinrin kan bi ọmọ kan, ọmọ náà sì léwà gidigidi, ʂugbòn bóbí ti wón bi i silè, ɔrò ló béké si i sọ, ó ní, “Háà! báyíí ni ayé rí! Kí ni mo ha wá sí, ng kò mò pé báyíí ló burú tó! Mo se bí ayé yóó máa dán bí ọrun ni! Háà! e wo kòtò e wo gegele, e wo imí ḥaran ní igboró ilú! E wo idòtí láàrin òde, mo gbé ná wàyí ng kò mà ní pé padà lọ si ọrun nítemi ọjare.” Èyin akikanju ọdẹ ọmọ ti wón bí lóòjó ni ó ní şe báyíí sòrò o, bí ó ti wí báyíí tán náà ni ó diđe ní ilé ibi ti wón bí i sí kò jé kí ẹníkènì gbé oun ó bó sí iyara iyá rẹ ó mú kànìnkàn ó mú ọşé ó wé ara rẹ dáadáá ó fi aşo bora ó jókòó ó lé góóngó. Kò i pé ti ó jókòó náà nigbà ti ó tun yi wólé, kí o si too jade ó jé akaṣu ẹkọ méfá nílánlá, ibá jé jù béké lọ ʂugbòn ẹkọ tán ni. Jíjade tí ó sì jáde náà igbe ebi ni ó ní ké, eléyíí ya gbogbo ilú lénú.

“Láipé gbogbo ará ilú gbó wón sì béké sí í wá láti wo o ʂugbon inú ọmọ yíí kò dùn sí wón. Nigba ti ó di ojó keje ti wón n féé sọ ọmọ náà ní orukó, àwọn òbi rẹ fi ile pọn ọti wón fi ọna ro ọkà, nigba ti ó si to àkókò àti fún un lórukó òun pàápàá dáhun ó wí pé: ‘Ajàntálá lorukó mi’. Latí igba ti wón ti n şe óunje ní ojó ti a n wi yíí ni inú ti ní bí Ajantala, nigbà ti o sì şe ó bó sí àgbálá níbi ti wón ti n wa óunje, ó mú sibí ó béké sí í ro ọbè tí ó wà lórí iná, eléyíí ya gbogbo àwọn ti ó wa nibé lénú wón sì béké sí i wí pé: ‘Ómọ ọgèdè ní í pa ọgèdè, Ajàntálá ni yoo pa iya rẹ’. Ki ni Ajàntálá gbó béké şe! Ó wá pàsán ó kó o bo gbogbo àwọn ti n wá óunje gbogbo wón ba tú jade. Inú tubò bi i ó bó si ibi ti awọn ti n jé àsè pàápàá wà ó kó pàşan bò wón, ó nà wón o férè pa wón, ati gende ati agbalagba gbiyanju ati da ojú ijá kó ọ ʂugbòn agbara rẹ ju tiwọn: gbogbo òpópó tú biye, olukuluku níké pe Olórun rẹ, awọn onigbagbó ní pe Olùgbálá, onímàle ní

dárúkọ ànábì, eléégun ní kígbé eégun, oníṣàngó ní pé şàngó, ọlóya ní pe oya, ojo náà kò dára fún àwọn jasejase: irukerudo náà pò jojo. Nigba ti Àjàñtálá lé wọn to bi o ti n fẹ́ ti ó pada sí ile ó bérè sí í posé, ó ní, ‘Sé e ní e kò gbón ni, èmi ni yóò kó gbogbo yín lóbón.’ Bí o ti n wí èyí ó wọ iyara iyá rẹ́ lọ́ ó fó àwo méfà; nigbà tí ó si tun jade si ita, ó tẹ́ adié méfà pa. Ọkunrin kan ti o dúró lèbáá ibè ni, ‘Háà! ọmódé yíí, ikà ni ó.’ Àjàñtálá gbá oluwaré létí méfà; ibi ti ati oun ati ọkunrin náà si ti n já éni kan wa lati là wón, Àjàñtálá ta éni náà ni ìpá méfà; bí o ti ta ìpá yíí tán ni o ri awọn ti n ta ayò, wéré ó fi ìja sílè ó bó si ibi ayò ó pa méfà; ègbón rẹ́ ti o ri gbogbo nnkan wònyi la énu rẹ́, o ní, ‘Haa! énu ègbón rẹ́ náà ya dé ipakó Ajantala waa di ọràn wàyí.

“Eyin alágbará ọkunrin, báyíí ni ọmọ nílá yíí hu ìwà líle di odidi oṣù kan ti o di èémò si igboró ilú ti o di ijáñbá sí òde ti énikéni kò si lè mu un.

Babaláwo kan wà ni ilú yíí, oloogun patapata gbaa ni lati igba ti o ti n gbó ọrò nipa ọmọ yíí ni o ti bérè si i fónnu, o ni ko si nnkan ti o le níbè, ó ní ayórunbò ni, nitori pé békè ni àwọn ayórunbò máá ní şe, àti pé lójó tí oun bá fi oju kàn an ni ohun gbogbo yóò rò, òun yóó pa itú ọwó òun fún un. Ọkunrin yíí mura, o wọ şokoto nla kan, léyin eyini o san ibanté oogun lé e lorí, léyin eleyíí ni ó tóó wáá wọ agbáda nla dñdu kan, ó dé fila òkiribí, ó kó oògun sínú àpò ifá rẹ́—àwọn bi ikóódẹ, àdó, ató, ẹyø owó, ó gbé àpò ifá rẹ́ o di ilé Ajantala. Nigbà ti o dé ọhun o ba a nibi ti o gbé ní jẹun, nigba ti ó si kí Àjàñtálá tán ó jókòó ti iyá rẹ́ ó ní bá a sòrò; ohun ti ó kó ba ọkunrin yíí lérù ni pé ounjé ti o wà niwaju ọmọ yíí tó ti eniyàñ méwàá òkèlè rẹ́ kòòkan si tó ti éni méfà, rìgìdirigidi ló rí. Kò sí éni ti o lè bá Ajantala jẹun ki oluwaré yo. Ibi ti ọkunrin yíí àti iya ọmọ náà ti n sòrò wọn dárúkọ rẹ́, ki ni Àjàñtálá gbó békè şe! Ò dide ó gbé àkàṣù ẹkọ kan ó lè é mó ọkunrin yíí láyá, ó gbé ọbè ti o fi n jẹun ó dà á lé e lórí, ó pa guuru si i ó fún agbádá mó ọn lórun, o gba apo ifá rẹ́ ó kó o bò ó lórí, ó nà án titi àpò náà fi já, níbi ti wón sì ti n dà rẹiréi ká ó yí agbádá mó ọkunrin yíí lórí, ó tú ìbanté oogun idi rẹ́ ó kó o bò ó; ẹyin ará wa, nigbà ti ọwó ba ọkunrin yíí tan o fi igbe ta, nigba ti o jaja lè yø ori nínú agbada, ó bó agbádá sílè ó fi iré sí i, Àjàñtálá sá télé e, ó lé e dé ilé ré koko ki ó tóó dèyìn, şe ni ara ọkunrin yíí rí pátipàti, şòkòtò niƙan ni ó kù sí ịdí rẹ́ şe ni

òkunrin yíí ní mí héle. Nigba ti òkunrin náà dé ilé gbogbo èniyàn wá sí ọdò rè wón wáá békéré bi ọhún ti rí, òkunrin yíí dákun, ó ni, ‘Òràn ọmọ náà tótó, ọmọ burúkú pátápátá ni, láti ọjó tí mo ti dé inú ayé ng kò i tí i kan nnkan tí ó tó ti òní rí, ki ni ọmọ náà kò ẹtán!—Ó lù mi bi ẹni pé ki ng kú, ó fi iyà jẹ mi bí ẹni pé ki ng ʂaisàn, o n fa mi ka bi ẹni pe ki o fi orí mi na apata ọmọ naa fi ojú mi kan nnkan.’

“Òràn náà ya àwọn ti o wá nibè lénu wón ni, ‘Òhún mà kúkú le o, ohun ti ó ẹtán bi baba fi sá wálé! E ko mú oògun lówó ndan?’ Baba yíí dahun ó ní “Oògun àbi nla! Ojú ina ni ewura n hu irun? Ki ni ẹ fi ní ʂiré yíí! Ẹni tí ó ná mí ná mí ti ó gbà mí lágbádá, tí o fi ibanté oògùn mi ẹtán ná mí, ẹyin rí àpò ifá mi mó? Ó ti gba ohun gbogbo ti mo ni patapata, orí ló yó mí tí mo sá, èrò kekeré kó ni ọmọ náà pa.

“Òkan ninu àwọn ti ó wá nibè sì tún békéré lówó rẹ báyíí pé: ‘Hówù o, èwù awótelé yin dà? Ó tun gba fila ni? Inú bi òkunrin yíí ó ní, ‘E yé í bi mí ní nnkankíñkan ojáre, baba jóná ẹ ní békéré irùngbòn, mo ní o ti gba ohun gbogbo ti mo ni ẹ tun n békéré filà, ẹ ro pe bi mo duro ko ní gba ʂòkòtò pàápàá ni? A kí í mó o, ẹni ti ó bá rí i nínu yín ti kò ba tete sá, oluwaaré ní fi ikú ʂiré o. Bí ẹ ba si sá wálé ng ó ti yín sóde ng kò lè jẹ kí ẹnikéni gbé òràn dí mi móle o.’

“Báyíí ni Àjàntálá di ḥoran si ile ti iyá rẹ ko si lè fi ara da iyónu náà mó, o mu ọmọ buruku yíí ó di inu ighbó, nigbà ti o dé ọhún ó róra fi ẹtan fi i silé iyá náà si ba ilé wá ó ku ọmọ náà sóhun-un.

“Ibi ti Àjàntálá ti ní rin kaa kiri ninu igbo ó dé ibi kan ti àwọn ẹranko márun-ún wònyi wá ti wón n gbé irépò orukò ekinní ni erin; èkeji, kinniun; ẹketa, ẹkun; ẹkérin ikookò, ẹkarùn-ún ewùré. Àjàntálá békéré wón ki wón jé kí òun maa ba wón gbé ki oun maa ẹtán ní fún wón wón si gbà békéré.

“Òkòòkan ni àwọn ẹranko wònyi maa n jade ló wá ounjé lojoojumó, bi ẹni kan bá ló wá ounjé àwọn iyókù a jókòó dè é ni ilé, ighbà ti ẹni ti ó ló wá ounjé bá sì dé gbogbo wón a jẹ é. Békéré ni wón ti jẹ ní gbé pò tití tí ko si ijá ti kò sí ita àfi ighbà ti ọmọ burukú yíí dé si àárín wón. Òun dé sí ibékéré bayíí ewùré sì ni ounjé-wiwa kàn níjó keji, Ajantala tiju alé ọjó tí o dé kò já nitorí ti o si jé alejo láàrin wón.

“Nigba ti o di owuro ọjó keji kinniun pe gbogbo wón jẹ o wi

fun wọn pé niwòn bi awọn ti ní iráñşé nisisiyi, ó dára pé bí éni kan ninu awọn bá ní lọ wá ounjé kí iranşé tuntun náà máa bá a lọ, àti Àjàñtálá ati awọn ẹranko iyoku si fí ayò patéwó pé imoran ti kinniuñ mu wa dára.

“Nigbà ti ilè ta díè ewúré mura o di igbó ounjé Àjàñtálá télé e, nigba ti awọn mejeeji de ọhun ewuré n wa ounjé òun n şiré, ewúré dáké ó wi pe oun kò ní í ni i lára lójó náà pe kò i ti i gbón ni. Léyin ti o wá ounjé ti o di i sinu apo tan o pe Àjàñtálá ki o wáa gbé ru òun, nigba ti Ajantala si de ọdó rẹ şe ni o di ewuré ni ẹsé mu ti o fi ẹyin rẹ le ilè ti o sì n ta á ní ipá ti ojú onítòhun ri gúdugùdu; ewuré ké ʂugbòn ko ri éni gba oun àfi igba ti o too fi i silè; nigba ti ó si fi i silè tan o wí fún un báyíí “Bi o ba délé wí fun énikéni pé mo lù ó, o gbé.”

“Léyin ti ewuré simi tán o gbe éru rẹ o n lọ Ajantala náà tèle e. Nigba ti o ku diè ki wọn dé àgó wọn ó sọ fun ewuré ki o gbé éru náà fún òun, oun si şe béké. Laipé wọn yọ si abúlé, nigba ti awọn ẹranko iyoku si ri ojú ewuré ẹèkan şoso ni gbogbo wọn ké ‘Háà!’ ti wón si békérè ohun ti o şe é, ʂugbòn dipò ki o sọ ootó o puró, o dahun ó wí pé: ‘Ibi ti mo ti n wa ounjé ka ni mo ti fi orí gbe ilé àwọn oyin ti wón béré si i ta mi, bi mo si ti pẹyin da ni mo pade ogunloqó àwọn agbón ti wọn bo mi pitipiti iwönyi ló jẹ kí ipenpeju mi bo mi lóju ti e kò fi ri ẹyinloju mi’.

“Nijó kejì ó kan ikooko lati wá ounjé Àjàñtálá tun télé e, nigba ti ikooko máa pada dé lalé ojú rẹ wu gbogbo ara rẹ si bó féléfélé, nigbà ti wón bi i ohun ti o şe é o dahun o wi pé: ‘Ohun ti ó şe ewuré lanaa ni o şe ikooko loníí, gbogbo wa ni yoo şe káríkári.’ Ewuré wò ó lójú kòrò àwọn méjèèjì mi ori ʂugbòn Ajantala ko sọ pé oun rí wọn.

“Ki a ma ba ọrò gun lọ titi béké ni Àjàñtálá şe si gbogbo wọn titi o fi kan kinniuñ. Lalé ojó ti o fi iya jẹ kinniuñ ni awọn ẹranko máràràrún yíí pejo wọn ní ó yé ki àwọn wáá fi àgó yíí silè fun un nitori pé hilahilo naa pò ju. Ewuré ni eyi ti oun ri nibé ni pe ki àwọn ma fa ọran naa gun lọ titi ki awọn kuku fi àgó naa silè lowurò ojó keji, imòran yíí tọ loju gbogbo wọn, were wọn di igba, wọn di awo wọn lalé ojó yíí wón si fi ohun si i pé bí ilè ba ti ní mó hài lówùúrò ojó kejì ni ki àwọn kó ẹsé sí ònà, ʂugbòn gbogbo èrò ti wọn pa yíí ọwó Ajantálá ni wón pa a lé.

“Nigbà ti Àjàñtálá mò pé wón sun tan ó mú ewé o fi di ara rẹ

ó bó sínu èrù ti wọn di (shé Àjàntálá pàápàá kò gùn ju ẹsè kan àbò lọ). Ní kutukutu ojó kejì wòn kó ẹsè sì ọnà wòn n salò. Nìgbà ti wòn rin dié ébi ní pa ewúré ò si ní féé ji dié je lára óunjé ti wòn di sinú èrù, ó sọ fún àwòn iyókù pé oun n féé ẹsè igbónṣè ki wòn maa lọ de òun, ṣugbọn irò ni o n pa ounjé ni o ní féé je. Léyin ti wòn lọ tán ó bérè si i tú èru, bi ó ti fi eyìn ja ewé ti Àjàntálá di ara rẹ sì, férè ni Àjàntálá fo mó ọn ó lu u ó férè pa á, ó gbé e wònlé pupò, ewuré ko ni i gbàgbé ojó náà laelae. Nikéyin ó fi ewúré silé ó sì sọ fún un ki o di òun pada ki o si ẹnu rẹ jéé, bi o ba dé iwaju kì ó gbé èrù náà fun ikookò boyá èṣù a jé ẹsè ikooko ki o tu oun wò.

“Ewuré gbé èru ó tẹ ẹsè mó ịrin ó ní lọ. Laipé ó ba àwòn èrò iwaju wòn jọ n lọ, nigba ti wòn rin dié o wi pé ki ikooko wáa gba èru náà nitorí pe o rẹ oun, ikooko si gbà á. Èrò kan náà ti ewuré kó ro tun bó sinu ikookò o tun n féé ẹsè igbónṣè èke, lilu ti Ajantala si lu u ni ti eyi pọ ko si ẹni ti o ti i ẹsè békè lu ikooko rí, o féé ke ṣugbọn Àjàntálá fun un lòrun, Àjàntálá náà ko kuku ju konko lọ. Ikooko békè titi ṣugbọn ko gbó afi igba ti o too lu u ti o tẹ ẹ lòrun lo too fi i silé. Nigba ti o fi ikooko silé tan c wi fun un ki o yara di oun ki o gbe oun sinu èru, bi o ba de ọdò awon ẹgbé rẹ ki o gbe fun ọkan ninu wòn, ati pe bi ikooko ko ba yara ẹsè ojú girí oun yoo ku ú lara nù lèçkan si i, were ikooko ti nu ojú nù o ni, “Ení ti o gun ọpẹ ti o dorikodo, ohun ti oju wa ni ojú i ri” Báyíí ni ọmọ nlá yii ẹsè lu gbogbo wòn tan. Erin ni o lu keyin bi o si ti ki erin mole ni erin fòn, erin fi ire si i Àjàntálá naa tẹle e, laipé wòn ba awon ero iwaju ati erin ati awon iyoku si gbón iré bi ẹni n gbón owu, oran di “Bo o lọ yà fun mi.” Olukuluku tare mu igbe—ewuré n ke “Mèéè”! ikookò ní bú, ohun ẹkun n rin ilé dòdò, kinniun n kù bi ojo, erin si n fòn.

“Nikéhin Àjàntálá gba ọnà miiran lọ lati lọ pade wòn niwaju, lóòótó ó dé iwaju sin wòn, ó wo igi nla kan bayii ti o wa lèbaa ọnà o gun un, o ni boyá bi wòn ba de abé igi naa wòn yoo fẹé lati simi. Laipé naa ni wòn dà rẹiréti dé, nigba ti wòn si de abé igi yii lóòótó, wòn ni o yé ki awon simi dié nitorí o pẹ dié ti wòn ti gbúròò Ajantala mọ, wòn ko mọ pe oun wa lókè.

“Ibi ti wòn ti n simi bayii wòn bérè si ọrọ i sọ wòn n bu Àjàntálá wòn ni ko kuku ju kekere naa lọ. “Bo o lu ú ko dun un, bo o ta a ni ipá kò bikita, eemò ha kọ yii bi? Afi bi orí wa gbà wá

lòwó ogun adinimolé yíí o.” Wón tun béré si ewuré wón n bu u wón ni oun lo jé ki wón gba a silé nigba ti Àjàntálá kó dé, ewuré ni “Haa! kí í màá şemi o”. Erin bá pa á lènu mò pé ki o daké níbè bi ko ba fè ki oun tè é pa, kinniun ni, “Ninu eyi ti ebi n paniyàn yíí!

“Ewuré ba dide o n fèç fi ara rẹ re ó wi pé bi o ba şe oun ni o wi pé ki wón gba Àjàntálá si àgò àwọn ki ilè ya ẹnu ki o gbé oun mi, şugbòn bi ki i ba şe oun ni, ki nnkan kan gbe Àjàntálá naa wa ki o tu awọn ká. Ki ni Àjàntálá gbọ eyi si, O bẹ́ sile lati oke o si tu wón ka.

“Lati ojò naa ni ewuré ti sa wa ile, erin si sa wa si ile eniyan dudú ati si ile India, ekun ati ikooko salò si aginju, şugbòn kinniun ni ọdan ni ti oun. Ki tilé ni igbeyin Àjàntálá? oun ha di alarinkiri sinu igbo ni bí? Béè kó, Èlédàá ri işe rẹ lati ibugbe Rẹ loke ọrun O si mò pé iwa rẹ ko ba ti eniyan mu, Ó rannşe lati ori ité Rẹ wá, wón si mu Ajantala lọ si ode ọrun. Itan yíí gba ayé kan lakookò náà to béké ti bi eniyan ba n sòrò nipa éni buburu kan a maa wi pe oluwaaré buru ju Àjàntálá lọ. Bi itan naa ti lọ niyi, ki ori gba yin lòwó túlétulé ọmọ ki ile yin maa tu, ki ọrun yin gbà yin lòwó akotileta ki o ma ba ta yin tilétilé, ki tapatèşè yin máá jé ki ọbàyejé ya si ọdò yin ki o ma ba a ba aye yin jé fun yin o.”

“Báyíí ni Ìragbèje parí itan yíí, léyìn náà o wi fun wa báyíí pé: “Eyin akoni gbogbo, ọrò púpò irò ní í mú wá, e jé kí a béré sí í gbádùn kí a máá şe faájì fún ìba diètì ó kù ki ilè şú, bi o bá di ọla a óò tún máá sòrò nípa nnkan miíràn.” Léyìn eyi a béré si i jé onirúuru ounjé a si n şe ariyá, àwọn ará Okè Lángbòdó sì wá lati kí wa. Èyì ni a sì şe titi ilè fi şú tí a sun.

7 Ojó kejì lòdò Ìrágbeje ní ilé Olojuléméje

“Nigba ti ilé ojó kejì mó ti a jí, Iragbeje mu wa lọ si iyara mímíràn ti ó dára ju ti àná ní ilópo méjì, nígbà tí gbogbo wa si tun jómòó bii ti àná tán ó bérè sí ɔ̀rò í sọ ó wi pé:

“Lánàá mo sòrò fún yín nipa àwọn ọmòdé, sugbon lóníí ng ó sòrò nípa àwọn ti wọn dàgba ti wón si jé alaṣejù, e gbó bí ng ó ti se máa sòrò si wọn:

“Pèlé o iwó alaṣejù, njé o ti fi ìwà náà silé béké? Bi o ko ba ti i se béké mo gba ó niyanju se béké kánkán nitori èté ni i gbéyin alaṣejù, aṣejù si ni baba aṣeté, àgbà ti ó wọ ẹwù aṣejù èté ni yoo fi ri. A ni ki alaṣejù lọ pe sango o de popo o n pe ọya ọloya, a beere pe “Iya rẹ nkó?” ó ni “Baba nbé ní ilé”. Sugbon mo bi ọ iwó alaṣejù, ta ni fi iwònyi ràn ọ? Wọn ní àgbà ti kò lówó tíí á po erekó mu éni ti kò bá ni şilé márùn-ún kí i se nnkan póun kan. Ọlògbon eniyan a máa wo apo rẹ kí o too na owo sugbon alaimoye a maa wi pé bí ẹgbé oun ti se ni oun o se oun a ti gbagbe pé ilé ni a n wo ki a too sọ ọmọ lorukó. Haa! iwó alaironú, o mọ nnkan ti éni keji rẹ gbékélé! Bi iwó kò bérù gbèse lonii ojó ti olowo ba mú ọ ni iwó yóó mò pé gbese ki i se ohun rere.

“Mo sí tún fé kílò fún ọ pèlú, nigba ti éni kan ba şé ó tí olúwaaré si mọ ẹṣe rẹ ní ẹṣe dé ibi ti o tun n pada béké, gbó lákòókò; ranti pé ki i se titobi rẹ tábí ọlá rẹ, béké ni ki i se owó tabi agbara rẹ ni o jé ki òun béké ó bí ko se ifé ti ó ní sí ọ. Ifé ni aráyé ní bérù kí i se agbára, bí iwó kò bá tètè gbó iwó yóò té lówó éni ti ó ti ní béké ó òun a si wí pé ohun ti iwó bá fé kí iwó ki ó se. Kíkú iwó ko ni lè kú, orí iwó kò ni lè fi sọ ilé, iwó a waa gbé apo itiju kó apa iwó a máa ru ẹru ẹlẹyà kiri. Iwó alaṣejù, ránti pé orukó rẹ keji ni alarangbó, ekéta ni olori kunkun, bí iwó bá si ti ní jé orukó wònyi, o kò ni pé té lówó àwọn ti o fèran rẹ, àwọn

òré àti ojulumò rẹ gbogbo ti wón ti bá ọ sòrò tí iwọ ti kò kò ni i féràn rẹ mó wọn kò ní kà ó sí mó wọn ó sọ pé eniyan buruku ni ó, bi nnkan rẹ si n bajé ni ojọ miiran wọn ko ni i sọ pé awọn ri ọ.

“Síbèsbè şáá mo fé ki o mó pé iyatò wà lááárín àşeju àti ìpinnu rere. Olukulukù ni ó mọ rere yàtò sí búburú, Eléjàá ti fún ni ní ànfaàní èyini, nitori náà bi o bá ti pinnu ohun rere kan, bi egberun èniyàn tilè sọ pé kí o má şe é, má şe sọ pé o rí wọn, bi wọn pé ọ lorukọ buruku ki i şe orukọ rẹ ni wòn fi fun ọ, eniyan rere ni ọ, igba ti nnkan rẹ ba yori si rere awọn ti ó ti n bu ọ yóó maa yìn ọ, àwọn ti ko ti ka ó sí ri yoo si maa bu olá fun ọ. Nitori náà ọgbon ni aye gbà ero ni o ni gbogbo nnkan, fi èro si ọro ara rẹ, mọ titó, ni titó sì mọ yiye ni yiye má şe nnkan bí aláşeju má sì hùwà bí aláisòroóté.

“Mo fé láti fi itàn kékeré yii kin ara mi léyin nisisiyí kí ẹ ba lè rí igbèyin alaşeju kerede:

“Ó şe nigba kan, kinniun kan wà ninu igbó kan òun nikán ni ó sì jé kinniún tí ní bẹ ninu igbó náà, kinniun yíí kò fé máá şe làálàá kí ó tóó máá rí ounjé òòjó jẹ, nitori èyi ó pe gbogbo awọn ḥranko ti n bẹ ninu igbo náà jọ lójó kan ó si bérẹ sì i ba wọn sòrò, ó ni, “Mo dupé púpò lówó yín fún dida ti ẹ da mi lóhùn ní pipe ti mo pe yin lóníí, ó fihán pé ẹ mó mí gégé bí ọba yín. Èyin náà mó pé èmi kí í şe ikà ọba rárá, nitori bí ó tilè jẹ pé mo pa díè jẹ ninu yin rí, sibèsbè mo fé kí ẹ mó pé kí í şe ifé inú mi ni. Olukuluku ni Eléjàá fun ní oúnjé tirè láti máá jẹ, gbogbo wa sì mó pé ebi kí í wọ inú kí ọràn mìràn tun wọ ibè, élomíran ninu yin a máá jẹ eweko a si máá ní itélorun élómíràn kè eeso igi ní í jẹ, bakan náà ni a kò şai rí àwọn bí ọgbéni agílítí ti wòn máá ní jẹ ḥran. Gégé bí èyin náà ti mó, ara yin ni mo ti máá ní jẹun, niwọn bi ó si ti jé pé mo ní ifé yín, mo dá a ní imòràn pé ki ẹ kuku lọ şe eto ki ẹ má tikara yin tọ mí wá lókòdikan fún pipajé, nitori ètò béké yóò fún olukuluku yin laye ati mọ igbà ti ikú yoo kan oun, eni ti iku rẹ ba si sun mólé yoo mọ bí oun o ti şe lo iba dié ti ayé oun kù. Pélupelu èyin náà ri i pé bíbú ni emí máá ní bú nigba ti ebi ba dé si mi, ko sì sí ànífani pé ijayà nlá ni igbe mi maa n jé fun yín, bi ètò bá wà ti olukuluku mọ igba ti ikú kan oun ti ó sì wá si ọdọ mi fun ara rẹ iru kike béké ko ni si mó, àwọn ḥranko ti o ba si ku yoo maa gbadun ni. Ó jẹ èyí ti mo ro tí mo sọ pé ki ng fi etí yín ba a ò.”

“Leyin ti kinniún sọ ɔrò rẹ yíí tán ɔrò pa èsì jẹ. Níkéyìn ni ikookò kan o dide wi pé: “E kú ijokòó o èyin jànmáà, mo kiye si ɔrọ kan ninu ɔrọ tí ɔba sọ, ó sòrò nipa irú ounjẹ ti olukuluku máa n jẹ mo si ro pe kókó ɔrò ni ɔrò náà. Sugbon nnkan kan ni mo ri ti ó dara loju temi ti a ba şe, bi a ba máa şe eto ati máa wá si ɔdò ɔba ní ɔkọqkan békè, ki i şe gbogbo èranko igbó ni yòó nilati wá, nitori èranko bi èmi, ng ko ro pé ẹran ti ɔba n jẹ ju temi lọ, nitori bi mo ti n jẹ ti oko békè ni mo n jẹ ti ilé, ojọ ti mo ba şai fi ẹnu ba ẹran àguntàn ng kò mò bi o ti ri ni. Nitori naa emi ro pe bi idaméta awọn èranko ba n wá sòdò mi ti awọn iyoku si n tọ ɔba lọ fun pípajé, ọran náà yóò dára to békè ti orúko ɔba kò níí paré nínú igbó wa yíí laelae. Ó jẹ eyi ti mo ri nibé.

“Léyìn eléyíí ni ẹkun dide o wi pe: “Kabiyesi ɔba, ɔrò ti e mu wa siwaju wa ɔrò taara ni, èyí ti ɔgbení ikookò náà si sọ ɔrò wà nibé. Sugbon nnkan kan ni mo fẹ kí gbogbo ajọ mò, èyini ni pé, bi a bá nilati maa mu ọran náà bi ikookò ti şe mu un ko si ànífàní pe boyá ni èranko fi máa ku sílè fun ɔba. Nitori bi idaméta awọn èranko ba nilati máa lọ si ɔdò ikookò mo rò pé o tọ ki idaji máa wá si ɔdò mi. Nitori bi o ba di pé kí á pa ẹran ni ikookò ko le şe é to mi, bi o ba si jé ti pé ki a yara ni, şààşàà èranko ni ó lè yara ju mi lọ, bi ó ba si şe ti pé ẹwà; èyin naa ri i pé ng ko re ẹyin rara nitori bi dudu ti n békè lara mi békè ni funfun n békè pélú, mo ro pé bi a ba mu ti awọn bi ɔgbení agbónrin ati egbin kuro, şaaşaa ni o dára ju mi lọ, bí ó bá si jé ti pé kí á sòrò nipa ti ẹrù, mo rò pé adé nikán ni ɔba paapaa fi ju mi lọ, nitori ko si ɔmódé èranko ti i wo ojú mi léèmejì: èèwò ni. Nipa ti pé à ní jẹ ẹran ilé kẹ, mo si ní jẹ odidi maaluu tan ng ko mọ pé mo jẹun, ki ni mo maa fi aguntan şe! Nitori naa ero mi ni pe ki gbogbo awọn ti o jẹ oyè ninú wa má şe wá si ɔdò ɔba fun pipajé, awọn bi ɔgbení erin, ajanaku ti o mi igbó kijikiji, nitori balogun ni i şe, ati iru emi yíí naa, ẹkun oloola ijù, ẹrù jejé ti i ba ɔmọ kekere, ɔgbení ikooko naa lè şai wa nitori igba kérin ɔba ni i şe. Bi o ba ti kuro ni ti awọn ti mo darukò wònyi, gbogbo awọn iyoku ni yoo nilati wa si ɔdò ɔba fun pípajé, mo si rò pé ó yé kí a yan kólókóló ki o to orukò gbogbo awọn ti yoo maa wa sinu iwe, to békè ti olukuluku yoo mọ igba ti wiwa kan oun, ko si si aniani pé kólókóló yóó şe ètò naa daadaa nitori ọlögbon ni i şe—e kú àpérò naa o.”

Leyin ti ẹkun sọ eléyíí tan erin kín in leyin gbogbo awọn

erankó iyoku si gba béké.

Nigba ti kólókólo béré si i to orukó, orukó ara ré ni o to shaaju o si to ti awon iyoku téle e. Gégé bi eto inu iwe yií, òwurò ojo kejì ti wón se igbimò yií ni pipajé kan kólókólo șugbon kólókólo ko ló si odo kinniun. Ó di ɔsan, kólókólo kò ló, ilé tún şu, bakan náà. Nígbà tí ó di òwúrò ojó keji kinniun ranşé pe erin, ekun, ati ikooko, o wi fun wón bi kólókólo ko ti wá lati ojo tí pipajé ti kan an, ti o si jé pé orukó ré ni o shaaju. Eléyií ya awon erankó mèta wónyi lènu wón si ranşé si kólókólo lèsé kan naa.

Laipé o de gbogbo wón si bi i leere ohun ti o jé ki o şe iru afojudi béké. Wón féré ma i ti i sò ɔ lènu tan nigba ti kólókólo ti ko ejó ba ilé ti o béré si i rò, o ni, ‘Ké ɛ gbó, Ké ɛ tò o, ɛ o şe baba awon erankó di ale, ɛ ko ni i ri ijà ɔdè, ɛ ko ni rí ti pakute, bo kù dié ki ɛ bò sinu okun didé, Olorun yoo yó yin, şe bi ko ba şe ifé yín ati ibilekélé yin si mi ɛ ko ni jé gbé irú işe eto bayii fun mi, ki ni mo jamo láàárín awon erankó iyoku! Ni ojo ti ɛ tilé darukó mi ni ajo pé kí ng şe işe eto naa ó yà mi lènu, adura mi si ni pé ki Olorun ma jé ki iná ifé ti ɛ ni si mi kú, ki o maa jo geregere to béké ti bi mo ba ku ɛ oo ba mi toju awon ara ilé mi. Mo fé kí ɛ mò pé ng ko jé şe afojudi si yin rara, oran lo rin béké. Şe ɛ ri igi ɔganwo nla ɔhun ni? (ó tóka si iha ibé)—Nibe ni ile mi wa, şe ɛ si tun ri igi iroko nla kan ti o wa lèbaa ibi ti ɔganwó wà ni? (o tun tóka sibé) idí ré ni awon erankó mérin miiran tun wa bi eyin: kinniun kan, erin kan, ekun kan, ati ikooko kan, awon ni ko jé ki ng wa lati ana, şe ni wón n daamu gbogbo awa erankó ti a wa lagbegbe ibé, bi ko ba si pe ɛ ba gbiyanju ki ɛ fé ojú wón kù boyá ni erankéran yoo fi lè tò ɔba wa fun pipajé.’

‘Oran yíi ya gbogbo awon erankó wónyi lènu nitori ti wón ko ni ero pe erankó miiran tun wa ninu igbo yíi bi awon. Kinniun dahun pé: ‘Njé òótó ni kinniun mìràñ tun wa ninu igbo yíi?’ Kólókólo ni, ‘Kabiyesi, ootó ni’. Kinniun tun bi i bayii pé: ‘Njé o da ɔ lóju?’ Kólókólo ní, ‘O da mi loju gbangba, ohun ti mo ri nibé şaa ni pé, bi o tilé jé pé awon erankó naa tobi to yin sibé wón ko lagbara bi eyin, nitori ɔpolopó igba ni wón máa n le mi ti wón ki i si i le ba mi. Ko si aniani pe bí ɛ ba ba wón ja ɛ o bori wón, bi ɛ ba si ti bori wón ti ɛ pa wón ki eran maa wóle tò ɔba lakooko lakooko ni’.

“Ona ti kolo kolo gbà fi sọ ọrọ yíi ati ohun ti o fi sọ ọ ko jẹ ki enikéni ninu awọn ḥranko yíi fura pe iró ni o n pa. Gbogbo wọn mura wọn tèle e ki o fi ibi ti awọn ḥranko naa wa han wọn.

“Oun ko gbogbo wọn o di eti kanga kan ti o kun fun omi ti o si jin gidigidi. Nigba ti wọn dé ibé kolo kolo tóka si inu kanga náà, ó wi pe ki wọn wo inu omi naa wọn yoo ri awọn ḥranko ti oun sọ. Nigba ti awọn ḥranko mérin wọn yi wo inu kanga wón ri ojiji ara wọn ninu omi, wón fẹ eyin ojiji wọn naa fẹ eyín pèlu, wón sì gbọn iru, bakan naa ni. Nikéyin wọn pa ero pe ki awọn tó ojiji ara awọn lò, bẹ̀ ni wọn fo sinu kanga gbogbo wọn si ku betekun. Opin itan naa niyi, kinniun na féé kú iku omi, o di ẹrù aşejù le orí ó ni kí ḥranko waa maa wólé baoun, mo bi yin, wón se béké wole tó baba rẹ ri ndan?

“Mo ti sọ itan alaşeu kinni o ku itan alaşeu keji eyi niyi:

“Nigba ti baba ọkunrin kan ku o fi ọgórún-un pónun silé fun un. Okunrin yíi fi gbogbo owo náà ra awọn nnkan elegé gbogbo ti wón le fó—àwọn bii şago, ife mimu nnkan, orişirişí igo, orişirişí digi oniruuru awo ijéun ati awọn nnkan bẹ̀ bẹ̀ lò şaa o fẹ lati fi wọn se owo. Ni owuro ojo kan o to gbogbo ohun elo wọn yi le ori ara wọn, nigba ti o si wò titi, inu rẹ dun o si bérè si ọrọ i sọ, o ni,

“Ogorun-un pónun ti mo ni yíi owo kekere kó, seoun naa ni mo fi ra awọn nnkan wọn yi! Dajudaju bi mo ba ta wọn ng o jere ọgorún-ùn poun miiran si i owo yoo si di igba poun. O da mi loju pe igba poun ki i se ọmodé owo, nigba ti mo ba si mü eyini ti mo tun fi ra ojá njé ko ni di irinwo béké? Bí mo ba si ti ni irinwó poun, owó de. Eniyan ko ma n pé di olowo! Béké bi mo ba fi eyini se òwò ng ko ni şajere irinwo mǐràn, béké béké owó mi n di egberin. Şugbon bi mo ba lò ni egberin poun mo bó si ayé kí gbogbo eniyan maa kókiki mi ni. Sibésibé naa egberin poun ko ni duro béké, bi mo ba si tun fi oun naa şowo nkó, se yoo mu ere wa, o tilé dajú gan-an pe ere nla ni yoo ti ibé jade nitori owo mi le ti ipa béké di egbaa. Lakòókò ti mo ba ni egbaa gbogbo ilu ni yoo mò mi, ọrọ kórò ti mo ba si sọ ni ilu abé ni o ge e; şugbon bí mo tilé ni eleyini ng ko ni i duro, ng o maa şowo titi egbaá yoo fi di egbaaji ti egbaají yoo di egbaarin béké béké ti ng o fi di eni ti n ni egberun poun lóna egberun. Bi mo ba ti ni egberun poun lóna egberun o ku ki ng maa jéun ki ng maa lo aşó ki ng máá se

faari ki gbogbo eniyan si maa kan saara si mi. Şugbon sibesibe şe owo ni eniyan fi n wa owo ri, ko tó ki ng jokoo bę̄ o yę̄ ki ng şe òwò dię̄ si i, bi mo ba fi eyini ra oja ti mo tun ta a owo mi yoo maa sunmó ęgbęrun lona ęgbęrun lona ęgbęrun lona ęgbęrun. Akoko naa wayi ni ng o waa simi ng o şeşę̄ waa fę̄ iyawo kan. Şugbon ọmọ ta ni ng ba fę̄ ni iluu yii o?—Afi ọmọ ọ ọba. Nigba ti mo ba si gbe e ni iyawo ti o ba de ile mi ng o maa gberaga si i, şe iyawo mi ni i şe owo mi ni mo fi fę̄ e, bi o tilę̄ ję̄ pé̄ ọmọ ọba ni sibę̄ ng ko de ilé baba rę̄ törö ounjé ję̄. Igba mìiràn bi o ba wa ounjé fun mi ng ko ni i ję̄, o si da mi loju pe inu rę̄ ko ni i dun yoo ranşę̄ si iya rę̄ wọn yoo wa lati bę̄ mi, nigba ti wọn ba si kunlę̄ niwaju mi ti wọn ba n bę̄ mi ng ko ni i şe bi ẹni pe mo ri wọn. Ḷoran naa yoo dun iyawo mi yoo si di mi lęşę̄ mǖ yoo wi pé̄: “Jowó wò mi lóju ọkó mi, şe eyin náà mō pé̄ mo fę̄ran yin, ng ko ję̄ dédé fi ebi pa yin bę̄e, ojo ti o rò lánàá ni ko jé̄ ki igi jona daadaa oun ni o si ję̄ kí ounjé pę̄ bę̄e lonii. Mo si bę̄ yin pupo ki e ma şai wo ti iya mi ti o wa lori ikunlę̄ yii, emi naa ko tun ni ję̄ şe bę̄e mō, bi o di ki ebi pa yin ng o lò tikara mi wá igi nibikibi ti mo lè̄ rí i.” Dajudaju aanú rę̄ yoo şe mi şugbon sibę̄ ng oo fę̄ lati fi ọla mi han ng o si ta a ni ipà báyíi.”

“Okunrin yií ti gbàgbé ará rę̄ nibi ti o ti n sòrò wonyi, o ta ipa siwaju bi o ti pe ɔrò ıkęyìn “Báyíi” gbogbo nnkan ti o fi ɔgorun-un poun ra si fò wọn run womuwomú. Okere gun ori iroko ojú ɔdë dá, şe ni oju okunrin náà mō foo. Alaşeu kò i tí i ní owo o n ta ọmọ ọba ní ipá, bi o ba ni owo tan işe ni yoo şe.

“Eyin ɔré mi, ohun ti ng oo tun sòrò le nisisiyi ni àbamọ ati oore-şise, iba ɔrò dię̄ ni ng o si sọ nipa wọn ki ng too tun fi itan gbe e lęşę̄.

“Abawon eniyan ni abamọ jé̄ ko si si ẹni ti o le fò abawon náà da patapata, iba ję̄ pe abamọ kuro ninu ayé ni, ayé iba fę̄rē dara to ɔrun, itu nnkan ti o ję̄ naa ni o ję̄ ki awọn agba maa pa owe pé̄: Oşe nii pari ékun abamọ ni i gbéhin Ḷoran gbogbo ọtökùlú pe wọn ko ri ẹbọ abamọ’şé”, Ó şe bi òwe o.

“Nipa ti oore-şise, lóòótó ó yę̄ ki eniyan maa şoore şugbon sibę̄ o yę̄ ki eniyan mō iru oore ti oun o şe ati ẹni ti oun o şe e fun, awọn ẹlomiran a kàn dede şoore şaa nitoru ti wọn mò pé̄ oore-şise dara, wọn ko ronu boyá iru oore ti awọn n şe yę̄ tabi ko yę̄, ẹni ti o ba n şoore bi alaironu ibi ni oluwarę̄ n şe. Okunrin

ti o ni apa méji ati esè meji ti ko si ni abuku arun lara ti o tun n ke: ‘Eni Qlorun bun o bun mi’ kò yé ní eni ti a ba şe saraa fun, eni ti eniyan ibá şe sàràà fún ni eni ti nigba ti oluwaré ri i, o mó dajudaju pé ko ni agbara ati wá ounjé oojó rë jé bi o tilé ti wu ti o sa ipa tó, awọn ni eni bí arugbo patapata ati alaisan ti ko le dide loju kan. E gbó itan ückenrin yíí kí é si fi ḥoran rë şe arikögbon:

“Ni ojo kan ückenrin kan n lò si idalé, bi o ti de eti ilu kan o ba ücken kan ninu ago irin. Ago irin yii jé pakute ti awọn ara flú náá dë láti fi mu ücken nitori a wa maa yó wón lenu. Wón şe ago irin yii lona ti o je pe bi ücken ba ti le jaja wó inu rë lèçkan ko ni le jade funra rë afi bi েlomiran ba şí i silé.

“Nigba ti ücken ri ückenrin yii o bęç ki o şí oun silé şugbonoun kó fun un, o bęç titi ückenrin naa ko şilekun fun un nikéhin ücken ni, “Hówu o, Kin ni mo fi şe ọ to bęç? Ti òní lo ní rò o kò ro ti ôle ndan? Lóòótó ni gbogbo eniyan n pe mi ni ेranko buburu şugbon emi mó pe ेranko rere ni emi i şe. Şe iwó naa mó pe yoyó ni enu araye n dà, enu ti wón fi yin ‘niyan naa ni wón fi n bu u, bi iwó ba si ba mi gbé ni ojo mëta iwó yoo sò pé ko si eni ti o tun wu ọ ba gbe afi emi, ogidan, oloola ijù, akomolailabé, mo si fę ki o mó pe bi o ba lò ng ko ni şai rí aláàánú ti yoo yó mi şugbon bi mo ba tun lò fi oju kan ọ nkó nibo lo o wó o! Bęç ni o da mi lóju pé oju yoo tun ara ri’.

“Nigba ti ückenrin yii gbó bayii o ni ‘Ootó lo sò bi o ti sò yii, o tilé ye mi ju bęç lò, şugbon bi ेru ko ba ba eniyan o yé kí oluwaaré ेreu, bi mo ba yó ó tan ti o fo mó mi ti o fa mi ya pérępérę, kin ni ki temi jasi?’

“Ekünaa si dahun o wi pe: Bi o ba şe eyi ti iwó sò yíí ni ni, ḥòrò kekere ni eyi ni, şe kankan akoko n lò, şilekun ki o yó mi, emi ko je şe ibi si ọ laelae.”

“Oró didun ti o n ti enu ücken jade ti mú ki ückenrin yii gbagbe pe ḥoran lo di oju iku fi ücken n fi enu rë tun ḥoran ara rë şe, ückenrin yii lò si ibi ago yii o şí ilékun silé, bi ücken ti jade tan şe ni o fo mó ọn lorun o fę́ pa a je, şugbon ückenrin naa yara bęç pe ki o şe gafara ki awọn ro ejø awọn naa fun eni marun-un ti wón ba kó rí, ati pé idajo ti awọn maraarun ba şe ni ki awọn tèle, awọn mejeeji si jumó n lò. Laipé wón pade ewuré, bi wón ti ri i ni ückenrin yíí ti ko ejø balè o ro bi oun ti şe n bò ti oun ri ücken ninu ago irin ti o bęç oun ki oun yó oun şugbon ti oun ko fę́ yó

ó, ti o si bèbè tití àánú rè fi şeoun tioun si yó ó, ati bí ó sì tun ti
so péoun ní fée paoun je lori oore nlanla tioun şeyí. Nígbà tí ó
ro ejó báyíí tán, ewúré ní, ‘Abanilórukójé ni awon ɔmò araye,
won kò nilaari olookan. Lati ojo ti mo ti dé ɔdò ɔgá mi yíí ko i
tii je ng gbadun lojo kan rí, nigba ti mo ba şesé bimò koni so pe
oun rimi, o di igba ti mo ba jiya tití tí mo wò wón dàgbà tán, kí
ó tóó kí wón molé ki o too tà wón ki o too fi owo rè ba ti ara rè
io. Bi o ba ti fun mi ni ɔgèdè diè lówùùrò a fi mi silè ki ng máá já
ewe je kiri, kí í fun mi ni işu je béké ni kí í fi èèrí kàn mí lete,
nigba ti o ba si je ti o mu tan a ko igi ba mi a féré lu mí pa: nitorí
iaa ɔmò arayé ko dara rara, ekun yoo nilati pa o je.’

“Nigba ti ewuré da tiré tán ekun pa guuru si ɔkunrin yíí lati
pa a je şugbòn oun yara ran an léti adehun won pé o ku eni
mérin, won ba tun n ko rei-rei lo. Laipé won pade eşin kan
nigba ti ɔkunrin yíí ri i o pè é o si ro ti enu rè fun un, ekun naa si
duro si apa kan, gbogbo won jé méta. Nigba ti eşin béré si i dá
çjo o ni, “Enu araye dun bi iyó oyinbo şugbòn inu won bi ɔbè
itadogun ni, ootó lo sò bi o ti sò yii şugbòn eniyan buruku ti ba
rere je. Şe teniyan tèranko lo mò pe ेranko jeejé ni mí şugbòn
sibésibé jeejé mi yíí ni ɔmò araye fi i ré mi je: igbà gbogbo ni
won máá n gun mi lehin ti mo maa n gbé won kiri, ojo ti o ba si
re mi ti ng ko le sare to béké won a gbur mi ni keshé won a ko
paşan bo mi won a je ki ng sare akó, igba miiràn ti iya ba je mi
pupo ju inu a bi mi mà ré won lulé lehin mi won a sò pé eşin da
won. Haal! oran araye toto, pipa ni ki ekun pa o je.’ Ekun tun
mura ati pa ɔkunrin yii şugbòn o tun ran an leti pe o ku eni
méta.

“Laipé won de idi igi ɔsan kan ɔkunrin yíí tun ko ejø balè o ro
o, nigba ti o sò ti enu rè tan igi ɔsan béré si ejø i dá báyíí o ni, ‘O
lará bi o ti to ejø silé yíí, şugbòn ng ko je gbe si ehin ɔmò araye
lae, alakorí ni gbogbo won. Şe oju kan yii ni mo maa n wa nigba
gbogbo ng ki i şe enikéni ni ibi, igba ti o ba di igba ेrun awon
ɔmò araye a wá won a jokoo labé mi won a maa gbadun ara
won, igba ti mo ba si so eso dipò ki won rora gun mi ki won
maa ka eso mi mu, won a mu oko won a béré si i sò o lu mi,
won a maa wò mi lewe gbogbo ara mi a si bo féléfélé emi a di
oloju, ika inu yin pò o ju ti ɔbo, afi dandan ki ekun pa o je’.
Pelu agbara kaka ni ɔkunrin yii fi da ekun duro lehin idajø ti igi

yii şe nigba ti wọn si rin dię wọn pade aja kan.

Okunrin yií tun ke si aja o ro ti énu rè fun un, aja tun bu awon ọmọ araye bi awon ti iṣaaaju ti şe o si da ejọ bii wọn pēlu: o waaku éni kan şoşo wayi. Bi awon mejeeji si ti rin dię wọn pade kòlòkòlò. Pēlu ḡomije loju ni okunrin yi si fi bérè ejọ o ni, “Kòlòkòlò, mo mọ pé olódótó ni ọ, jòwó nitorí Olorun ma şaida ejọ yií bi o ba ti yé: jeje mi ni mo n lọ si idalé ti mo de eti ilu kan ti mo bá ékun yií ninu ago irin. Nigba ti mo tilé ri i mo férẹ ma wo ibé lèç-meji mo koju sónà nitemi mo n lọ oun naa lo pe mi to si bẹ mi taanutaanu pe ki ng yọ oun, nigba ti o tilé kọ bẹ mi mo kọ mo ni ng ko ni i yọ ọ nitori o lè lọ jade tan ki o sọ pé oun yoo pa mi jẹ, bi éni pé mo tilé mò télè ni, ko ma jẹ ki ng lọ o, kí Olorun gba mi lòwó agbako: ékun yií bérè si i bẹ mi o ni afi bi mo ba yọ oun dandan oun ko ni pa mi jẹ mo ba ma yọ ọ o, kin ni mo yọ ọ şe! Şe ló fò mó mi férẹ ló ni oun yoo pa mi jẹ ni mo ba ni ki o jẹ ki a fi ɔrò lọ ẹlomiràn, idi rẹ ni ẹ fi rí wa báyíi, ki ẹ jowó gba mi ninu eléyií inú rere kò ni i pa yin o.’

“Léhin ti okunrin naa sọ bayii tan kòlòkòlò wò ó loju buruku o ni, “Béè ni ejọ lo n şe báyíi rò? Ohun ti o n wi ko tilé ye mi, o ko mọ pe iwaju ogidan lo ti duro yií? Eru oooola iju ko ba ọ? Akòmolai labé! Bi o ba fẹ ki ng dajọ rara o nilati fókanbalé ki o tun bérè ejọ rẹ ni, o si nilati ro o pēlu irelẹ, nitorí iwaju ọga ni awa mejeeji wa yií.” Okunrin yií ba tun bérè si ejọ i ro, nigba ti o ro o dé ibi ti “Ago irin” Kòlòkòlò da a duro o ni, “Jowó şe gafara fun mi kin lo n jẹ ago irin?” Okunrin yií dahun o ni, “Ago ti wón fi irin şe ni”. Kòlòkòlò tun dahun báyíi pe: ‘Ani mo bi ọ kin lo n jẹ ago irin? Okunrin yií dahun wayi o ni, “Kòlòkòlò, mo mọ pé oloye lori ni ọ, dajudaju bi o ko tilé mọ ago irin o kò ni şaimọ ago adié nitorí adié ni iwò paapaa máa n jẹ. Téletéle ri, ki ijangbòn eléyií too şelé mo ti pese adié to bii meji tabi mèta ti mo ni ng o fi ta ọ löré nitorí orukọ rẹ rere ti mo maa n gbó láàárín àwọn èranko, wọn a máa wí nípa tìré pé: “Èranko rere ni kòlòkòlò í şe.” Sibésibé pélú, ero mi koi tii yípadà, ọwó ògídán ni ɔràn kù sí, bí orí mi ba sí lè sun ní ɔrún mí móju lóníí, ɔràn dandan ni kí iwò jẹ adié—bi iwò fẹ àgbébò ng ó wá a fún ọ bi o sì fẹ àkukọ yóó tè ọ lówó, ikáwó mi ni gbogbo wọn ní bẹ. Àgò irin àti àgo adié kò yàtò sí ara wọn ju bẹè lọ, şugbòn irin ni wón fi şe ago írin oun si tobi ju ago adié lọ.

“OLÓRÍ EYÉ MÀ REÉ O.”

Mo ro pé yoo wáa ye ọ na wayi, mo si bẹ ọ ki o ma şai da ejọ mi ni rere, Ọlọrun yoo fi ire fun ọ.”

Kòlòkòlò tun da ọkunrin yíi lohun akọ o ni, “Iwọ ọkunrin yíi, iwọ sọ mi di kòlòkòlò aladię ni? Eniyankenyan ni ọ, gòngòşú, edidare, ilaburu, danasungbo, ibi o kò mu mi de idí àgò irin yíi lóníi ng kò ní í fi ọ sile, èké ni ọ.” Léhin náà ó koju si ekun ó ní, ‘Mo túubá o, baba, eni tí ní mi kukute ara rẹ ní ní mì, eni ti o ba n şe yin ara rẹ ní şe, éranko tí ó bá sì wí pé kín ni ẹ jamó ninu igbo ara rẹ ló n tànje, mo bẹ yín ki ẹ ma şai fi làákàyè télér mi kí a bá alakorí yíi dé idí àgò irin náà, mo fẹ láti mú un dáadáa ni, nígbà tí mo bá si dájó, ojú mi báyíi ni ẹ o şe pa a jẹ.’ Inú ekun naa dun o wi pe: “Kòlòkòlò, ọrò énu rẹ dára, máa nñoso, ng ó télér ọ.” Béè ni awọn meteeta múra ó di ibi àgò irin náà.

“Nígbà tí wón dé ọhun kòlòkòlò koju sí ọkunrin náà ó ni, “Nibo ni iwọ duro si?” Ọkunrin náà tóka sì ibè ó wí pé:

‘Ihin ni’ Kòlòkòlò ni, ‘Njé dúró sibè kí ng rí ọ.’ Ọkunrin naa si duro sibè. Léhin náà ni kòlòkòlò yipada sí ekùn ó ní, ‘Nibo l’eyin wà o jare?’ Ékun si tóka sínú àgò irin ówí pé: ‘Níhin yíi náá ni.’ Kòlòkòlò ni, ‘Baba, mo fẹ ki ẹ mó pé aláimòye pátápátá gbáà ni mi, a máa pé kí nnkan tóó yé mi, lájé pe ẹ ba dúró sí ọkánkán ibi ti ẹ duro si nigba náà, oye rẹ ko ni i yé mi rara.’ Ékun ba múra o bó sínú àgò irin náà. Léhin eléyií ni kòlòkòlò ni, ‘O wá n yé mi bò ná wàyí.’ Ó tun koju sí ọkunrin yíi ó ní, ‘Iwọ èké yíi, mo şebí o sọ pé iwọ ni o yọ ọ? Kín ni şe ti ko le jade funraré şe ilékun ago irin náà ni wón si silè yíi?’ Ọkunrin náà ní, ‘Wón tì í nígbà náà ni.’ Kòlòkòlò tun fesi pé: ‘Bawo?’ Ọkunrin náà bá mú ilékun ago irin o pa a dé o ni, ‘Bayi ni.’ Kòlòkòlò tún dáhun ó ní, ‘Njé ó tán pátapata njé ko le jade mó báyíi?’ Ọkunrin naa ba mi ilékun naa wo o ri i pe o ti gbónin-gbónin o dahun o si wi pé: ‘Ékun kò lè jade.’ Léhin eléyií ni kòlòkòlò wo ekùn ó bú sérin-in ó ní,

“Pele o ekùn, ọwó bà ọ na wayi, o óò pé níbè o, afooresúniše ni ọ, kannakánná ẹbá òdò ni yóó sì yojú olóore rẹ jẹ. Máa bá tire lọ iwọ ọkunrin yíi, şugbon má şe gbàgbé ati fun mi ni adię mi, mo ti yọ ọ ti èyí ná, kí Ọlọrun gbà ó lówó àgbákò. Ki Olodumare má jé ki o rin ni ojó ti ebi ba n pa ọna o. Bi o ba dé aarin ilu kí o sọ fun awọn ara ilu pé ọwó wón ti ba ekun ti o wá n yọ wón lénu, Kí wón mú ọfá ati ibon ki wón si mu apo ati ọrun

ki wọn wáá dá sèrà fún afooresúniše.’

“Béè ni ọwó ba ògidan, ó ronu titi ko sí eyi ti o lè şe, kòlòkòlò fi i şe egbèta èsín ọkunrin naa si fi i şe ẹédégbèrin. Igbá éléyà fó le é lori, àbàwón éléyà dà sí i lára, ó ní şéjú pàkò, jẹbẹtè sì gbé ọmo lé e lówó. Ọkunrin yíi şe bi kòlòkòlò ti gba á niyanjú, láipé àwọn ará ilú de wón si pa á. Nigbà ti ó n kú lọ ó wí pé: ‘Háà! igbèhin aye mi niyi! Ibá şe pé mo lo àñfààní tí Ọlòrun kó fun mi dáadáa Oun ki ba ti gba á lówó mi.’

“Béè ni ẹkun káàánú èşè rè, şugbon àkókò ti kojá, lóòótó ó ronúpìwàdà, şugbon ọrun ti bọ sori: ó fi ika àbámò bo ẹnu ó n reti ohun ti yoo dé bá òun. Ki Ọlòrun ma jẹ ki a kábàámọ irú èyí o.

“Mo ti fi ẹnu ba ti oore-şíše lèékán mo si ti sọ iru ẹni ti enian iba şoore fun mo si tun fẹ lati fi eyi kun un:

“Awọn ẹgbè mìíràn wa ti wọn fẹ ilu wọn ati orilé-edé wọn rēkōja wọn a si fi dandan jaguda paali le e pé àfi bi àwọn şe ilè àwọn loore, ọran owo a máa kan irú ẹgbè béè lemolemò, mo wí fún yín iranlwó yé fún wọn. Bí ẹ ni ipá eépinni ẹ fun wọn, bi ẹ ni ti kòbọ, ẹ fi ta wón lòré, bi ẹ ni ti pònun, ẹ fi şe iranlwó fun wọn—owo rere ni ẹ n ná, alaafia Ọlòrun ni yoo si rópo rè.

“Awọn ọmòde mìíràn wa ti orí wọn ya si iwe ti wọn ko si ni owo tó lati kò ọ dé ibi ti wọn fẹ bakan naa si ni awọn ọdòmòkunrin pèlu, ọpolòpò ko ri aye lo ẹbùn rere ti Ẹlédàá fi fun wọn, iru awọn bawönyi ni olowo iba máa fi owó rẹ şe loore.

“E ku ijokoo ẹyin ọré mi, mo ro pé eyi ti mo sọ ni ti oni yii to ng o pari ọrò náà ki á máa fi iyoku ọjọ yii gbadun ara wa.”

“Béè ni a gbadun titi ilé şu o waa ku ọjọ marun-un ti a o lo ni ọdò Iragbeje şugbon ng ko ni le sọ awọn ohun abami wònni ti oju wa ri ati ti eti wa gbọ ní ọjọ maraarun naa nitorí akoko n lọ. Ng óò kuku dá ẹnu lé ohun ti oju wa ri ni ọjọ keje:

8 Ojọ keje lọdọ Ìrágbeje ní ilé Olójuléméje ati abò Okè Lángbòdó

“Nígbà ti ilè ojọ keje mọ ti a jẹun tán, Iragbeje mu wa lọ si ode a si yi gbogbo Okè Langbodo ká. O pé diẹ ki a tóó pada de ile, nigba ti a si jẹun ọsan tan a bẹrẹ si i şe eré—a sare, a ja ijakadi, a fò, a takiti, a gun igi, a si fi oniruuru ọna dá ara wa yá. Nikéhin Iragbeje pè wá ó sì mu wa lọ si iyara rẹ kan ti o kù ti a ko tìí wò nitorí ti a ti wọ iyara méfà ni ojọ méfà ti a ti lo şehin. Ìyàrà èkeje yíí yatọ si awọn ti a ti n wọ ri—àti ilẹ ni, ati oke ni, ati egbé ogiri ni, ati ohunkohun ti o sa wa ni iyara yíí şá ni, gbogbo wọn funfun bí ẹgbòn owu. Nigba ti a dé ibè Iragbeje to wa siwaju rẹ ni iduro o sọ fun wa pé a ko gbodò jókòò òún náà pàápàá si duro niwaju wa ó wọ aşo funfun o si bẹrẹ si ɔ̀rò í sọ o ni,

“A ti n sòrò nipa oniruuru nnkan ṣugbòn lóníí a o sòrò nipa Elédàá wa. Èyin ɔré mi, èyin alágbára, èyin akoni gbogbo, èyin akikanju ọkunrin, èyin ti ẹ gbekutà nitorí ati şe ilu yin loore, mọ fẹ ki ẹ mò láti òní lọ pé, bi oníwá n wí ti ẹléhin n sọ bi wọn kò ba fi ti Ọlòrun şe, iró ni wọn n pa, eke ni wọn n şe, alakara ni wọn n ri ti wọn n pé ni elekuru. Ọlòrun tobi púpò. Alewileše ni, Elédàá wa ni, Oun ni Ọba Ọrun, Ọba Aiku, Ọba Airi, Olodumare, Ọlojó oni, Èni Mimó, Èni Iyanu, Alaaye, Olubukun, Ọgá Ógo, Oníbuoré, Alatun-unṣe, Alakooso ohun rere gbogbo, Alaabo, Olùpamó, Èni kan şoşo ti O wa ti O si n bẹ titi laelae. Mo fẹ ki èyin ti ẹ wa si Oke Langbodo feti silẹ ki ng sọ itan kukuru yíí fun yín ki ẹ baà le mò pé Olodumare tobi ni Ọba:

“Ọba kan wa ti o tobi pupò, o lowo, o bimò, o ni igberiko ju gbogbo awọn ọba iyoku lọ, o si lèwa gidigidi ṣugbòn iwa rẹ ko dara: o buru ó tó èṣù, o ni ikà ó ju ọbò, o şonu o ju ẹgún òṣùṣu lọ—a maa fi gbogbo ojọ aye di ẹnu ka duduudu.

“Ọba yíí ti gbagbe pe iwa lèwa ẹwà kan kò si nibi kan, bi o si

ti buru to ni, a maa lọ si ilé Ọlọrun. Ni ojọ kan, bí awọn akọni ti n kórin ninu ilé Ọlọrun ti aludùùrù n s'ışé ọwọ rẹ, ọba yíí kiyesi i pé ọkan ninu awọn ẹsè orin náà dùn pupò adun rẹ si ta awọn ti o ku yọ, ṣugbọn niwọn bi o ti jẹ pe ede mìíràñ ni wọn fi n kórin ti ohun ti wọn n wí ko si ye e, o beere itumò ẹsè náà ẹni kan ba la ítumò rẹ yé e báyíí pé: ‘O mu alagbara kuro lori ité wọn o si gbé awọn talaka soke.’ Èyin ẹlegbé mi, inu bi ọba yíí gidigidi oogun bo o lara oju rẹ si n pón kankan, ibá șe pe o șee șe ni oun iba yinbọn lu aluduuru, iba si jẹ pé o wa ni ipa rẹ ni, iba béké awọn akórin lori. O yi oju pada si ẹni kan ti o duro lébáá ọdò rẹ ó wi pé: ‘Jòwó rán mi leti nigba ti isin ba pari ki n kó awọn alaimoye wònyí lògbọn, oni ni mo tóó mọ idí rẹ ti wón fi n șe isin ni ede ti ko yé mi—aşé wọn n bu mi ni. Ní gbogbo origun mérèèrin aye yíí, nibo ni wọn şàìti gbókikí mi! Ọba wo ni kò mò mi! Baálẹ wo ni ko ni i fi temi șe! Ọlọrun ni ibùjókòó Rẹ lórun emi náà si ni temi láyé. Èmi kò le mú un kuro lori ité Rẹ lórun o si da mi loju pé Oun naa ko le mu mi kuro lori temi ni aye.’

“Báyíí ni ọba yíí sọ nitorí ti o wa ninu iròra, o n bá Ọlọrun kégbé ó gbàgbé Èlédàá rẹ, ṣugbọn Ọlọrun ri i lati ọrun wa Ó si rérin-in musé O wi fun Maleka kan ti o duro lébáá ọdò Rẹ pé: ‘Kó ọgbón lati ara eléyíí lọ, o ko gbó bi alaimoye ọba ni ti n wi? Ó jẹ tan, o mu tan o gbagbe Mi. Ko sí ojọ kan ti Èmi ki i gbọ ki awọn eniyan maa gberaga si Mi, ṣugbọn dipo Kí Emi binu si wọn ki ng si fi íyà ti o tobi jẹ wọn, àánú wọn a șe Mi ma si ranti pé Èmi ni ó dá wọn. Irú eléyíí ti o n sòrò yíí nkó? Șe işe ọwọ Mi naa ni, njé bi Mo ba fẹç san an fun un bi o ti huwa si Mi kín ni Mo şai lè fi i șe? Mo lè sọ ọ di èranko. Mo si le sọ ọ di eweko igbé, Mo le fi apa kan rẹ șe eniyan ki ng si fi apa keji rẹ șe èranko, Mo tilé le fi iya mìíràñ jẹ é ki ẹnikéni má i tií rí iru rẹ rí, Kí ng sọ fun un pé Emi ni o da a. Ṣugbọn ng ko jẹ șe béké si i, dide kankan, lọ ki o si gba ipo rẹ, ma sẹ fi ọwọ rẹ kan an ṣugbọn fun un laye ki o ronu, bi o ba ronupiwada fi ipo rẹ pada fun un.’

“Léhin ti Maleka yii gbọ báyíí o șe bi Ọlọrun ti ran an: were o kuro ni ọrun o wa si ilé ayé. Kò i tií tó işejú kan tí ọkunrin yíí sòrò rẹ tan nigbatí Málékà náà kàn án lára ẹni ti o fi oorun nlanla kun ọba náà. Léhin eyini o sọ gbogbo aşò ara rẹ di akisà ẹwọn wura ọrun rẹ si di idé. Málékà náà si sọ ara tiré pàápàá dà bi ti ọba yíí gan-an, ati oju ati imu rẹ rí bì ti ọba ko tilé si iyatò kan

ṣoṣo, o gbe ọba yíí kuro ni ipo rẹ o gbe e si ibomiran oun si jókòó ni ipo ọba oun si ni gbogbo eniyan bérè si i wò bi ọba náà ko tilé si éni ti o mọ pé iyipada kan n bẹ.

“Lákòókò ti gbogbo hnkan wonyi fi şelé ọba yíí sun lọ, nigba ti wọn si pari isin tan olukuluku ba ile rẹ lọ éni ti o n toju ilé Olorun naa si ti ilékun ọba tuntun yíí si wọ aafin lọ o n şe bi ọba atijọ ti i şe.

“Nigbà ti o di àárín ọganjọ ọba ji, nigba ti o si wo yi ka ko mọ ibi ti oun wa o ba dide o n wa oju ọna kiri. Bi o rin sìhìn-ín a kòlu ijókòó, bi o rin sòhùn-ún a kòlu dùùrù, ọràn naa ko tìlè ye e rara, gbogbo ile şokunkun dudu, ohun gbogbo si ri jagbajagba redere. Sugbọn nigba ti o pẹ şá o de ibi ilékun o ba lu ilékun pẹlu agbara. Nigba ti éni ti o n toju ilé náà si gbọ o sare wá láti wo ohun ti o şe bi o si ti de ọhun ti o şí ilékun, Kín ló maa ri? O ri ọkunrin alakisa kan jade: oun ba ki ire môle o sa pada o şebi were ni. Eléyií ya ọba lenu ṣoran naa ko si ye e o ba kọ ori si ọna aafin, nigba ti o si dé énu ọna aafin wọn ti ti ilékun sugbọn awọn kan sun si ẹba ibé, ọba tuntun ni (eyini ni Maleka) wà nínú ààfin lóhùn-ún patapata, ọkunrin yíí ba lu ilékun o ni, ‘E şílèkùn fún mi’ Awọn ti o wà lébáá ibé si dahun pé: ‘Iwọ ta ni?’ Oun náà si tun dá wọn lohun pé: ‘Emi ọba ni.’ Bi o ti wi báyíí tan gbogbo wọn bérè si i rérin-ín wón ni, ‘Alákòrí, òkú ọmùtí’, Inu si bi i o ní, ‘Ta ni è ní ba wi? E o fi énu yin naa gbo ilé nigba ti ilé ba mọ.’ Béè ni o bérè si i yọ wọn lenu ti o n sòrò érin titi ọkunrin kan fi jade ti o şílèkùn ki o lè mọ éni ti o n yọ wọn lenu náà. Bi ọkunrin yíí ti ri i, were o tun ti yara pa ilékun de o ni, ‘Were ni, o ti n sinwin wọn férè·ma i tii bi iya mi, bi ẹ ba jade ẹ gbé’. Ki a maa fi fa ọrọ gun lọ titi, ibé ni ilé mọ bá ọba yi.

“Nigba ti o di ojọ keji yíí o wọ inu aafin lọ, ko si rin pupo titi wọn fi mu un tọ ọba lọ wọn ro pe were ni. Nigba ti ọba yíí ri i aanu şe e pupo o si paşé ki wón fi aşo miíràn wọ ọ, o wi fun wọn pé ki i şe were ni, o kan jé éni ti o le dá érin pa eniyan pupo ni, ati ojọ náà ni ọba si ti sọ ọ di éni ti yoo maa da érin pa oun, o fun un ni ile kan ni aafin lati máa gbé. Itumọ iwonyi ko ye ọba atijọ yíí o dahun o ni, ‘Oju àlá ni mo tilé wa tabi oju ayé? Emi ti mo jé ọba lánàá tun di oniyęyę lónìí! Ṣoran wonyi ko ye mi!’

“Bi ire bi ire alabòrun n di ęwu, ọdun kan n pe kó si iyipada fun ọkunrin yíí, ironu de ba a bi onigbese. Nigba ti o şe ibi ti o ti

şına ye e eru Olorun si ba a gidigidi. Ojo ti o ranti eşè rẹ yií je ojo Satide (ὸṣè di ḥla) nigba ti ile ojo keji si mọ, eyi ti i se ojo isimi, agogo ekinni ḥṣe ko lu ba a ni ile, ile Olorun lóhùn-ún ni o lu ba a. Nigba ti o de ibé o wolé o gbadura kékeré kan fun idariji eşe, nigba ti isin béré o feti si orin ti wọn n kọ o n reti igba ti wọn yoo kọ ḥṣe ijeloo, nigba ti wọn dé ibé ('O mu alagbara kuro lori ite wọn o si gbe awọn talaka soke.') o ke igbe nlanla to béré ti ḥfun rẹ fi fẹ dodo. Eyi ara mi, igbe gende ni, ḥfun ḥkunrin naa tobi jojo. Nigba ti gbogbo eniyan si bu si ḥrinoun ko da wọn lohun o ni, "Bi ḥ le rérín-ín ḥ maa rérín-ín, bi ḥ le takiti ḥ maa takiti tinu temi ye mi, mo ke igbè nla lóníí ḥ n rérín-ín, ojo mìráñ ni ng óò bú ramúramù loju yin.'

"Laipé isin pari onile re ile ḥkunrin yií duro ko lọ, nigba ti o ri i pé gbogbo eniyan-ḥo patapata o lọ si ibi ti awọn alufaa máá n duro si o kunlè o si doju bolé o gbadura gbigbona si Olorun, lehin náà o ba ile lọ.

"Ko pẹ púpò ti o de ilé ti ḥba fi rannse si i ki o waa rioun o si lọ. Nigba ti o de ḥun ḥba ḥ fun gbogbo awọn ti o wa lódò rẹ ki wọn jade wọn si se ḥegę bi aşe ḥba. Nigba ti wọn lọ tan ni ḥba dide lori ite rẹ o ti gbogbo fere se ile ati ilékun pẹlu, gbogbo ilé ḥokunkun dudu. Aaro fehinti o n wo işe ìdáná, àdán dorikodo o n wo işe eyé, ḥkunrin náà duro sinu okunkun biribiri o n reti ohun ti yóò baoun. Laipé iró ḥṣe béré si i dun káà kiri ile yií bi iró ḥṣe ḥgbérén eniyan, ilé ile náà ati ogiri rẹ béré si i mi, atęgun n fẹ gbogbo ilé si n pariwo: o to akoko wayi na ti Maleka ni yóò fi ara rẹ hàn bi iranşé Olorun ḥga Ogo. Léhin eyi ni idakéroro de imolé-nla si tan yi ilé naa ká, nigba ti ḥkunrin naa si gbe ojú rẹ soke o ri i, Maleka ni ti yi ara rẹ pada kuro ninu ipo ḥba ayé o fi ara rẹ hàn bí iranşé ḥba Ḥrun—aşo rẹ funfun bi ḥgbón owu eyinloju rẹ si mọ gaara bi okuta olowo iyebiye, ara rẹ da bi ara ḥomo kekere bata ḥṣe rẹ si n dan bi idé. Èrù ba ḥkunrin yií púpò ó şubu lulé o si fi ḥwọ bo oju. Maleka naa si ya ḥnu rẹ o wi pé:

"Emi ni ḥkan ninu awọn Maleka meje ni ti i maa duro niwaju Olorun. Nigba ti iwọ je tan, tí iwọ mu tan ti o gbagbe ḥni ti o da o: o şebi Oun ko ri ḥ ni? Ko si ohun kan ti i dé sinu ayé yií ti Olorun ki i rí, ko si si eyi ti i şelé lórun ti Olorun ki i mọ, Oun ni o da gbogbo nnkan. Şugbon iwọ dide o n huwa bi alaironu o n sorò bi alaimoye titi inu fi bi Eléddá rẹ si o, O pe mi O ran mi ki

ng gba ipo rẹ O si paşé fun mi pe emi ko gbodò pa ó şugbòn bi iwọ ba fi aिशedede rẹ silè ki ng fi ipo rẹ pada fun ọ. Niwọn bi iwọ si ti ronupiwada loníí, ti iwọ ranti Ẹlẹdāa rẹ, Oun ko ni i binu si ọ mọ nitori alaaanu ni Oun i şe: njé mo paşé fun ọ nisisiyi ni orukọ Ọlqrún awọn ọmọ ogun, dide bọ si ori ite rẹ sì maa ba ijọba rẹ lọ, bi iwọ ba lo anfaani rẹ rere, yóò pẹ lqwó rẹ, şugbòn bi o ko ba lo o lqna ti o ye, Ọlqrún yóò gba ijọba naa pada lqwó rẹ. Bi Malèka yií ti pari ɔrò rẹ tan o lọ si ilé rẹ ni isalu ɔrun ọba yií si ba ara rẹ lori ite o da bi ti atéhinwa, eru Olodumare ba a gidigidi.

“Báyí ni itan naa lọ, ẹyin ɔré mi ti e wa si Oke Langbodo, ajá ko le pa çran tan ki o gbagbe ẹni ti o ni oun, a ko si le şe çsin lóşòó tán ki o gbagbe ẹni, ẹni ti a ba şe loore ti kò mò ɔn n so anfaani iwaju nu ni. Nitorí naa bi o ba dè wá lqrún tan e je ki a ranti Ọlqrún wa.

“Nigba ti Iragbeje pari itan rẹ yií o wi fun wa ki a béré si i di eru wa ki a baa waa maa lọ si aafin, nitorí ɔjọ keji ni a oo kuro ni Oke Langbodo ti a o si pada si ilu wa. Lóóótó a béré si i di eru wa a si kuro ni agogo meje ale ni ɔjọ keje ti a de ɔdò Iragbeje ni Ilé Olojuemeje a lọ si ɔdò ọba Oke Langbodo..

“Nigba ti a de ɔhun ti a ranşe lọ so fun ọba, o paşé ki wọn mu wa lọ si gbangan idajọ oun nibi ti wọn tan oniruuru ina si ti o si mólé kedere. Oun pàápàá de si ɔdò wa ni agogo mejọ ale geere, nigba ti o si ki wa tan o fi ẹbun wonyi ranşe si ọba wa: Oruka diamondi méfà, ẹwọn wura méfà, adé iléké méfà, ati Bibeli méfà ni orişi ede méfà. Léhin eyini o fi iwe kan fun wa ti wọn fi adapò omi wura ati fadaka kọ ọ o wi fun wa pe ki a fi i fun ọba wa ohun ti wọn si kọ sínú ìwé náà ni èyí:

‘Okè Láñgbòdó
Ojọ Kejilélógun Oṣù Keje
Ní Èédégbèwa ɔdún Ó lé
Métàlelógbòn
Léhin Ikú Oluwa Wa.

Si,

Ọba Ìlu àwọn akoni wonyi:
Kàkó, Ìmódòye, Àkàrà-oògùn, Olohun-iyò, Elégbèdè-
odé, Èføyé, Aramada-òkùnrin.

"NWỌN DA OYIN SI MI LORI GBOGBO EŞINŞİN SI ÑKUN
ORI MI WONYÌ."

Awọn onışe yin dé ọdò mi ní àlaafia, emi naa si yò pupo nigba tì mo ri wọn. Mo fi àwọn èbun kekeré wònyí ránṣé sí yín ní méfaméfà, gégé bí àṣà Yoruba ní ayé àtijó àti nígbà mìíran ni ayé isisiyi pèlú, mo şe èyí láti fihàn yín pé mo fi çéfà fá yín móra. Imòran mi nípa ti ilòsiwajú ilú yin ni eyi pé: E jé ki awọn ará ilu yin ni ifé ki wọn ba le ni itiju: bi wọn ba jé onitiju eniyan wọn ko ni i jale, wọn ko ni i sòrò èhin, wọn ko ni i şeke, wọn ko ni i şàigbòràñ, wọn ko ni i gbéraga, ọmòdé yóò maa bu ọla fun agbà, agba yóò si maa şe itoju ọmòde, ko ni si iwa buburu kan lòwò wọn: wọn yóò fèran Ọlòrun wọn yóò si féràn yin pèlu. E ba mi ki àwọn èníyàn yin,
Emi ni tiyin ní tòótó,
Qba Òkè Lángbòdó.'

"A sun ni aafin moju ojó náà, nigba ti o si di òwúrò ojó keji ọba fi èbun púpò fún olukulukù wa a sí kó ẹsè sí ọn à ní lò sí ilú wa. Ng kò ní lè sọ ohun tí ojú wa rí ní ìrìnàjò wa ti àbò yíí fún yin nitorí yoo ti pò jù.

"Dajudaju ohun èdùn ni yóò jé fun yin láti gbó pé kí í şe gbogbo àwa ti a kúrò ní Òkè Lángbòdó ni a tún padà dé ilú wa. Sugbon kín ni ọràn ti şe ri béké? Idi iparun ọpolopò ko ju igberaga lò. Ómùgò ayé ni onigbeeraga i şe, oun ni ero pé igba ti oun ba n lo iwa igberaga oun ni aye yóò too gbe oun ga, oun ko mò pé akoko naa gan-an ni eté tò le oun. Bi ẹni kan ba gberaga ilè ni yóò lò, bi ile kan ba gberaga were ni yoo tu, bi ilu kan ba gberaga kiakia ni yóò ri ibínú Ọlòrun, bi orilè-edè kan bá gberaga laipé ni yóò dí ẹrú orilè-edè mìíran, bi ijøba nla kan ba si gberaga eyé-ko-sòkà ni awọn orilè-edè awo rę yóò tuka mó ọn lójú. Nigba tí igberaga de si ọpolopç ninu awọn ero Oke Lángbòdó wònni, wọn kò gba imòran ẹlòmíran mó, irépò ti salò kurò lódò wòn olukuluku n şe bi o ti fè ni sugbon gegé bi aşa Eléddáá wa, ọnà meji ni oun maa n gba fi jé eleşé ni iya—yàlá kí ó jé oluwaré ni iya kiakia tabi ki o kò ẹsè oluwaré silé ninu iwé irántí, sugbon oun ko şe bii ti eyi ti mo sò kéhin yíí, werewere ni o fi iya jé wón: nigba ti a de odo ejé a ba awọn iwin nibi ti wòn ti n şiré nitorí ojó náà ni Olokun, iwin ti i şe alakooso omi, n şe ọdun. Kako tò awọn iwin wòni lò o ní ba wòn şire, a wi fun un ki o ma lò ko gbó, nigba ti o si pé ti awọn iwin wònyí lò si isalé

odo ejéoun náà ló pélú wón béké ni a ko gbúróó Kako mó di òní olóníí. Èføyé àti Elegbede-ódé sò pé awón ní féké ló sé ódé wón di iwin sinu igbo a ko si ri wón mó, nigba ti a sí dé ódò àwón agannigan obinrin, Aramada-ókunrin jókòó ti wón o ni oun ko ba wa ló mó, şugbón Imòdoye, Olohung-iyò, ati emi pada de ile koko a si dupé lówó Qlorun.

“Nigba ti a de ile ọpòlòpò ninu awón ti a fi sile ló ti ku; awón ti ko tilèku ko tun mó wa mó nitorí ojò pé ti a ti ló. Nigba ti a si de ódò ọba wa, o ti darúgbó ojú rè si ti di bàibàì ó sí pé díé kí òun tóó mó wá, şugbón nigbà ti oun ranti éni ti a jé ti a si fi èbun ati iwe ti ọba Oke Langbodo fi ranşé sí i han an, ó yó púpò, o rò mó wa ni ọrun o ki wa daádaa, o fi ọpolòpò èbun fun wa a si di ólowo láti ojò naa wa. Bayii ni itàn igba ti mo ló si Oke Láñgbòdó pari.

“Eyin ọré mi gbogbo, iba ti ng o sò fun ayé mó lakooko yíí ni eyi, mo fé ki é fi itan igbesi-aye mi yíí sé àrikógbón kí ayé tiyin baa dara, ó digba, onile re ile o. Bi ọkunrin naa ti sò báyíí tan a ko ri i mó, şugbón a ri iwe kekere kan ni ilé, ohun ti wón sì kó sinu iwe náà ni eyi: “Àkàrà-oògùn baba òmúlè-mófo.”

Eyin ọkunrin ati obinrin ni ilé Yoruba, ọgbón ọlòg'bón kí í jé ki a pe àgbà ní were; é fi itàn inu iwe yíí sé arikógbón. Olukulukú yin ni o ni işòro lati ba pade ninu ayé, olukuluku ni o ní Óké Lángbòdó tiré láti ló, olukuluku ni o si ni idina tiré níwaju, bí didun ti n béké ninu ayé béké ni kikoro n béké, bi oni dun ọla lè korò, bi ọla tun koro ọtunla lè dabi oyin: kókóró ayé kò si lówó éni kan; bí é ba ti n bá irinajò yin ló ninu ayé, tí è n ti orí didun bò sí orí kikan, é maa gba ohun gbogbo tèríntèrín kí é máá sé bi ọkunrin ki é si máá ranti pé, éni ti o ba ran ara rè lówó ni Qlorun Oke í ràn lówó.

Itan mi pàri ná wàyí, ki ó gba orógbó jé, ki o maše gba obì jé, nitorí orogbo ni í gbó wón si ayé obi ni i bi wón si ọrun. O digba dié na, mo ro pe é oo tun máá rí ọwó mi nijó miíràn, é jé ki ng gbadura fun yin ki ng si dá muso méta: ayé yóò yé yín, orílè-edé yóò tubò maa pò si i ni ọgbón àti ni agbara, awa eniyan dudu ko ni í re èhin mó laelae. “Musó!” “Múso!” “Músò!” É ku igbadun itàn yíí o.

D. O. Fágúnwà.

9 Àlàyé, ìbéèrè àti ìdáhùn

Àmì orí òrò Yorùbá

Èdè Yorùbá yatò sí àwọn èdè miiran nipa pé èni kan ko le sọ ọ ki o ye ni afi bi oluwaarẹ ba rẹ ohun silè nibi kan. Ami ti a fi i mọ eyi wà.

Ninu idanwò ni ede Yoruba ti wón şe ni ọdun 1961 fun awọn oniwee mèfa (Primary School Leaving Certificate Examination, 1961), èni ti ko ba mọ gbogbo ami ori ɔrò ti a n lo ni ede Yoruba ko le şe daadaa. Bakan naa ni bi eniyan ba maa şe idanwo ni ede Yoruba ti o ga ju eyi lọ. Idanwo bii ti oniwee mèwaa Girama (West African School Certificate Examination) tabi ti awọn olukò (Grade II and III Certificate Examination) ati béké béké lọ, ami orí ɔrò yé ní mímò. Nitori naa, a féé tete kọ yin ni awọn wònyí ni işaaaju. A o dan yin wò ninu awọn ami naa şugbon ç oo ri ibi ti a tumò nnkan ti a beere si lèchin iwe patapata. Ọrò ti yoo wa loke nnkan ti o jẹ idahun ni èyí: “**BI Ó TI YĘ KI IDAHUN OHUN TI A BEERE NI OJU EWÉ . . . JĘ NI EYÍ.**”

Awọn àmì ori ɔrò şe pataki to béké ti o jẹ pé gbogbo iwe mi ti o dabi “Ogboju Ọdẹ” ni a o té ohun ti a sọ lori “Ami Ori Ọrò Yorùbá” yíí sí, a ó maa wí pé ç fi aami sí awọn ɔrò kan ti a fa ila si ni idi, şugbon awọn ɔrò wònyi le yatò si ara wọn lati iwe dé ìwé, eyini ni pé bi a ba wi pé ki ç fi ami si ori ɔrò yíí: “Ojo” ninu “Ògbójú Ọdẹ”, a le wi pe ki ç fi ami si ori “Oni” ninu “Igbó Olodumare”. Ìgba ti ç ba şe bi a şe fẹ ki ç şe tán, awa yoo ti fi ami ti o yé si ori wọn ni ẹchin ìwé pàápàá, ç o si lọ wo wònyí lati mọ bi ç ba şe daadaa tabi ç ko şe daadaa, a ti sọ eleyi lókè télè.

Méta ni àwọn ami wònyí jẹ. Bi a ba rẹ ohun silè, a o lo aami yíí () lori ɔrò, bi a ba gbé ohun soke, a o lo ami yíí () bi a ba fa ohun gún lọ tití a ó lo iye isimi to ba yé.

Awọn ɔrò ti a fi ohun àárín pe ni a le fi diwọn ki a má baa şí

Ọiọ fi aami le lori. Ḍrò meji yií “eja” ati “erin” ninu gbolohun meji wonyi je eyi ti a fi ohun aarin pè: “Ng o fi eja je amala,” “Erin ni ẹranko ti o tobi ju ninu igbó.”

E je ki a fi wọn diwọn ami fun “iya” ninu gbolohun yii: “Mo n lọ si ilé iya mi”. Ki a kọ fi eja we “i” ti a kọ pè ní “iya mi”; “eja” ati “i”, “i”, ní “iyá” lọ silè ju “eja” lọ; a o fi ami isalè si i lori “i”. Kí a tun wáá fi eja wé “a” ninu “iyá mi”, “eja”, “a”, e je ki a tun pé é, “eja”, “a”, e o ri i pé “a” ninu “iyá mi” ga ju “eja” lọ. Bi ami ori Ḍrò naa ti nilati ri wáá je “iya”. E je kí a wo “ibatan mi”, itumò èyí ni eni ti o ba mi tan. Bi a ba máa fi ami si ori awọn ti o yé ki a fi si, a o ri i pé “i” ni “ibatan” lọ silè ju bi a ti n pé “eja”, nitori èyí, àmì ori “i” ní “ibátan” nilati je ami ohun isalè, “a” ti o tèle “b” ga ju “eja” lọ: “iba”, “eja”, “iba”, “eja”, a nilati fi ami òkè sori “a”. Ṣugbọn a ó ri i pé bakan náà ni ohun ti a fi pe “eja” je ni “tan”; “eja” “tan” “eja”. Bì o ti yé ki a kọ “ibatan” pèlú ami ti ó pé lori rè wáá je “ibatan”.

Ibéèrè

Nísisiyí, wáá fi àmì sí orí áwọn lẹtà ti ó yé nínú àwọn Ḍrò tí a fa ilà sí ní ìdí wonyí.

Wa: O wa mi wale

Wa: O wa mi goke odo

Wa: O wa ilé naa jin

Da: Ḍrẹ mi da igi gbigbẹ naa

Da: Da omi sinu ikoko

Da: Ọlòrun lo da aye

De: Njẹ Ojo ti de?

De: O de e mọ inu ikoko

De: Wọn fi okùn de ole naa mọ igi

Fa: Kafinta fa igi naa dan

Fa: Baba ọmọ naa ti fa a lọ

Fa: Igbin a maa fa lori ilé.

Ra: Baba ọmọ náà ra bata fun un.

Ra: O fi ọwọ ra ọmọ náà lori.

Ra: Eran naa ti ra, se lo n run.

Je: Mo ta ayo mo je meta.

Je: Adié naa tì je lọ.

Je: Oogun ti o se fun mí je daada.

- Ka: Ka aşo kuro lori igi.
 Ka: Igba ti a de ibé, wọn ka gbogbo wa.
 Ka: Agbónrin a maa ka ila jé ninu oko.
 Fe: Fẹ́ ina yen ki o jo.
 Fe: Şe ni ọrẹ mi fẹ́ sori aga.
 Fe: Okunrin naa lo fẹ́ aburo mi.
 Re: Ma şe rẹ mi jé
 Re: Mo şışe o rẹ mi
 Re: Şe wọn ti rẹ ile naa tan?
 Ta: O ta ọfa si çyę.
 Ta: Kokoro yií ta mi.
 Ta: Obinrin yii lo ta ọja fun mi.
 To: Ojo tọ mi wa.
 To: Ajayi fi ọwọ tọ aburo rẹ.
 To: Ọmọ naa tọ soke.
 Te: Igba ti ọkunrin naa ti şe bi o ti wi lo ti tẹ loju mi.
 Te: Were ni Olu tẹ ἑni fun mi.
 Te: Ma şe tẹ mi mólẹ ἑşé n dun mi.
 Kọ: O kọ ọkọ rẹ silè.
 Kọ: Olukọ mi lo kọ mi ni eyi ti o yé lati şe.
 Kọ: Fi fila rẹ kọ eekan.

1 Àkàrà-oògùn àti àwọn òbí rẹ

1 Kọ itumò àwọn nójibà wònyí ní fígò:

- a) Egbérún
- b) Egbérin
- d) Egbéta
- e) Òtálúgbá
- e) Ojílúgbá
- f) Àádótalerugba
- g) Òrìndínnírinwó
- gb) Òjídínlégbéta
- h) Egbàají
- i) Egbèwá

2 Kín ni itumò:

- a) Iyáálé
- b) Elédàá
- d) Dòbálè
- e) Àgbònrín
- è) Gbèsan
- f) Igbérí
- g) Ibùsùn
- gb) Erin
- h) Efòn

3 Lo awọn gbólohung wònyí lónà ti à o fi mò pé o mò itumò wọn.

- a) Ohun ti emi iba ti şe, emi ko şe é.
- b) Ma şai sò ohun ti mo şe fun mi.
- d) Iwaju şókùnkùn dudu.
- e) Kò pé púpò.
- è) Òun kò lè şe é.
- f) Eşinşin n kun wonyín
- g) Ó kilo fun wọn.
- gb) Béè ni mo na owo yíi.
- h) Ife náà si pò.

2 & 3 Ìgbà èkínní àti ekejì Àkàrà-oògùn nínú Igbó Irúnmalè

4 Lo awọn owe wonyí lónà ti a o fi mò pé o mò ilo wọn:

- a) Bi òwe bi owe ni a n lu ilu ogidiigbo.
- b) Emi le jó iwò le lu kokoro meji lo padé.
- d) Bi eegun eni ba joo 're ori a ya ni.
- e) Owò ara eni ni a fi n tun iwa ara eni şe.
- è) Ègbé eegun ni eegun i lè, ègbé ejá ni ejá n wé tó lodo.

4 Àkàrà-oògùn àti Lámorín

- 1 Se alaye itumọ ọrò wọnnyí:
Kinniun, apé fifó, arèwa, atijó, igbakigba, ọsán, omije, aginju, arun, ihoho.
- 2 Fi ami si ori awọn ọrò wònnyí ki o si kọ itumọ wọn siwaju wòn nigba ti o ba fi ami sí wòn lóri tán.
Şugbon, ede, nitori, erupé, ibon, ibinu, iyawo, abami, egbérún, tiré, kokoro, iroko.

5 Àwọn èrò Òkè Lángbòdó

- 1 Sọ itumọ gbolahun wònnyí:
 - a) Mo fẹ́ fi ọwó rōri ku ni temi.
 - b) Ododo ọrò bi ègún ni ó ní rí.
 - d) Èni ti a fẹ́ ni a mò, a kò mò èni ti o fẹ́ ni.
 - e) Ki Olórùn bun yin lémíí.
 - ẽ) Bi ọmòde ni aşò bi agba ko le ni akisa bi eniyan.
- 2 Sọ gbogbo ọrò wònnyí ni kukuru, ma se je ki ọrò rẹ ju idá méta èyí ti a kọ yii:
“Eyin èlegbè mi ti ẹ n-lọ si Oke Langbodo, é se ọkan yin giri ki ẹ si se bi alagbara. Ogo wo ni o wa fun èni ti n se afé káà kiri inu ayé ti ko si se ilu rẹ ni oore olóokan! Iyì wo ni ó wà fún ọlẹ èníyàn tí ó tó ti akoni ọkunrin! Mo fẹ́ ki ẹ mò pé àtarí ọlẹ kò tó èékan alágbára, bí fáàrí rẹ bá dúró ni işéjú kan, işéju kejì ni àshiri rẹ yóò tú. Èé ha ti rí tí eyin fi fa oju ro! Șodéké se tiré láàrin Ègbá ó bá tiré lọ, Ògèdèngbé se tiré láàrin Ijésà ó bá tiré lọ, Ògúnmólá se tiré láàrin Yorùbá ó bá tiré lọ. Njé mo bi yín: a ó se tiwa tabi a kò ni i se tiwa?
- 3 Sọ gbogbo nñkàn ti oju awọn ero Òkè Lángbòdó yi ni ilu awọn eyé

6, 7 & 8 Qjọ kínní àti kejì lọdò Ìrágbèje ní ilé Olójúléméje

1 Kin ni àwọn wònyí:

Aláàbò èkó, àkàlàmàgbò, aláimoore, ikóídé, ewùrà, olukúlukù, kòlòkòlò, ànfaní, dánásungbó, eniyankeniyán.

2 Sọ nnkan ti o şelè lojò keji ni ilé Iragbeje ni ile Olojúléméje.

Lílo ìwé “Ògbójú Ọdẹ Nínú Igbó Irúnmalè” àti àwọn ìwé Fágúnwà yókù ti wón fi ara wé e kí ènikéni bà lè şe dáadáa nínú ìdánwò ti yóò şe, yálá ìdánwò oníwèé méfa (Primary School Leaving Certificate Examination) tàbí oniwee méwàá (West African School Certificate Examination) tàbí èni ti a n kó ní şé olükó (Grade II Teacher’s Certificate Examination) àti békè békè lò.

Àwọn ìwé wònyi: “Ògbóju Ọdẹ Nínú Igbó Irúnmalè,” “Igbó Olódumare” àti békè békè lò ni wón jé èyí ti àwọn olukó ilé-ìwé ní lò fun oníruuru ípò akékòkó ní ilé-ìwé wón. Wón ní lò wón fún àwọn oníwèé méta (Primary Three), oníwèé mérin (Primary Four) titi dé oníwee méfa (Primary Six). Wón tún ní lò wón fún ilé-ìwé Girama (Grammar School) gbogbo àti ilé-èkó giga fún àwọn olukó (Grade II Teacher’s College). Gbogbo ìwönyi ló şee şe, ó wà lówó ibi ti olukó ba féké tenumó ní pàtakí. Gégé bí àpèçeré, bi a bá mù “Ògbójú Ọdẹ”, a o rí i pé àwọn itán iwin tí wón jé itán tí ọmòdè fèran wà, bákan náà pélú sì ló jé pé ọpòlòpò ọgbón wà ti àgbàlagbà lè fà yó. Bákán náà pélú nínú rè, bì ọrò kan ti şe wà sì èkeji wà fún kíkó (Eléyií ni wón ní pè ní Gírámà).

Èrò wa ni pataki nisisiyi ni pé ki àwọn ti o bá ní ka iwé wònyi lè şe daadaa ninu idanwo-ki-danwo ti wón maa şe, yálá oníwèé méfa, yala oniwee méwaa, nitorí eyi, a té àdàkò ìdánwò tí ọdun 1961 fún oníwèé méfa (Primary School Leaving Certificate, 1961) si isalé yíí, ki ẹ wo o daadaa, ẹ o ri idí rè ti ọpòlòpò ko fi şe daadaa ninu idanwo náà. Léhin èyí, a tun şe ibeete miiran ti o fi ára wé ti 1961 yíí. Léhin èyí pélú, a té ibeere miíràn ti o wà gégé bi àpèçeré nnkan ti wón le beere lówó yin fún idanwo oniwee méwàá ni ede Yoruba (West African School Certificate Examin-

ation) a sì tun gbà yín ní iyanju ònà ti e lè gbà ti e o fi le se dáadáa.

**Ministry of Education, Western Nigeria
Primary School Leaving Certificate Examination
1961 Yorùbá**

Wákàtí kan àti ààbò

Dahun ibéèrè Kínní (nóñba l) àti mérin ninu àwọn ibéèrè mårùn-ún yóókù.

1 Kọ àròkọ lórí ọkan nínú àwọn wònyí:

- A: Àñfààní ti à ní rí nípa sísan owó-orí.
- B: Owó èhin tábí owó àbètélè.
- D: Isé ẹran-sísìn ní ilè wa.
- E: Àwọn eré idárayá tí à ní şe ní ilé-iwé.
- F: Àṣà ilà kíkọ ni ilè Yorùbá.
- F: Òtító ni olórí ìwà.

2 Şe àlàyé ìtumò àwọn ọrò yí ni kòòkan:

Àpẹ́rẹ́: Óminira—Ipo ẹni ti ó wà fun ara rè, ti ko si si ní ipo ẹru ni abé ẹnikení)
àşáró, àárù, alága, èèwò, oko, awada, akasò, ibò, iwófa, ifá.

3 Lo ọkòókan ninu awọn ọrò wònyí ni gbolohun kikun kan lati fihàn pé o mọ lilo rè daradara: owo, iyónu gbádùn, àṣé, àwo.

4 Si orí àwọn orúkọ wònyi, fi gbogbo àwọn ami ohùn ti ó mu pipe wọn han si eniyan daradara:

Adewale, Kikélomó, Ileṣá, Ifaṣóla, Ṙnabamiro, Ijébu-Ode, Ikaré, Ogbomosho, Eko, Komolafé.

5 Tún awọn gbolohun wònyi kọ daradara.

- a) Afé ri ọ bio bade
- b) Mo pe e, osi dahun
- d) Ako gbodò sòpe o jébi
- e) Jéki a gburo rẹ lòla
- e) Owo kosi, enia ko sunwọn

- 6 Sọ òdi kejì awọn ọrọ wònyi:
Àpẹ́rẹ́: Ọmọdé Àgbàlagbà
Baba Iyá
táláka, òlùkó, jáfara, ịmọlè, àtélẹwó, ire, òtító, ebi, ayò,
èrín, ịparí, òkú, ọrọ, ọrun, ilera.

Àkíyèsì

- 1 Nọnba kinni nínú ibéere yií ni pé ki ọmọ kọ arokọ lori ọkan ninu awọn ohun ti a ka silè. O yé ki ọmọdé kọ bi a ti ẹ se lè dahun idanwo yií, bi a ba wò ó dáadáa, a o ri i pé anfaani ti a n ri nipa sisan owo-ori je nnkan ti o le yé agbà ṣugbọn yóó şoro fún ọmọdé diè, ṣugbọn nònba “d”—“Awọn eré idaraya”, ọmọ nilati mọ eyi, nitori ko si ọmọde ti ko feran ere kan. Ọmọ yé ki o mu iru eyi ki o si sòrọ le e lori daadáa.
- 2 E o ri i pé bí ọmọ kan ko ba mọ ami ori ọrọ daadaa nònba 2 yií yóò yi i lqwó, aşaro yií ni ẹbẹ ti a n fi iṣu ẹ, ọmọ lè e ni aşaro ti o je pe eniyan n ronu nipa nnkan kan, bakan náà ni ọmọ lè lọ fi “ifá” tí a n bọ dipò ifa ti eniyan ri je.
- 3 Bákan náà lo jé pé ami orí ọrọ yé ni mimọ fún nònba 3. Nnkan ti wọn wi pé ki a sòrọ le ni “owo” ti eniyan n ẹ se ki i ẹ se owo ti a fi n ra nnkan ati bẹẹ bẹẹ lọ.
- 4 Ní nònba 4, ami ori ọrọ ni wón beere gan-an.

- 5 Ni nònba 5, “afẹ ri ọ bio bade.” E o ri i pé asopò ti ko dara wa pupo gẹgẹ bí apẹ́rẹ́ “afẹ” rí ọ so ẹni ti o ẹ se nnkan mọ nnkan ti o ẹ se. Bi a bá kọ ó dáadáa báyí ló yé ki ó rí. “A fẹ́ ri ọ bí o bá dé.”

Àpẹ́rẹ́ irú nnkan ti wọn lè beere lqwó rẹ ní (Primary School Leaving Certificate)

- 1 Tumọ eléyií:
 - a) Igbéhìn èníyàn ni ikú.
 - b) O ku àwa àti Ọlqrún wa.
 - c) Inú mi ko dun lati mọ ó. Didun bawo?
 - d) Owo ti o yà lqwó mi nígbà òkú iyá rẹ.

े) Ki Alakooso ayé ati Alakooso ḥrun ba mi gbe ḫru mi.

2 Fi ami si ori awọn օro wonyi lẹ́meji ki ìtumò wọn yaró si
ara wọn, kọ itumò օkọkan silè ni ede Oyinbo.
ere, ara, apa, aja, ife, egbe, ede, aşa, ẹbẹ, ejẹ.

3 Kọ arokò lori ḥkan ninu awọn wonyi.

- a) İşe ti o wu mi i şe nigba ti mo ba bérę işe.
- b) Ohun ḥsin ti mo féràn ju.
- d) Sọ itan kan ti o mò ti ko ni ijapa ninu.
- e) İşe agbè.
- े) Ariya օjọ-ibi kan ti wón şe loju mi ri.

4 Lo օkọkan ninu awọn օro yí ki a ba le mò pé o mò itumò
wọn.

ipade, èké, owó, olùkó, orí.

5 Sọ odi keji awọn օrò wonyí:

aye, օkọ, ekun, ebi
talaka, օkunrin, օmòde, gigun
ire, aburo

Àpẹ́rẹ́ irú ibéèrè ti ó le bá pàdé bí o bá jẹ pé ìdánwò oníwéé méwàá (West African School Certificate Examination) lo n şe

1 Kọ àròkò lórí ḥkan nínú àwọn wonyí:

- a) Ìgbéyàwó
- b) Èsúsú
- d) Sìkàsika gbàgbe àjọbi adaniloro gbagbe ọla.
- e) Akókò òjò.
- े) Ohun ḥsin ti mo féràn jù.
- f) Irinajo kan ti mo lọ.

2 Túmò si èdè Òyìnbo:

“Kin ni şe to béké օkọ mi? Ḫran wo ni mo dá to béké? Eşé wo ni
mo şe to béké? Ḫna wo ni mo gba fi şe yin? E ri օkunrin miiran
pèlu mi ni? E gbo pé mo n sòrò aidara si yin ni? Mo n hu iwa ὸlé
ni? Ng ko wa ounjé lákòókò ni? Ng ko fi ifé hàn to ni? E gbo pé

mo n ja káà kiri bi? E gbó pé òrò ọmọ ita n ti ẹnu mi jade bi?" Mo n na inakunaa bi? Mo n ẹ se aṣeju faari bi? Tabí mo n rin ìrin ìdọti ni ndan? Mo n hu iwa aibikita si yin ni ndan? Ng ko gbóran si yin lènu ni ndan? Tabi ng ko tilé mọ ile i tunṣe? Tabi ng ko mọ alejo i toju ni? Tabi ng ko mọ aajo yin ẹ se to? Tabi ng ko tilé mọ esi òrò ni? Tabi ng ko ra yin lòwò to ni ibi işe yin ni? Kin lo ha kuku to béké? E sọ fun mi, ẹ jowò ẹ sọ fun mi, nitori Ọlòrun ẹ ma ṣai sọ fun mi—baale mi, ọkó mi, Olufé mi."

3 Túmò si Yoruba:

"Greece first, and then Rome, showed a great civilisation could be erected on a foundation of slavery for the many; they also showed, by their decline and fall, that slavery have been ancient civilisation's greatest weakness.

Interestingly enough, slavery had almost disappeared by the end of the Roman Empire, at least in the countryside, it had been replaced by serfdom under which the peasant held a plot of land in return for services to his master. But by that time, so much else had also disappeared that human society in Western Europe had to begin again from a very low level.

Nevertheless, the barbarians who occupied the Roman Empire did not completely destroy its civilisation, nothing of value was lost that could not be found again, in the fullness of time, and the loss of slavery, as later history proved, was a positive gain. The barbarians, with their freer and rougher ways, were eventually to build a new kind of civilisation which could pass beyond the frontiers which had halted the Romans."

4 Kin ni itumọ awọn owe wonyi? Lo won pèlu òrò.

- Qwó ẹni ni a fi i tun ḥran ara ẹni ẹse.
- Emi le jo iwò le lù, kòkoro meji ló pàdé.
- Opelopé ejika ti ko jé ki ẹwu kó bó.
- Bi ọmòde ni aşo bi agba, ko le ni akisa bi agba
- A ki i mọ ón gun mọ ọn tẹ ki iyan ewura ma ni ẹmọ.

5 Pọn nnkan ti o ẹ se ninu awọn yii nípa fifi ọmọ kópakan si ibi ti a fi ila sí.

- Aşo náà funfun _____

- b) Goolu yii pupa _____
- d) Ojú ọmọ naa gún _____
- e) Ara eweko tutu _____
- f) Aşo tutu _____
- f) Iwaju şokunkun _____
- g) Igbá-àyà rẹ tobi _____
- gb) Ojú rẹ yọ _____
- h) Ibadi tobi _____
- i) Ikun yọ _____

6 Lo awọn ọrò kọçkàn ninu awọn wònyi lóna mèta kii itumọ wọn yatọ si ara, fi aami si ori awọn lèta nibi ti o ba ti yé. Odo, ika, ara, ila, ekun, agbá, ere, ayo, awo, owo.

Ìmòràn

1 Ninu idanwo iru èyí, nònba 1 lo şe pataki ju nitorí ti wọn ti ni ki eniyan kọ ọrò lori nnkan kan, bi eni pé wón ni ki oluwaaré şe iwe gidigidi lori rẹ ni. Okan mi sọ fun mi pé máàkì (mark) ti wọn maa bu le nònba yii le lọ tobi. Sugbọn ewo ni emi iba mu nibé o?

Nònba 1 tobi ju loju mi nitorí “igbeyawo” şáá ni wọn fẹ kí ng sòrò le lori, wọn ko la á, bí ti ibilè ni, bi ti Oyinbo ni, emi lè şai mu eyi. Esusu ni nònba 2, emi le mu un nitorí ọna ti awọn Yoruba fi n fi owo pamọ pataki kan ni eyi, a si le ri ọrò sọ daadaa le e lori nitorí a nilati fi wé banki ni ode oni. Nònba 3 le jù ni temi, emi ko ba ti mu un nitorí lootọ ni şikaşika miiran le gbagbe ajóbí, sugbọn òmíran n ranti rẹ, a şe ika rẹ si ode. Nònba 5, ọpolopó awọn ti yoo şe idanwo lo le lọ mu eyi nitorí pupọ ni yoo fèran aja tabi ologbo tabi eşin, wón si le ri ọrò sọ lori wọn. Eyi ti emi iba mu ni temi gan-an ni “Irinajo kan ti mo lọ” nitorí mo ti lọ si ọpolopó irinajo ri ati paapaa ohun ti mo ba wi pé mo ri náà ni mo ri, bi mo tilé puro, oludanwo, ko ba mi lọ. Ko si bi mó ti le kọ arokọ irú eyi ti mo maa kọ din ni oju ewe méta kikun daadaa.

2 Nònba 2 ati nònba 3 naa şe pataki ninu ibeere wònyi sugbọn bi emi ba máá dahun wọn, mo maa kọ ge nnkan ti wọn ni ki a tumọ si gbolohun gbolohun ti wọn pe fun ara wọn ni. Gẹgẹ bi

apeçerę, jẹ ki ng ge dię ninu nọnba 2 ati dię ninu nọnba 3 ki ẹ ri i.

Nọnba 2: Tumọ si ede Oyinbo.

“Kin ni şe to bęę ǫkǫ mi?/Qoran wo ni mo da to bęę?/Èşę wo ni mo şe to bęę?/Qnà wo ni mo gba fi şe yin?/E ri ǫkunrin miiran pęlu mi ni?/E gbo pe mo n sǫrǫ aidara si yin ni?/Mo n hu iwa ǫlę ni?/Ng ko wá ounjé lakooko ni?/Ng ko fi ifę han to ni?/E gbo pé mo n ja kaa kiri bi/E gbo pé ǫrǫ ǫmǫ ita n ti ęnu mi jade bi?/Mo n na inakunaa bi?” ati bęę bęę lo.

Nonba 3 Tumọ si Yoruba

“Greece first, and then Rome, showed how a great civilisation could be erected on a foundation of slavery for the many,/they also showed,/by their decline and fall,/that slavery may have been ancient civilisation’s greatest weakness.

Interestingly enough, slavery had almost disappeared by the end of the Roman Empire,/at least in the countryside,/it had been replaced by serfdom,/, etc.

O yę ki ę lè mò bi ę o ti şe awọn iyoku funra yìn.

Bí o ti yę kí ıdáhùn ıbéèrę ojú ewé ooo jé

Wa: Ó wá mi wálę.

Wa: Ó wà mi góke odo.

Wa: Ó wa ilè naa jin.

Da: Ǫré mi dá igi gbigbe náà.

Da: Da omi sinu ikoko.

Da: Ǫlǫrun lo da ayé.

De: Njẹ Ojo ti dé?

De: O de e mó inu ikoko.

De: Wón fi okùn de olè náà mó igi.

Fa: Kafinta fa igi náà dán.

Fa: Baba ǫmǫ naa ti fa a lo.

Fa: Igbin a maa fa lori ilè.

Ra: Baba ọmọ naa ra bata fun un.
Ra: O fi ọwọ ra ọmọ naa lori.
Ra: Eran náà ti ra, şe lo n run.

Jẹ: Mo ta ayo mo jẹ mèta.
Jẹ: Adię naa ti jẹ lọ.
Jẹ: Oogun ti o şe fun mi jẹ daadaa.

Ka: Ka aşo kuro lori igi.
Ka: Igba ti a de ibç, wón ka gbogbo wa.
Ka: Agbọnrin a maa ka ila jẹ ninu oko.

Fẹ: Fé iná yíí ki o jò.
Fẹ: Şe ni ɔré mi fẹ sɔrí àga.
Fẹ: Ọkunrin náà ló fẹ àbúrò mi.

Rẹ: Ma şe rẹ mi jẹ.
Rẹ: Mo şışé ó rẹ mí
Rẹ: Şe wón ti rẹ ilé náà rán?

Ta: Ó ta ọfà sí ẹyẹ
Ta: Kòkòrò yíí ta mi.
Ta: Obìnrin yíí ló ta ọjà fún mi.

Tọ: Ọjó tọ mí wà
Tọ: Àjayi fi ọwọ tó àbúrò rẹ.
Tọ: Ọmọ náà tọ sókè

Tẹ: Igba ti ọkunrin yíí ti şe bo ti wí ló ti té lójú mi.
Tẹ: Wéré ni Olú té ẹni fún mi
Tẹ: Má şe tẹ mí mólè, ẹsè ní dun mí.

Kọ: O kọ ọkọ rẹ sìlè.
Kọ: Olukọ mi lo kó mi ni eyi ti o yé lati şe.
Kọ: Fi fila rẹ kó èèkàn.

Àkíyèsí pàtàki fún akékkò, olùkò, olùdanwò, àti alákòóso ètò èkò edè Yorùbá ní gbogbo unifásítì Nàjírlà

Ę má şe gbàgbé pé àwọn ti yoo dan yin wo mó iru awọn iwe gbogbo ti o wa lójà. Awọn ɔrò kan wà ti àwọn ti n kòwe ni edè Yorùbá ní kò ní orişi ònà méji, orişi kan ni o yé ki ç fi ara mó, kò yé kí ç kò ofíssi kan ki ç tun fi ti orişi kejì bò ó láàrin, àwọn orişi mejeeji ni a o tò wonyí.

Orişi kinni	Orişi kejì
Ęniti	Ęni tí
eyiti	èyi tí
igbatí	ìgbà tí
ibiti	ibi tí
nko	ng kò

Orişi kínni ni ó wà nínu Bibeli tàbí iwe orin ni edè Yorùbá, oun ni emi n kò. Idí rè tì mo sì fi n kò ọ ni pé eniyan le pè é gége bi ɔrò kan láì si ami lórí léta kan, nnkan ti awọn baba nílá wa ró ni èyí. Wón şe é lati fi dín dié kù ninu awọn ami orí ɔrò ni ède Yoruba ni. Èyékéylí ninu wòn kò ni ju itumò kan şoşo, ònà kan şoşo ni a si nilati pè é.

Awọn ti wòn n kò “ng ko” ní idi tiwòn náà, òun ni pé wòn ri i ni ède Géési kíkò pé ɔrò méji ní wòn fi n kò eléyií wòn wáá fá á yø báyií pé Gíramà jé atiléhin kikò ó béké. Bi a bá rò ó bi awọn ti şe ro o ko buru; şugbòn, lójú temi, ède, Yoruba jø ède Latini ju èdè Géési lò; nipa kikò “mi”, létà yíí, i, nikán ni Géési fún “èmi” şugbòn Yoruba ni méta, àwọn ni, “emi”, “mo”, “ni”, Látini ni meji: ọkan, wòn so o pò mó ɔrò ti o sò nnkan ti wòn şe. Gége bí apéçeré, ɔrò yíí, “ambulo”, itumò rè ni “mo n rin”, “o” èhin rè lo dúró fún “mo”. Şugbòn bi wòn bá máa tenumó ọn pé “emi” ni mo n rìn, ɔrò méji ni wòn máa lò, àwọn ni “ego ambulo”. Bakan náà ni awọn baba nla wa şe. Wòn kò “emi” àti “mo” lótò, wòn so “n” mó nnkan ti èni ti n sòrò ba şe. Ko si nnkan ti o le ti ni loju ni eyi rara. Bi èni kan ba bi ni, nnkan ti a máa sò kò ju pé béké ni a n kò ède Yorùbá. Idi temi ni temi ti mo fi n kò “nko” ni pé ɔrò yíí “n” ti pò tó béké ni edè Yorùbá ti o jé pé bi a ba ni ki a maa ya á si ọtò nigba ti itumò rè ba jé “emi”.

àwọn àgbè, àwọn Kafinnta, awọn dérébà atì awọn béké yóò ni iṣoro pupo ni kikọ edè Yorùbá. È wo àwọn gbolohun wònyí, è o ri i pé ko si iyatọ kan ni bi a ti şe n pe “n” ni gbogbo wọn:—mò nlọ, mo njẹun, ki njẹun mo nsorọ, ki nsorò àti béké béké lọ. È wo iwe orin ijọ C.M.S. 150 ẹsẹ keji, ila keta, è oo ri gbolohun yíi:—“Nko lè şe ki nma fa sèhìn.”

Mo ti kó awọn ọmọ ni Yoruba ni ilé-èkó giga ti Girama ri, mo si ti kó akékòdó ni Yoruba ni ibi ti wón ti n kó àwọn olùkó, mo si ri i pé nigba mìíràn, a maa n ri ọmọ ti “ng” yíi n dà loju rú, gégé bi apèçeré nitori wón ti kó wón lati máa kó “Ki ng lọ” télè, igbà ti wón ba kó “ki ng lọ”, wón, a tun kó “mo ng lọ”. O daju bi a ba bi awọn ti wón jé oludanwo ni ede Yoruba fun idanwo-ki-danwo wo, awọn naa ko ni şai ti ri irú aşıe bayii, awọn tí n şe aşıe yíi ko le pò rara şugbòn a o maa ri ẹni kóókan ti o n şe aşıe béké.

Ki i şe pe ng kò fé ayipada nnkan atijọ. Mo fè e bi èyí ti a ba fi dipo nnkan ti a mu kuro ba dara ju èyí ti a ba lọ. Bi awọn baba nla wa ti í kó “emi o lọ” nigba mìíràn ni “ngó lọ. Nnkan ti wón i ba kó ni “n o lọ”, şugbòn wón ri i pe bi àwọn ba kó èyí, awọn ẹlomiran lè ka a báyíi, “ni o lọ”. Nitorí náà ní wón şe wá nnkan ti “n” yoo duro ti wón kó “g” mó ọn báyíi “ng”. È o si tun ri i pé sibè wón ko ya a nipa si “o” ti o tèle e, wón kó ọ ni akopò “ngo”. Emi şe akìyesi pé awọn ti ki i şe ọmọ Yoruba, ti mo ti kó ti wón jé Òyinbo maa n pé eléyíi ni “n-go”. Ìdi èyí ni mo fi ya a si ọtò ninu diè ninu awọn iwe mi ti mo kó ọ báyíi: “ng ó”.

Gbogbo eyi ti mo sọ wònyi duro gégé bi alaye fun bi mo ti şe n kó nnkan ti emi n kó, şugbòn gégé bi mo ti sọ télè, nnkan ti o şe pataki fun ẹyin ti è n şe idanwò ni pé ki e mu orişi kan pere ninu awọn ọnà meji ti awọn Yoruba fi n kowé lode òní, bí e bá şe béké, o ti pari. Kò si oludanwo náà ti ti o le ti tori ohun ti e kó yíi fi iyà jé yin, nitorí ko si eyi ti ko ni eri ọkan ti o daju daadaa ti wón le yan ki o dán yin wo, şugbòn ọkan ni e nilati mu. Bi e ba kó “ẹni ti” e ko tún gbodò kó “ẹniti”, bi e ba si kó “nko”, e má şe tun kó “ng ko” ninu iwe idanwo yin. Mo gbadura ki Olodumare jé ki e şe daadaa ninu idanwo ti e óò bá şe ní èdè àwọn baba nílá wa.

D. O. Fágúnwà.

ÀTÚNKØ NÍ ÀKOTÓ T'ÒDE ÒNÍ

Àwọn Yorùbá bò wọn ní, "Iwájú iwájú ni
òpá èbìti í ré sí." Wón sì tún ní "Ogbón ò
nípèkun."

Iwájú tí qola ìmò nípa èdè Yorùbá ní lọ lo mu
ki a şe àtúnkø ìwé Fágúnwà yii ni àkotó
Yorùbá t'ode oni ti àwọn ọjògbón, àwọn
amòye, àti àwọn alásé nípa ètò èkó ní ilè
Nàijírìa ti fi ọwó si.

A ti şe àwọn àtúnṣe tó tó, tó sì yé, a sì lo àwọn
àmì ohùn àti oriṣiriṣi àwọn àmì miíràn l'ónà
tí yóò mú kí ìwé yíi dùn-ún kà ju bí òñkòwé
náà ti fi í sílè lọ.

Gbogbo àwọn ìwé tí Fágúnwà kó ni a şe
atunkø wọn báyíi.

A rò pé inú Fágúnwà pàápàá yóó maa dùn ní
òde òrun báyíi nítorí a kò jé kí işé ọwó rẹ di
àfowóróséhin lówó àwọn òñkáwé Yorùbá
òde òní. Bákan náà, inú èyin òñkáwé Yorùbá
ìwòyí náà kò ní şái máa dùn nígbà tí ç bá n ka
àtúnkø yíi nítorí ọgbón iyebíye àti adun èdè
Yorùbá ti a mu fun yín wá.

